

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Bolşevik Devrimi'nin büyük kadını

İnessa Armand

Nisan Yayımcılık

ISBN: 978-605-65162-6-9

Mart 2016

NİSAN YAYIMCILIK VE BASIM SAN. LTD. ŞTİ

Yönetim yeri: İskenderpaşa Mh. Horhor Cd. No: 70/1 D: 4
Fatih/İstanbul Tel: 0212 531 83 06

e-posta: nisanyayimcilik@hotmail.com **Baskı:** Yön Matbaacılık
Davutpaşa Cad. 75/2 B 366Topkapı/İstanbul Tel: 0 212 544 66 34

Bolşevik Devrimi'nin büyük kadını

İnessa Armand

Jean Fréville

Çeviren: Feridun Cihan

*Orijinal adı: Une grande figure de la Révolution russe,
Inessa Armand
Sosyal Yayınlar, 1957, Paris
Yazan: Jean Fréville
Fransızca aslından çeviren: Feridun Cihan*

YAZARIN ÖNSÖZÜ

İnessa Armand adını ilk kez duyduğumda, o artık sadece kitaplarda yaşıyordu... İnessa adı, Nadejda Krupskaya'nın anılarında birçok kez karşımıza çıkıyor... 1910'da Paris'te, 1911'de Longjumeau'da ve Paul ile Laura Lafargue'ın mezarları başında, 1913'te Krakov'da, 1914'te Bern'de, 1915'te Zimmerwald'da, 1916'da Kienthal'de, Nisan 1917'de Lenin'i devrimle buluşmasına götüren mühürlü trende...

İnessa... İnessa Armand... Bu ahenkli hecelerden olağandışı bir çekicilik yayılıyor. İnes de Castro'yu anımsatan İspanyol bir ad ve Fransızca bir soyadı. Kulağa hoş gelen bu Latince armoni, nasıl Bolşeviklerin en ön saflarında yer almıştı?

Lenin'in edebiyat ve sanat üzerine metinlerini bir araya getirirken İnessa'nın yeni bir görünümü dikkatimi çekti. Beethoven'in parçalarını şaşılacak derecede güzel çalıyordu ve Lenin onu hayranlıkla dinliyordu. Bu istisnai değerle militan mükemmel bir piyanistti aynı zamanda.

1950'de Büyük Sovyet Ansiklopedisi 3. cildi yayımlandığında içerisinde İnessa Armand adını aradım ve karşısında şu satırları buldum:

"ARMAND, İnessa Fedorovne, ilk soyadı Stephane (1875-1920). Uluslararası komünist kadın hareketi militanı. 1904'ten beri Bolşevik, Moskova Bolşevik örgütünde çalıştı. Birçok kez tutuklandı, sürgüne gönderildi. 1909'da sürgün yerinden kaçtı, yurtdışına çıktı. Önce Brüksel'e yerleşti, bu şehirde öğrenim gördü. 1910'da Paris'e gitti, 'Paris Parti Grubu' başkanlık kurulunda yer aldı. 1911'de, Longjumeau'da (Paris yakınlarında)

Bolşevik Parti Okulu'nda sorumluluk üstlendi. 1912'de illegal olarak Rusya'ya döndü, Saint-Petersburg Bolşevik örgütünde çalışma yürüttü. Eylül 1912'de tutuklandı. 1913'te serbest kaldığında yeniden yurtdışına, Krakov'a gitti. Yurtdışından yönetilen Rabotnitsa (Kadın İşçi) gazetesi yazı işleri komitesinde yer aldı. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Uluslararası Kadınlar Konferansı ve Uluslararası Gençlik Konferansı çalışmalarında aktif rol üstlendi. 1915-1916 yıllarında, Zimmerwald ve Kienthal uluslararası toplantılarında yabancı dilleri çok iyi biliyor olması sayesinde konferans kararlarını ve diğer belgeleri tercüme ederek V. İ. Lenin'e yardımcı oldu.

V. İ. Lenin'in İnessa Armand'a 1916 sonlarından 1917 başlarına kadar olan dönemde yazdığı, Birinci Dünya Savaşı boyunca uluslararası işçi hareketinin ve sosyal demokrasinin sorunlarını ele aldığı, Bolşeviklerin ulusal savunma ve savaş karşındaki tutumları üzerine en önemli Marksist tezleri savunduğu ve bu tezleri geliştirdiği mektuplar, ilk kez Bolşevik dergisinde 1949'da yayımlandı.

Şubat burjuva demokratik devriminde Rusya'ya geri dönen İnessa Armand, Moskova örgütünde aktif çalışma yürüttü. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi sonrası İnessa Armand parti komitesinde ve Moskova Yürütme Kurulu'nda görev aldı, Moskova bölgesi Ekonomi Konseyi başkanlığı yaptı. 1918'den sonra, Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi'nde kadın çalışmaları bölümünde aktif rol üstlendi. Birinci (1919) ve İkinci (1920) Komünist Enternasyonal çalışmalarına katıldı. Kafkasya'da kole-radan öldü.”

Büyük Sovyet Ansiklopedisi'ndeki bu özet merakımı tam olarak gidermedi.

Aralık 1950'de Fransız Komünist Partisi'nin Tour'da yapılan 30. kuruluş yılı anma törenlerine giderken, kendimi tren vagonunda Jacques Sadoul ve Paul Eluard'ın arasında buldum. Yol-

culuk boyunca Jacques Sadoul'a yakından tanıdığı, silinmez anılar muhafaza ettiği İnessa Armand'la ilgili sorular sordum. Düşündüğüm gibi, İnessa Armand gerçekten olağanüstü bir kadındı.

Birkaç yıl sonra, Ekim Devrimi'nin 40. yıldönümü için Bolşevik Devrimi'nde Fransızların rolü üzerine bir kitap yazmayı düşünüyordum. Böylece, insanlığın mutluluğu için verilen mücadelede Fransız proletaryasının Rus proletaryası ile bağları hatırlanacak ve güçlenecekti.

Araştırmalarım ilerledikçe üstlendiğim görevin güçlüklerini daha iyi anlıyordum. Devrim Müzesi, Marksizm-Leninizm Enstitüsü, Moskova Tarih Arşivleri Enstitüsü vb. tarafından kullanımına sunulan kısa biyografi tanıtım yazıları, çok miktarda belge, mikrofilm halinde sayısız eser ufkumu sürekli olarak genişletiyordu, öte yandan zamanım da daralıyordu.

Kullanımına sunulan ciltler arasındaki "İnessa Armand'ın Anısına" adlı 1926'da yayımlanmış ortak bir çalışma ona olan hayranlığımı yeniden uyandırdı...

Fransız bir babanın kızı, Paris doğumlu, 1916'da Fransa'da savaşa karşı etkin çalışma yürüttü, 1918'de Moskova Fransız Komünist Grubu'nun kurulmasına katkıda bulundu. Bu enternasyonalist kadın, Fransa ve Rusya arasında köprü işlevi gördü.

Bolşevik Devrimi'nde yer alan Fransızlar üzerine yapılacak bir çalışmada en iyi başlangıç bir İnessa Armand biyografisi gibi görünüyordu. Lenin'le ve kitlelerle doğrudan bağlantılı, savaşa karşı direnişin ve kadın hareketinin yöneticisi, hazırlık döneminden kesin sonuca götüren kavgaya kadar hareketin ön saflarında yer alan İnessa Armand sosyalizmin inşasında son derece önemli bir rol oynadı.

On beş yıl boyunca işçi sınıfı mücadelesiyle iç içe olan İnessa'nın varlığı, eylemlerinin temelini oluşturan yer aldığı politik ve sosyal olaylardan ayrı tutulamaz. Bu kitap doğruluğu kanıtlanmış tarihi gerçekler, Lenin'in mektupları, İnessa'nın yoldaş-

larının anlatımları, birçoğu olağanüstü öneme sahip bizzat İnessa'nın kaleme aldığı makaleler, broşürler, muhafaza edilmiş mektupları temel alınarak hazırlanmıştır.

Paris'te elde edilen tanıklıklar içinde öncelikle İnessa ile 1920'de Komünist Enternasyonal II. Kongresi'nde görüşen Marcel Cachin, iç savaş ve emperyalist müdahale yıllarında Moskova Fransız Komünist Grubu içerisinde birlikte çalıştığı Suzanne Girault ve Marie-Louise Petit'nin anlatımlarını belirtmek yerinde olur.

İnessa Armand'ın Moskova'da, Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nde çalışan kızı İna Armand bana ailesine ait yayımlanmamış ayrıntılı bilgiler vererek çok yardımcı oldu. Değerli yardımları için İna'ya minnettarlığımı sunuyorum. Ayrıca, üstlendiğim görevi kolaylaştıran, Tarihi Belgeler Enstitüsü'nde çalışan Ludmila Zak'a teşekkür ediyorum.

İnessa Armand, uzun zamandır toprağa dönuştün... Fakat güçlü gölgen kardeşlik, umut ve özgürlük yolunda önümüzde yürüyor.

Büyük devrimci İnessa Armand'a saygı ve sevgiyle adanmış bu küçük kitap umarım onun anısını yaşatmaya ve ona yeni dostlar kazandırmaya katkıda bulunur!

Paris, 15 Ekim 1957

İNESSA ARMAND

Devrimci enerji henüz Marksizm’de yoğunlaşmadan önce, demokratik özgürlük ve emekçilerin kurtuluş mücadelesi, ortaya hayranlığa değer kadınlar çıkardı. İşçilerin evrensel birliğinin savunucusu Flora Tristan, “Parya”, Paris Komünü’nün Kızıl Bakire’si, Yeni Kaledonya sürgünü iyilik elçisi Michel Louise Fransa’nın bu alandaki tanıklarındır.

Çarlık İmparatorluğu’nda devrimci hareketin her döneminde kadınlar çıkar gözetmeden özveride bulunmuş, kendilerini feda etmiştir.

I. Aleksandr’ın ölümünden sonra, Batı ülkelerindeki liberal düşünceleri savunan bir avuç soylunun ayaklanması patladığında I. Nikola bu bozgunculuğu acımasızca bastırmıştı. Aralık ayaklanmacılarının başlıca liderleri idam edilecek diğerleri Sibiry’a sürgüne gönderilecekti. Prensesler, kontesler saraylarını, takıp taşıtırmayı bırakarak maden ocaklarında, zindanlarda acılarını paylaşmak istedikleri kocalarının yanında yer alır.

İmparatorluk aristokrasisinin çıkarları Çarlığın devamından yanaydı. 1825’deki ayaklanma girişimi sadece bir saman alıyordu. Kısa süre içerisinde karşı çıkışın ve isyanın öncülüğünü aydınlar, eski konumunu kaybetmişler ve soylu olmayanlar alacaktı. 20. yüzyılın başlarında kavgaya işçi sınıfı dahil olur. Öte yandan Stenka Razine ve Pougatchev’in ektiği eski tohumların yeşermeye başladığı köylülük çalkalanmaktaydı.

Sosyal çevre değişikliği kadın kahramanlığının da karakterini

değiştirecek, Aralık ayaklanmacılarının edilgen eşleri etkili ey-
lemcilere dönüşecekti.

Halkçı hareketler¹ doruk noktasına ulaştığında (1870-1885), kadınlar aileleriyle, çevreleriyle, sınıflarıyla bağlarını kopararak kavgaya çılgınca dahil oluyor, politik suikastlara katılıyor, rejimin temsilcilerini infaz ediyor, yüzlercesi zindanları ve işkenceleri hiçe sayarak darağacının basamaklarını korkusuzca çıkıyordu.

Marksizm'le birlikte seçim başarısını küçümsemeyen, siyasi cinayet, gizli topluluk, öç alma, tedhişçilik vb. büyüüne kapıl-
madan halk düşmanlarının karşısına dikilen yeni bir kadın militan
tipi ortaya çıktı. Bir yığın adı bilinmeyen savaşçı arasında kay-
bolmuş bu kadın militanlar inatla, çoğu zaman harcanan çabaya
değmeyen anlaşılması güç bir çalışmaya kendilerini adıyordu.
Eski nihilistler gibi kararlı ve yiğitler, ama tek başlarına ateş et-
miyor, üstü açık arabalardan bomba atmıyor, tüm toplumu hedef
alıyorlardı. Fabrikalara girerek işçileri eğitiyor, örgütlüyor, onları
devrime hazırlıyorlardı. Çar'ın önemli yöneticilerini, hatta hemen
yerini bir yenisi dolduracak bizzat Çar'ın kendisini bile ortadan
kaldırmanın boşuna olduğunu, politik, ekonomik ve sosyal yapıyı
temellerine kadar yıkmak gerektiğini anlamışlardı.

Rus kadınlarının devrimci cesaret ve anlayışı diğer ülkelerdeki
ayaklanmalarda da kendini gösterir. Bunlardan ikisi, Elizabeth Di-
mitrieva ve Anna Korvine-Kroutovskaya Parisli işçilere büyük bir
içtenlikle destek olur. 1870'de, Londra'da Marx ile görüşen Enter-
nasyonal üyesi Elizabeth Dimitrieva, Bakunin'in düşüncelerinin
yanlışığını ortaya koymak için Cenevre'ye geri döner, ardından
Mart 1871'de Paris'e gider. Anna Korvine-Kroutovskaya Rus bir

¹ Halkçılar (Narodnikler) umutlarını köylülüğe bağlamıştı. Tarım
kolektifleri sayesinde Rusya'nın kapitalist aşamayı atlayarak doğru-
dan sosyalizme geçeceğini düşünüyordu.

generalin kızıdır, 1869'da Paris'te Blanqui yanlısı tıp öğrencisi Victor Jaclard ile evlenir. Paris Komünü boyunca her ikisi de tehlikelere göğüs gererek davranışlarıyla örnek olur. Yaralıları tedavi ediyor, yiyecek ve silah ihtiyacını karşılıyor, barikat kuruyor, özel taburlarda yer alıyorlardı. "*İlkçağ kadınları gibi kahraman, asil ve fedakardılar*"² Paris komüncüsü bu iki genç kadın -Elizabeth Dimitrieva 20, Anna Jaclard 28 yaşındaydı- Paris'i adım adım isyancılarıdan koruyacaktı. Lissagaray'ın "bu devrimin Theroigne'i" diye adlandırdığı Elizabeth Dimitrieva, Louise Michel ile 25 Mayıs'ta düşmanla çarpışarak Montmartre'dan Batignolles'a çekilen 25 kadının oluşturduğu müfrezeyi yönetiyordu. Bu iki Rus kadını, Thiers'in katliamından kurtulmayı başarır. Anna Jaclard, Paris Komünü'nde genel istihkam denetmeni olarak aktif rol oynayan -kanlı hafta sonrası Versaylılar tarafından yakalanarak ölüm cezasına çarptırılan- kocasının cezaevinden kaçmasına yardım eder.

Proletaryanın örgütlü olmadığı Rusya'da romantik bir sübjektivizmden etkilenen halkçılık sadece küçük bir azınlığın özverisine ve doğrudan eyleme bel bağlamıştı. Proletaryanın kendini mücadele içerisinde gösterdiği ve etkisini artırdığı andan itibaren, değişimin gerçek nedenlerini belirsiz istemleriyle açıklayan, içi boş sözlerle yapılan konuşmalara düşkün, tarihin seyrini izleyemeyen, kitleleri dikkate almaya değmez nicelik olarak gören halkçılığın zamanı geçmiş öğreti ve yöntemlerinin taraftarları -Sosyalist Devrimciler- artık küçük burjuva ideologlarından başka bir şey değildiler... Narodnaya Volya'nın³ alevinden geriye sadece geçerliliği kalmamış düşüncelerin külleri kalmıştı.

² Karl Marx: Fransa'da iç savaş.

³ Narodnaya Volya (Halkın İradesi), Toprak ve Özgürlük adlı örgütün 1879'da bölünmesiyle ortaya çıkmıştı. Halkın İradesi şiddet eylemlerine, Toprakların Bölüşümü adlı diğerleri kitleler içerisinde propagandaya yönelecekti.

Böyle olmakla birlikte, eski fedakarlık anlayışı yeni odakları coşkulandırmaya devam ediyordu. Otokrasinin zulmüne uğramış 19. yüzyıl kadın savaşçılarının doğrudan mirasçısı olarak ortaya Bolşevik kadınlar çıkmıştı.

Bu kadın savaşçıların boyun eğmez manevi yetileri İnessa Armand'da yaşamını sürdürecekti. O, zafer kazanan ve proletarya devrimiyle parlaklığını yitiren bir soyun son temsilcisiydi. Öncüleri gibi, cesareti, tehlike tanımazlığı, çelik gibi sağlam iradesi, dava için gönüllü fedakarlığıyla kendini gösteriyordu. Fakat bu Bolşevik çok daha yüksek bir politik düzeye erişmişti. Tarihi yönetmek değil, tarihin seyrini hızlandırmak istiyordu. Öngörülü seçkinleri kör yığınların, düşünce ve eylem adamlarını bilinçsiz kitlelerin karşısında görmüyor, sabırsızlığını veya geçici heveslerini eylem ilkesinin önüne koymuyordu. Toplumun temellerini değiştirmek için işçi sınıfına güveniyordu.

Mücadeleyi yönetmek için Halkçılar "halka gidiyor", devrimci teori olmadan devrimci mücadele olmayacağını, öncü savaşçı işlevini sadece çağının öncüsü bir teorinin yol gösterdiği bir partinin üstlenebileceğinin bilincindeki Marksistler proletarya ile bütünleşiyordu. İnessa Armand, küçük üreticilerin yöntem ve davranış biçimine bağlı ütöpik sosyalizme değil, sınıf mücadelesine, proletarya diktatörlüğüne, sosyalizmi kuracak büyük üretici güçlere yönelecekti.

Marx, ağır sanayinin gelişmesinin sosyalizm için uygun şartları yaratacağını göstermişti. Kapitalist üretim biçiminin mağduru proletarya, yeni bir politik ve sosyal düzen arzuluyordu. İşçiler için sınıf mücadelesi, sürdürdükleri sıkıntı ve yoksulluk içindeki yaşam karşısında doğal bir tepki, her gün yaşanan bir gerçek ve hayati bir zorunluluktur. Fakat sosyalist bilinç, kendiliğinden ortaya çıkmıyordu. Sosyalist ideoloji, tarih ve ekonomi eğitimi sayesinde, bilimsel kavrayışla oluşuyordu. O halde, sınıf mücadelesine sosyalist anlayış ve bilinç aydınlar tarafından dahil edilecekti.

Hiçbir zorunluluğu ve ön hazırlığı olmadığı halde devrimcilerin meşakkatli yolunu tercih eden İnessa Armand, işçilere sosyalist bilinç götürecekti. Çünkü insani olan hiçbir şey ona yabancı değildi, en kalabalık, en yoksul sınıfa yöneldi. Proletarya savaşçılarına sadece düşünsel olarak sıkıca bağlanmakla kalmayacak, bizzat onlar gibi yaşayacak, onların acılarını ve karşılaştıkları tehlikeleri de paylaşıyordu. Sürekli değişkenlik ve sıkıntılara sanatçı duygusallığıyla bakıyor olması hak edilmiş saygınlığını daha da yüceltiyor, çirkin davranış, üzüntü, zorunlu ihtiyaç maddelerinden yoksun kalmak sadece bedenini değil, düşünme biçimini de yaralıyordu. Bu güçlüklerin karşısına korkusuzca dikilecekti, çünkü diğerlerinin geleceği söz konusu olan. Cezaevleri, sürgün, acı veren ayrılıklar, boş vakit ve dinginlik içermeyen son derece gergin, yorucu ve coşkulu bir yaşam... Ekim 1917'den sonra bile artmaya devam eden sıkıntılar, acıklı bir son...

Bolşevik Parti üyeliği ve militan faaliyetler İnessa'nın kişiliğini daraltıp sınırlandırmayacak, tam tersine, devrimci mücadele ve devrimci sınıf ölçeğinde daha da genişletecekti. İnessa çalışma arkadaşlarını seviyordu, onlara öğreteceklerinden çok daha fazlasını onlardan öğreneceğine emindi. Moskova ve Saint-Petersburg işçileri kendilerini çok iyi anlayan, kendileriyle aynı dili konuşan bu umut elçisinin etrafında toplanıyordu. Bu işçiler onun başka bir yerden, uzaklardan geldiğini asla düşünmüyordu. Yönetim organlarında sorumluluk üstlenmesine rağmen kitlelerle bağını hiçbir zaman koparmayacaktı.

İnessa Lenin'e yakınlaştığında, onda devrimin dahisini çok açık bir biçimde görmüştü. Birlikte mücadele dostluklarını güçlendirdikçe, İnessa arkadaşlığıyla kendisini onurlandıran bu düşünce adamına karşı hayranlık içeren bir bağlılık hisseder. Yüzyıla damgasını vuran bu büyük şahsiyet önünde dalkavukça ve yapmacık davranmayacak, açık sözlülüğünü ve doğallığını

muhafaza edecekti. Doğru bildiğini savunacak, sadece ikna olduğunda karşısındakinin düşüncesini kabullenecekti.

Lenin'e gelince, İnessa'ya her zaman özenli davranacak, ona hiçbir zaman akıl hocalığı veya şeflik yapmayacaktı. Devrimcilerin en güçlü silahının gerçekçilik olduğu bilinciyle Lenin ve İnessa'nın birbirlerine yazdıkları mektuplar düşünce serbestliği ve büyük bir açık yüreklilik içeriyordu. İnessa yanılığa düştüğünde Lenin onu sevgi içeren ince bir muziplikle gülerek azarlıyor, elinden tutarak adeta tehlikeli bir geçitten geçmesine yardım ediyordu. Lenin öğrencisiyle gurur duyuyor, başarılarına seviniyor, ona tavsiyelerde bulunuyor, onu sürekli olarak cesaretlendiriyordu.

Lenin'in İnessa'da ilk bakışta dikkatini çeken onun devrim tutkusu, kitlelerle ilişki kurma ve kaynaşma isteği, Marksizm'i kavrama yeteneğiydi. İnessa, militan enerjisini yumuşak karakteriyle, ideolojik sarsılmazlığını da kibarlığıyla bütünleştiriyordu. Partili yoldaşlarıyla neşeli, gülyüzlü, yardımsever oluyor, her konuda uyumlu olmaya, herkesin yaşama biçimini güzelleştirmeye çaba harcıyordu. Mücadelede tüm dikkatini topluyor, uzlaşmaz, alt edilmez bir hal alıyordu. Proletaryanın çıkarları, anlayışı ve partiye bağlılığı gücünü on katına çıkarıyor, zihinsel yetilerini keskinleştiriyor, ona kanıtlar sunuyor, kesin cevaplar telkin ediyordu.

Bir parti kadınıydı öncelikle İnessa. Tüm varlığı partiye aitti, düşüncelerini söylemek ve harekete geçmek için partinin talimatlarına ihtiyaç duymaksızın hemen partinin bakış açısına göre tavır alıyordu. Tek parçadan oluşan sağlam bir kütle gibiydi. Akkor halindeki bu kütle, sonuna kadar ışık saçmaya devam edecekti.

Mücadele arkadaşlarının bize çizdiği portrede sürekli olarak aynı cümle karşımıza çıkıyor. "*Anısı onu tanıyanların hatıralarından asla silinmeyecek.*" Gerçekten olağanüstü bir anlayışa ve cesarete, alışılmadık bir karaktere, tamamen dahil olduğu kavgaya yönelik bir iradeye ve güçlü bir ikna yeteneğine sahipti.

Alçakgönüllülük, sadelik, ihtiyat bilinçli olarak arka planda duran İnessa'nın doğuştan sahip olduğu özelliklerdi. Hiçbir zaman kişisel çıkarını düşünmedi, ne de yüceltmeyi istedi. Mücadele içinde parlayan bu öncü komünist, kendini tamamen devrimci bilinçle üstlendiği göreve vermişti.

İnessa'da ete kemiğe dönüşerek mükemmelliğe ulaşan aydın militanlık Bolşevizm'in ilk evrelerine büyük bir ün kazandıracaktı. Onu böylesine kusursuz ve büyük kılan şüphesiz devrimci mücadeleye hazırlık, gizlilik, zindan, sürgün gibi özel tarihi koşullardı.

İnessa, öngörülerini Ekim zaferiyle doğrulandığında görevinin tamamlanmış olduğunu düşünmedi ve kendisine hiçbir soluklanma süresi tanımadı. Yönetici ve örgütleyici özellikleri onu en yüksek görevlere taşıyacaktı. Bu görevlere kendisi talip olmayacak, fakat sadece daha fazla sorumluluk, daha fazla zahmetli ve yorucu çalışma gerektiren bu görevlerden de kaçmayacaktı. Her şeyini vermiş olmasına rağmen, yeterince fedakarlık yapmadığını düşünerek çok daha dramatik bir hal alan yeni şartlarda elindekileri yoldaşlarına sunabilmek için kendini yaşamsal gereksinimlerinden yoksun bırakacaktı. İşçilere ve köylülere sürekli çaba harcadığı bir kardeşlik toplumu inşası çağrısı yaparak eskisi gibi, tüm gücü tükeninceye kadar militan çalışmasını sürdürecekti.

Son derece gerçekçiydi, eski rejim kalıntılarının varlığını yaratılan yeni dünyada da sürdürmeye devam edeceğini biliyordu. İnessa yaşamı boyunca bilinmezliğe ve tehlikelere aldırmadan, ısıldayan gözlerinin önündeki güçlü bir mimariye sahip, üniversitelerin ve laboratuvarların hakim olduğu, fabrikaların uğuldadığı, geniş caddeleri ve yeşil parklarıyla yeni bir biçim almış, insanı rahatlatan olağanüstü şehir Moskova'da sadece tahtadan yapılmış sefalet içindeki evleri, köylülerin acınacak durumdaki izbe barınaklarını, salgın hastalıkları, sıkıntı ve açlığı tanıdı.

İnessa Armand'ın örnek yaşamı onu tarihle bütünleştiren bir

efsaneye dönüştürecek, komünizmin unutulmazları arasına dahil edecekti. Yeni dönemin başlangıcında, ayakta, ilerleyen halklara şunları söylüyor gibiydi:

“Tüm eşitsizlikler ortadan kaldırıldığında, sömürü ve baskı önlendiğinde, savaş kazanıldığında, kadın özgürleştiğinde, tahakküm ve itaat anlayışına son verildiğinde tüm yeni mutluluklardan zevk alacak, insan dehasının yarattığı ihtişam ve bilimsel buluşların tadını çıkaracaksınız... Kardeşlerim, o zamana dek korkmadan ilerleyin, yolunuzu aydınlatmak için önden gidenler gibi mücadele edin!”

KÖTÜLÜĞÜN KAYNAĞI

16 Haziran 1875'te, Paris'te opera sanatçısı bir ailenin yeni doğan kız çocuğu İnes adını alacaktı. Baba Theodore Stephane Fransız, anne Nathalie Wild İngiliz vatandaşıydı. Theodore Stephane'in ahenkli güzel sesi ona Paris'in büyük tiyatrolarında oldukça önemli bir beğeni kazandırır. Önceleri şarkıcılık yapan anne Nathalie Wild daha sonra müzik öğretmeni olur. Theodore Stephane'in erken ölümü üç küçük kızını ve annelerini maddi sıkıntı içinde bırakır. Öğretmen olarak Rusya'ya giden teyze İnes'i yanına alır. Anneanne onlara eşlik eder.

Moskova'ya yerleşirler. Teyze müzik ve Fransızca, anneanne İngilizce dersler verir. İnes, dil öğrenme konusunda çok yeteneklidir. Kısa sürede Rusça konuşmaya başlar. Ayrıca müziği çok sevdiği için teyzesi ona piyano çalmayı öğretir. Teyzesinden ilk piyano dersi aldığı anda henüz altı yaşındadır. Bu iki kadının öğrencileri arasında Armand soyadlı sanayici bir Rus ailenin çocukları da vardır.

Moskova'ya yaklaşık otuz kilometre uzaklıktaki Pouchkino'da yaşayan tekstil işvereni Armandlar, birkaç nesil önce Rusya'ya gelmiş Fransız göçmeni bir ailenin torunlarıydı. Dost canlısı, konuksever Armandlar teyze, anneanne ve adı İnessa olarak Ruslaştırılan küçük İnes'i Pouchkino'ya davet eder.

Pouchkino'da, Armandlar kendi çocuklarıyla İnessa arasında ayırım yapmamasına rağmen toplumsal eşitsizlik konusunda düşünsel gelişimini erken tamamlamış olan İnessa, farklılığı keşfetmişti. İyi yürekliliği onu zayıfların tarafında olmaya itecekti.

Bir gün, hizmetçi kadın yanan et yemeği yüzünden azarlanır, küçük kız gözyaşlarına boğulur.

Yoksulluk ve sefaletin ilk görüntüleri onu fazlasıyla sarsmıştı. Hiç kimsenin umursamadığı, yolunu el yordamıyla bularak duvar kenarlarından yürüyenlere, kar altında yırtık pırtık elbiseleriyle kilise kapıları önünde dilenenlere, küçük çalgılı meyhanelerde sendeleyerek ilerleyen veya çamura yığılmış sarhoşlara, Türklere karşı savaşta ayağını kaybetmiş malullere kör bir inançla acıyordu.

On yaşındayken, bir gezinti sırasında, iki jandarmanın başıboş birini götürdüğünü görür. Bu kişinin ne tür bir kötülük yaptığını öğrenmeye çalışır. Jandarmalardan biri yanlarındaki tutukluyu kalacak yeri ve üzerinde parası olmadığı için cezaevine götürdüklerini söyler. Küçük kız hemen jandarmalara söz konusu yoksul kişinin serbest bırakılması karşılığında kumbarasındaki paraları önerir, gerekiyorsa bu yoksul kişiye kalacak bir yer de bulacağını söyler. Jandarma kahkahalarla gülererek küçük kızı uzaklaştırır ve yoluna devam eder. İnessa koşarak teyzesinin yanına gider, teyzesinden bir ruble alır, jandarmalara yetiştir ve parayı yanlarındaki yoksul tutukluya verir. Jandarmalar çok sinirlenir, onu tutuklamakla tehdit eder. Küçük kız eziyet edilen tutukluyu önünde eğilerek selamlar, gözleri yaşla dolu uzaklaşmasını seyreder. İnessa'nın yüreğine gömülen bu anı filizlenecek ve meyvelerini verecekti.

Armandların tanıdığı bir kadın evlenmeden çocuk sahibi olmuştu. Hristiyan geleneklerine aldırmayan bu bekar annenin işvereni, evlilik dışı doğumla günah işlendiği gerekçesiyle çocuğun vaftiz edilmesine karşı çıkar. O dönemde güçlü bir inancıya sahip on altı yaşındaki İnessa hemen kutsanmış su getirerek yeni doğan çocuğu vaftiz eder. Doğuştan meşru olmayanın dışlanması, ona acımasız görünür. Her zaman dikkatli ve çabuk kavrayan İnessa kolay öğreniyordu. Fransızca, Rusça, İngilizce ve Almancası ku-

sursuzdu. Hayatı ciddiye alıyordu, geçimini sağlamak için on sekiz yaşında kendisine öğretmenlik yapma hakkı tanıyan sınavları geçer, ders vermeye başlar.

İnessa Stephane, açık kestane rengi muhteşem saçlarıyla, canlı, derin, bazen yeşile dönüşen büyük gri gözleriyle ince ve uzun yapılı genç bir kız olmuştı. Zekiydi, kültürlüydü, aynı zamanda mükemmel bir müzikçiydi, Puşkin veya Turgenyev gibi doğal bir yeteneğe sahipti. On sekiz yaşına geldiğinde, kendisinden yaşça çok az büyük, güzelliğinden ve zekasından etkilenen, birlikte büyüdükleri Aleksandr Egenieviç Armand'dan evlenme teklifi alır. İnessa teklifi kabul eder. Evlilik sonrası Pouchkino'ya yirmi beş kilometre uzaklıktaki Armandların bir mülk sahibi olduğu küçük Eldiguino kasabasına yerleşirler.

1894'te ilk çocuğu Aleksandr'ın doğumuyla İnessa ahlaki bir bunalıma girer. Eski Ahit'te yazılı bir metne göre⁴ doğum yaptığı için günahkardı, bu nedenle kırk gün boyunca kiliseye gitmesi yasaktı. Saçma bir gelenek tarafından muhafaza edilen başka bir çağa ait bu kurala isyan eder. Kuşku içine işler. Çocukluğundaki saf inancını kaybeder, dini olarak kutsal sayılan her şeye, tüm dini kurallara, cennete sırtını döner.

Bu genç kadın, kendini annelik kaygısı ve uğraşısına kaptırarak evine kapanmakla birlikte, uçsuz bucaksız ülkeyi kasıp kavuran kıtlık ve salgın hastalıklar karşısında endişeliydi. Rejim kitleler üzerinde baskı ve şiddet uygulayarak, halk yığınlarını bilgisiz ve karanlıkta bırakarak konumunu muhafaza ediyordu. Mayıs 1895'te, II. Nikola'nın Moskova Khodynskoy'daki taç giyme törenine katılan üç yüz bin kişi imparatorluk ordularında kullanılan metal bardağa, mendile ve söz verilen bir rubleye sahip olabilmek için birbirlerini çiğneyecek, ortaya çıkan itiş kakışta

⁴ Levililer, XII. Bölüm, 2. ve 4. ayet.

erkekler, kadınlar ve çocuklardan oluşan binden fazla kişi havasızlıktan ve çığnenerek ölecekti. Bu olay, yeni Çar için kötü bir önbelirtiydi.

İnessa evliliğinin ilk yıllarından itibaren Rus gençliğinin kafasını meşgul eden XIX. yüzyıl edebiyatı üzerine kocasıyla, kayınbiraderleriyle, arkadaşlarıyla, çağının ilerisindeki tüm aydınlarla tartışıyordu. Sanat kendi başına eğitici bir işlev görüyordu. Çerniçevski “Nasıl Yapmalı?” romanında ve estetik üzerine kaleme aldığı eserlerinde bireyden ortak bir amaç için bir araya gelen toplulukla bütünleşerek özgürleşmesini istiyordu.

Eylem için sabırsızlanan İnessa, uygulamaya dönük işler yapmayı kendine görev edinir. Kendi arazisinde çiftçilik yapar. Eğitim ilgisini çekecek, faaliyetini her zaman iki ayrı kutup olan öğrenmek ve öğretmek arasında sürdürecekti. Eldiguino’da köyün çocukları için bir okul açacak, bu okulda ders verecekti. Bilgi cehaletin egemenliğini sonunda yenilgiye uğratmayacak mıydı? Halktan insanlarla yakın ilişkisi, onları bunaltan haksızlıkları ve kötülükleri kavramasına olanak sağlamıştı. Toplumsal tutsaklık cinsiyetlerine zorla kabul ettirilmiş, adeta bir yük hayvanına, hizmetçi köle haline dönüştürülmüş köylü kadınların acılarını paylaşıyordu.

1896 ile 1901 yılları arasında İnessa dünyaya üç çocuk daha getirir. Önce Fedor, ardından iki kız çocuğu, İna ve Varvara. 1900’den itibaren aile Moskova’da Arbat semtinde bir apartman dairesi kiralar, kışı burada geçirir. İnessa tüm aydın etkinlikleriyle yakından ilgileniyor, çok okuyor, düşünüyor, kendine bir felsefe yaratmaya çalışıyordu. Aldığı eğitim ve farklı kültürleri özümsemiş olması sayesinde özgürlük isteği, bilgiye saygı, mazlumlara destek, zulme ve haksızlığa karşı nefret, ilerlemeye ve geleceğe inanç içine işlemişti. Bu nitelikleri Hugo ve Goethe’de, Dickens ve Chtchedrine’de, Whitman ve Zola’da bulacaktı. Rus romancılar öncelikle dünyayı ayağa kaldıracak iki kaldıracı,

acıma ve sevgiye başvuruyordu. Onlar, Nekrassov ve Dostoyevski'den geçerek, Gogol'dan genç Gorki'ye kadar, "aşağılananların ve onuru kırılmışların" edebiyatı kendini yargıç yerine koyarak yoksulları yüceltiyor, bencilleri, aylakları, başkalarının sırtından geçinenleri eleştiriyor, mahkum ediyordu.

İnessa tüm bunların etkisine maruz kalır.

Gündelik işlerden kaçmak için sığındığı müzik onu daha çok kılıyordu. İnsanlar için bir şeyler yapma isteğiyle tutuşan İnessa'nın daha sonra bu insanların arasında piyano çalmak için pek zamanı olmayacaktı, ne de olanağı. Fakat tercih ettiği ustanın "*sanatçılar ateşli olur, ama ağlamaz*"⁵ sözlerini zor sınavlarda hep hatırlayacaktı.

İnessa ve kocası, Moskova'da, Rusya'nın çok yavaş gelişim gösteren durumundan kaygılanan, kusursuz bir devlet hayaliyle Bentham ve Stuart Mill üzerine düşünce beyan etmekle yetinen ve sonunda Mason olmayı tercih eden aydınlarla, avukatlarla, liberal doktorlarla sık aralıklarla görüşüyordu. İnessa bazen karşısında paradan başka bir şey düşünmeyen sanayicileri, bankacıları, tüccarları buluyordu. Para ve iş toplantıları bu kişileri hiçbir şeyden zevk almama kronik hastalığına karşı korumuyor, sonunda kendilerini eğlenceye, içkiye ve kumara veriyor, ahlak bozulmasına uğruyorlardı.

Fabrika çıkışlarında karşılaştığı solgun benizli, hırpani giyimli işçilerin önünde güçsüzlüğü onu utandırıyor. Bir zamanlar jandarma tarafından götürülen yersiz, yurtsuz kişiyi selamladığı gibi işçileri de alçakgönüllülükle selamlamayı, onlara merhametini haykırmayı çok isterdi... Fakat görünmez bir duvar İnessa'yı bu işçilerden ayırıyordu... Onlara sözlerin değil, eylemlerin yararı olurdu...

⁵ Beethoven'e ait bu cümleyi Bethina Brentano Goethe'ye 1810 yılında yazdığı mektupta kullanmıştır.

Yoksullar için çok sert geçen, büyük çoğunluğun acı çektiği uzun kış gecelerinde Moskova yüksek sosyetesine gelecek korkusunu unutmak için çok sık yapılan karnavallarda eğlenirken, İnessa kalın ve sıcak tutan kürklü giysileri içinde yolculuk yaptığı kızıağından lapa lapa yağın kar tanelerinin arasından parlayan ışıktandırılmış pencereler yerine, yanıp sönen sokak lambaları altında bekleyen soluk yüzlü, soğuktan morarmış kadınları fark edecekti.

Üst düzey yetkililerinin hoşgörüsüyle karşıladığı ve yaygınlaştırdığı kusurlar içerisinde İnessa'yı en fazla öfkeliendiren şey fahişelikti. İnessa için düşünceyi eylem izlemeliydi. Kadınları ayağı kaldırarak bir derneğı üye olur. İnessa kendini hayır işlerine vakfetmiş azize kadınların bıkkın ve kaba davranışlarını benimsemiş yordu. Çabasının boşuna olmadığına inanıyor, üyesi olduğu kadın derneğı için canla başla çalışıyordu. Her hafta bakımsız yoksul konutlarını, hastaneleri ziyaret ediyor, kendisine sefalet içinde yaşadığı bildirilen kadınlarla görüşüyordu. Kadınların çoğı onu inatçı bir sessizlikle, küçümseyen alaycı bir gülüşle karşılıyordu. Başlangıçta kararsız veya hırçın davranan bu kadınlar sonunda yumuşuyor ve güvenle gizlerini açıyordu. İnessa söylenen yalanların, gizlenen duygu ve düşüncelerin arkasındaki neredeyse her zaman aynı içler acısı gerçeğı görüyordu.

Bir çatı katında büyüyen, sarhoş ana baba kavgası, sürekli açlık, farklı karakterlerde kişilerle bir arada bulunmak, gelişimini tamamlamadan saygınlığın sarsılması gibi sebeplerle morali bozulmuş genç bir kadın dilencilik yapıyor, birkaç kopek veya verilmiş bir söz için ayaklar altında kalmaya razı oluyordu. Çalıştığı fabrikada ustabaşlarının kaprislerine teslim olmuş başka bir kadın acılarını unutmak için kendini sefih bir yaşama vermiş, sokaklarda ek bir gelir arıyordu. Meyhane romanındaki Gervaise gibi kötü talihe ve yoksulluğı yenik düşmüş bir diğer kadın bir bardak alkol, bir dilim ekmek için erkeklere yaklaşıyor, kendini

gelip geçene sunuyordu. Bir başkası Diriliş'teki Katyuşa Maslova gibi kandırılarak hamile bırakılmış ve dışarı atılmıştı. Çocuğunu büyütebilmek için hizmetçi aşkından tarifeli aşka geçmişti.

İnessa'nın uzun uzadıya ve titizlikle topladığı bilgilerden ortaya çıkan sonuca göre, fahişeliğin başlıca nedeni ücretlerin yetersizliği, işsizlik ve bilgisizlikti. Kötülüğün kaynağı insanları bakımsız yoksul konutlarda yaşamaya, açlığa ve sokağa mahkum eden kötü yapılandırılmış toplumdu. Fahişeleri suçlu kategorisine dahil eden, onları zihinsel özürlü ve yozlaşmış olarak nitelendiren Lombroso⁶ yanılıyordu. Bu kadınları para karşılığı kendilerini satmaya iten kalıtım yoluyla geçen bir kusur değil, toplumsal baskıydı.

İnessa bu kadınları bataklıktan çıkarmayı kendine amaç edinir. Onlara para verir, iş bulur, elişleri yapacakları bir atölye kurar. Fahişeliği polis tarafından korunan, kurallarla düzenlenmiş herhangi bir işten farklı görmeyen bu kadınlar verilen parayı alır, önerilen işten ustaca sıyrılır. İnessa bu bahtsız kadınların utanma ve kızgınlık hissetmediklerini üzüntü ve şaşkınlıkla saptayacaktı. Suç ve Ceza'da Sonya Marmeladova Raskolnikov'a teslim olmasını öneriyordu... Bu Protestan yumuşaklığını, Dostoyevski'nin en günahkar kadında keşfettiği bu itiraf tutkusu ve dürüstlüğü İnessa hiçbir yerde göremeyecekti...

Birkaçını kurtarmayı başarsa bile, bu sonuç diğer binlercesinin durumunu değiştirmeyecekti. Uçsuz bucaksız sefalet tarlasında sadece yerine hemen yenileri sürgün verecek bir avuç ot yolmuş olacaktı... Başka yerlerdeki gibi, Moskova'da da bir sürü kadın her gece on metrelik kaldırımında soğuktan büzüşmüş bir halde sonu gelmez bekleyişlerini sürdürüyor, kafese tıkılmış bir hayvan gibi umutsuzca bir o yana bir bu yana gidip geliyordu...

⁶ Lombroso (1836-1909): Bazı insanların doğuştan suça eğilimli olduğunu savunan İtalyan kriminolog. (ÇN)

Kadının bin yıldır süren aşağılanmasına nasıl son verilecekti?

Kadın derneği üyelerinden bir temsilci Diriliş romanını henüz yeni tamamlamış Tolstoy'u ziyaret eder. Temsilci Tolstoy'a elde edilen kötü sonucu bildirir, yardım ve öneri ister. Yasnaya Polyanalı saygıdeğer ihtiyar omuzlarını silker, homurdanarak şöyle der:

Hiçbir sonuç elde edemeyeceksiniz... Fahişelik Musa'dan önce de, Musa'dan sonra da her zaman var oldu... Hep böyle kalacak!...

Böylesi bir kadercilik İnessa'yı öfkelenendirir. Kadının aşağılanması doğal bir durum, insani bir gereksinme miydi? Şüphesiz fahişelik çok eski çağlara kadar gidiyordu. Fakat İnessa bunu ebedi bir durum olarak görmeyi kabul etmeyecekti. Belirlediği açık ve kesin sebepler ortadan kaldırılabilirdi, kaldırılmalıydı.

Tolstoy Anna Karanina'da fahişeliği burjuva evliliğiyle maskeleyerek yasallaştıran toplumun ikiyüzlülüğünü eleştirmekle birlikte, aşık olduğu için zina yapan kadını suçlayarak acımasızca eleştirmiyor muydu? Bir havariye dönüşen Tolstoy, yazdığı romanlarda devrimci sonuçlara ulaşmak yerine pişmanlık ve yazgıya boyun eğmenin erdemine inanarak haksızlığın bağışlanması, cinsel isteğin gemlenmesi ve daha ahlaklı davranılması için vaaz veriyordu.

"Hayır, kurtuluş Tolstoy'la gelmeyecek" der, İnessa kendi kendine.

Kurtuluş, kadınların ruhunu kurtardığını ileri süren, fakat vücutlarını para karşılığı satmalarına izin veren kiliseler sayesinde de gelmeyecekti. Kilise papazları evlilik ve aile yapısını muhafaza etmek için bir kısım kadını feda etmek gerektiğini söylüyordu. Bu papazların iddiasına göre, fahişeliğin yasaklanması çok daha kötü sonuçlar doğuracaktı. Aziz Thomas Aquinas Hıristiyanlıkla ilgili temel eserinde fahişeliği toplum yararına kö-

tülüğün yerinin belirlenmesi olarak tarif ediyordu: “*Fahişeler bir kentin lağım çukurudur, lağım çukuru ortadan kaldırıldığında saray çok pis kokan berbat bir hal alacaktır.*”

İnsani duygularla yapılan çalışmalar da kurtuluş getirmeyecekti. İlkelerine en sadık, en iyi niyetli burjuvazi fahişelik karşısında ikiyüzlü davranıyor, sefaletle yol açan kazancını olduğu gibi koruyordu.

Öyleyse kurtuluş nereden gelecekti?

Rusya’da, acımasızca ezilen, çeşitli baskı biçimlerinden kurtulmak isteyen, içerisinde sürekli olarak devrimci bilinç gelişen bir güç vardı. Uzun süredir hiçbir ilerleme göstermeyen bu güç kendi kurtuluşuyla kapitalist toplumun tüm mağdurlarını da kurtaracaktı. Bu güç proletaryaydı. Sosyalizm fahişeliğin kökünü kazıyacak, insanlığın yarısının (kadınların) hak eşitliğini güvence altına alacaktı. İnessa daha şimdiden parti içerisinde kadının erkekle aynı muameleye tabi tutulmasının istendiğini gözlemlemişti.

Sosyal şartları ve cinsiyeti nedeniyle iki kez alt duruma maruz kalan halk kadını bu durumdan kurtulmak için bireysel taleplerle, sövüp sayarak ve İbsen’in⁷ çözüm yoluyla yetinemezdi. Özgürlüğü işçi sınıfının zaferine bağımlı kolektif bir çalışmanın ürünü olacaktı.

Yaptıkları işin karşılığında çalışanlar geçimlerini sağladığında işsizlik, açlık, yoksulluk son bulacak, herkese eğitim verilecek, yoksul barınaklarının yerine sağlıklı, geniş ve aydınlık evler yüksелеcek, pislik ve kötülükleri arıtıcı yeni dönem rüzgarları ahlaki çöküşü silip süpürecek, burjuva ailesiyle birlikte fahişelik afeti de sonsuza dek ufukta kaybolup gidecekti.

⁷ Henrik İbsen (1928-1906), Norveçli aristokrat anarşist. (ÇN)

Ezildiği, bunaltıldığı toplumla kadın yeniden bütünleşecekti... İnessa Çerniçevski'nin Nasıl yapmalı? romanındaki bir bölümü düşünür: “*Kadın anlayışı dışlanıp yok edilmeyip de etkin hale gelseydi, insanlık tarihi on kat daha hızlı ilerlerdi.*”

Kadının ayağa kalkması, özsaygısını kazanması ve özgürleşmesi isteği İnessa'yı sosyalizme götürüyordu.

ZAFER SİLAHI

20. yüzyılın ilk yıllarından itibaren en ateşli, en kültürlü Rus aydınlarının sosyalizme yönelmesine şaşımamak gerekir! Yakında kesin sonuca götürecek kavga başlayacaktı. İleriyi gören düşünceler işçi sınıfı saflarına katılıyordu: “*Geçmişte bir kısım soylunun burjuva saflarına geçmesi gibi, bugün de burjuvazinin bir kısmı, özellikle tarihi hareketin tamamını kuramsal olarak kavrama düzeyine ulaşmış bir kısım burjuva ideoloğu proletarya saflarına geçmektedir.*”⁸

Rusya’da artık herkes Marksizm’e ilgi duyuyor, Marksist terimler kullanıyor, Marksist görüşü benimsediğini beyan ediyordu. Yayıncılar Marksizm’den esinlenen dergi ve kitapları kesinlikle kitlelerin beğenisini kazanacağı için, çeşitli nedenlerle yasaklanabileceklerini de dikkate alarak yayınlama konusunda aceleliydi. “Legal Marksizm” Marksizm’in devrimci özünü reddederek işçi hareketini burjuvazinin çıkarlarına uygun yorumlamaya çalışıyor, Marksizm’i çarpıtıyordu. Tüm bunlara rağmen bilimsel sosyalizmin güçlenmesine ve yaygınlaşmasına Legal Marksistlerin sağladığı katkı az değildi.

Marksizm’e duyulan genel hayranlık İnessa’nın birlikte yaşadığı Armand ailesinin genç kuşağını da içine almıştı. Üretici güçlerin gelişmesine, teknik ve sosyal ilerlemeye rejimin engel olduğunu gören Armand ailesinin sanayileşme ihtiyacına ve

⁸ Karl Marx, Friedrich Engels, Komünist Parti Manifestosu.

emekçilerin yürekler acısı durumuna duyarlı birçok üyesi, sosyal demokratların dile getirdiği eleştirileri anlıyor ve onaylıyordu. Kitlelerin hareketine az veya çok açıkça, etkin biçimde destek sunacaklardı.

Sosyal konumları ve sınıf çıkarları halka muhalif olmalarını gerektiren unsurların da dahil olduğu protestocu kalabalık, genç öğrencileri de beraberinde sürükleyerek işçilerin taleplerini destekliyordu. Belirgin niteliği uyuşmazlıklar olan bir toplumda çatışmalar en uç noktaya kadar genişleyecek ve şiddetlenecek, süreç ve sorunlar büyük bir hızla devrimci şartları olgunlaştıracaktı.

1903 sonbaharında, İnessa çocuklarını da yanına alarak sağlık nedenleriyle İsviçre'ye, Lozan'a gider. Ekim 1903'te beşinci çocuğu Andre'yi dünyaya getirir. 1904 yazına kadar Lemman gölü kıyısında kalır.

Genel anlamda sosyalizmi benimsemiş olan İnessa, işçi hareketi ve Sosyal Demokrat Parti içerisinde üstünlük tartışması sürdüren iki ideoloji arasında bir seçim yapmak zorundaydı. İsviçre'de kaldığı süreyi, Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki temel ayrılık nedenlerini araştırmakla geçirir.

Ağustos 1903'te, Londra'da yapılan kongrede⁹ Lenin Menşeviklere üstünlük sağlar ve kongreye devrimci bir program kabul ettirir. Kongre sonrası parti içerisinde tartışmalar daha da şiddetlenir. Kongrede yenilenler (Menşevikler) yurtdışında yayınlanmakta olan Kıvılcım'ı Plehanov'un yardımıyla ele geçirir. Rusya'da, tutuklanan Merkez Komitesi üyelerinin yerine atama yöntemiyle yenileri alınır. Menşevikleri destekleyen Merkez Komitesi'nin bu yeni üyeleri Londra kongresinde alınan kararları tanımaz.

⁹ Rus Sosyal Demokrat Partisi İkinci Kongresi. (ÇN)

Menşevikler gazetelerinde Lenin'i sekterlikle ve buyurgan davranmakla suçlayan, aydınları alaya alarak "bürokratik bir merkeziyetçilik" altında ezmekle eleştiren yazılar kaleme alır. Akselrod Lenin'in tüm parti mensuplarını parti mekanizmasının "bিরer küçük vidasına ve çarkına" dönüştürmek istediğini yazar.

Cenevre'de iki muhalif grup arasında çok sert tartışmalar yaşanır. Lenin kimi kez Handwerk salonunda, kimi kez Halk-evinde konferanslar verir.

1904 Mayısında Bir Adım İleri İki Adım Geri yayınlandığında, İnessa bu kitabı büyük bir özenle okur.

Lenin söz konusu kitabında parti anlayışı ve işçi sınıfının öncü müfrezeleri üzerine düşüncelerini açıklıyordu. Öncü müfrezeler örgütlü ve sosyal gelişme yasaları üzerine bilgiyle donanımlı olmak, tek bir iradeyle ve disiplinli hareket etmek zorundaydı. Seçkin militanlardan oluşacak bu Marksist Parti, en devrimci teoriden ilham alarak işçi sınıfının tüm diğer örgütlerini "en yüksek organ" olarak bizzat yönetecekti.

Lenin'in önerdiği demokratik merkeziyetçiliğe Menşevikler özerkliği savunarak karşı çıkar. Böylece, Menşevikler partiyi birbirinden bağımsız grupların, küçük çevrelerin ortaya çıkıp ufalandığı hareketin başlangıç dönemine, uzun zaman önce uygulanmış ve tarihi deneylerle aşılmış eski yöntemlere doğru, geriye doğru çekiyordu.

Londra kongresinde parti tüzüğünün birinci maddesi sert tartışmalara yol açtığında, İnessa bunun aydınların yükümlülüğü konusunda bir laf kavgası, bir ayrıntı olmadığını, iki politik görüş arasındaki önemli bir karşıtlık olduğunu anlamıştı. Menşeviklerin Londra'da savunduğu teze göre, partinin bir organında çalışma zorunluluğu olmaksızın parti programını kabul eden ve partiye parasal yardım yapanlara partinin kapısı açılmalıydı.

Lenin Martov'un geniş proletarya kesimlerine hizmet etmek iddiasına, bunun aslında burjuva aydınların çıkarına, proletarya

örgütlenmesine ve disiplinine ayak direme olduğunu savunarak karşılık verir. Değişken ve hatta düşman unsurların partiye üşüşmesini önlemek için, Lenin üyelerin faaliyetlerinin parti yapısı tarafından denetlenmesini istiyordu.

İnessa aydınların zayıflığı ve hataları konusunda yeterli bilgi sahibiydi. Martov ve arkadaşları aydınlar için ayrıcalık talep ederek ve de aydınların bencilliğini överek partiyi güçsüzleştirme tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor, önündeki zorlu kavgadan zaferle çıkması için gereken donanımdan yoksun bırakıyordu. Gerçekten de, aldıkları burjuva eğitiminden miras kalan alışkanlıklarını ve önyargılarını muhafaza eden birçok aydın, ekleme ve idealist yorumlar yaparak Marx ve Engels'in düşüncelerinin özünü değiştiriyordu. Bazı aydınlar zamanla kapitalist sistemle bir uzlaşma arayacak, bazıları devrimci işçilerin yanında kısa bir süre yürüdüktan sonra hızlarını azaltacak, tökezleyecek ve mücadeleyi terk edecekti.

Lenin Ne Yapmalı? adlı eserinde anımsattığı gibi, 1843 ile 1848 yılları arasında bilimsel sosyalizmi özümleden hale getirmek için üstün yetenekli iki aydın gerekli olmuştu. O dönemden beri genel olarak proletarya örgütü ve disiplinine karşı bir yığın aydın işçi sınıfına yaklaşmıştı. Lenin Bir Adım İleri İki Adım Geri adlı eserinde şöyle yazacaktı: *“İktidar mücadelesinde proletaryanın örgütünden başka bir silahı yoktur.”*

Menşevik aydınların davranışı, onların “aristokratik anarşizmi”¹⁰, Marx ve Engels'in düşüncelerine yabancı bir oportünizmden esinlenen anlayışları Lenin'in söylemlerinin doğruluğunu kanıtlamıyor muydu?

Partinin örgütlenmesi konusunda ortaya çıkan ayrılık aslında teorik bir karşıtlık, aynı zamanda temel bir uyuşmazlıktı. İnes-

¹⁰ Lenin: Bir Adım İleri İki Adım Geri.

sa'nın öngörüsü anlaşmazlıkların zamanla daha da derinleşeceği ve genişleyeceği yönündeydi. Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki mücadele, bilimsel sosyalizmin kurucularının öğretisine sadık devrimci Marksizm ile Marksizm'i "tamamlamak", "aşmak" ve "şartlara uyarlamak" için çaba gösteren, başka bir deyişle Marksizm'i burjuvazi için kabul edilebilir kılmaya çalışan oportünizm arasındaki çatışmanın Rus varyantıydı.

Batı ülkelerinde Bernstein ile ünlenen revizyonizm Rusya'da ekonomizm ve legal Marksizm diye adlandırılıyordu. Lenin kitleleri proletarya diktatörlüğüne taşımaya muktedir bir parti kurma mücadelesinde farklı uzlaşmacı grupları ve oportünistleri sürekli ifşa ediyordu. Doğuştan devrimci bir mizaca sahip olan İnessa doğru düşünce ve eylemi seçerek Menşevikler karşısında yer alır. Rusya'da işçi sınıfının hala "derin bir uykuda" olduğunu düşünen Menşeviklere göre, işçi sınıfını bu derin uykudan çekip çıkarmak aydınların işiydi. Lenin Rus proletaryasının bitmez tükenmez gücüne, devrimci iradesine ve karar alıp uygulayabilme anlayışına güveniyordu.

İsviçre'de okuduğu ve özümsemiştiği kitaplar İnessa'yı felsefi olarak donanımlı kılar. İnancı güçlenir. Eyleme geçmekte gecikmeyecekti. Rusya'ya geri dönüşünde Moskova sosyal demokrat örgütüne üye olur.

Rusya'da hava adeta bir kasırga yaklaşıyor gibi elektrikle doluydu. Hızla ilerleyen bu kasırganın derinliklerinde geniş halk kitleleri çalkalanıp duruyordu. Şurada burada patlayan öğrenci gösterileri, grevler yaklaşan isyanın habercisiydi. Mançurya'da Japonlar karşısında üst üste alınan savaş yenilgileri Rusya'da sistemin çökmüşlüğü, otokratik devletin güçsüzlüğünü ve yozlaşmışlığını ortaya koyar. Toplumun temel çatışmasının her yandan sallandığını hisseden burjuvazi, genel memnuniyetsizlikten yararlanarak etkisini artırıp halkın omuzları üzerinden

hakim sınıf olarak ortaya çıkmayı umuyordu. Ancak savaş, devrimi uzaklaştırmak yerine daha da yakınlaştıracaktı.

Tutkulu bir inançla kavgaya dahil olan İnessa, tutuklanmalar ve zorlu sınavlar arasında hiç durmadan mücadeleye devam edecek ve kısa sürede Lenin'in istediği gibi profesyonel bir devrimciye dönüşecekti.

ÇARLIK DÖNEMİNDE BİR BOLŞEVİK

1905 yılı Port-Arthur'un düşüşüyle başlar. Savaş itiraz eden, huzursuz ve kızgın emekçi kitlelerin acılarını daha da artırır. Aralık ayında Bakü'de grevler patlak verir, bu grevleri ocak ayı başlarında Saint-Petersburg'da diğerleri izler.

Hükümet oldukça sert karşılık verir, Moskova'da sosyalist devrimcilere karşı büyük bir operasyon başlatır. Armand ailesinin bir üyesi sosyalist devrimciydi, bu nedenle Aleksandr ve İnessa Armand'ın Ostojenka sokağındaki evi polis baskınına maruz kalır. Arama sırasında polisler sosyalist devrimci yayınlar yerine sosyal demokrat eserler bulur. Polisler için sosyalist devrimci veya sosyal demokrat, görüşleri farklı olsa bile ikisi de aynı şeydi. Söz konusu kitapların kendisine ait olduğunu söyleyen İnessa tutuklanır.

İnessa kimliğini açıkladığında polis komiseri şaşkınlığını gizleyemez:

- Saygıdeğer bir çevredensiniz... Neden isyan tohumları ekiyorsunuz? Refahınızı ve güvenliğinizi Çar'a borçlusunuz...
- İşçilerden başka hiç kimseye borçlu değilim... Başkalarının mutluluğuna adanmamış bir hayat yaşanmaya değmez.
- Kamu düzenini bozmanıza izin vermeyeceğiz.
- Halkı ezmenize izin vermeyeceğiz.

İnessa devrim mücadelesinde ortaya çıkan heyecan verici olayları demir parmaklıklar arkasından izleyecekti.

9 Ocak pazar günü Saint-Petersburg'da bir gösteri yapılması kararlaştırılır. Elllerinde haçlar, dini resimler, kilise bayrakları,

munlar ve fenerler taşıyan sıradan insanların oluşturduğu bir kalabalık naif terimlerle yazılmış bir lütuf dilekçesini II. Nikola'ya sunmak amacıyla Kışlık Saray'a doğru yürüyüşe geçer. Askeri birlik barışçı bir amaç güden yürüyüşçüleri yaylın ateşiyle karşılar. Atlı Kazaklar kalabalığa kılıçlarla saldırır... Neva nehrinin diğer tarafında, Vasili Ostrov'da, bir matbaayı ele geçiren sosyal demokrat işçiler emekçileri silahlanmaya, askerlerin saldırısına karşı barikat kurmaya çağıran bir bildiri basar ve dağıtır.

Bu "Kanlı Pazar" vahşeti düşüncelerin netleşmesine olanak sağlayacaktı. Artık Çar ve halkı birbirinden ayıran cesetlerle dolu bir uçurum oluşmuştu. Proletarya ölümlerini toprağa gömerken, Lenin İsviçre'den, İnessa Moskova'daki hücresinden başlayan devrimi selamlıyordu.

Polis baskınları ve aramalar aralıksız sürüyordu. Devrimcilere sempati duyan İnessa'nın kocası her cezaevi ziyaretinde yeni tutuklamalar ve yakınlarının maruz kaldığı istenmeyen olaylarla ilgili bilgi aktarıyordu. Aleksandr'ın iki Menşevik kardeşi Boris ve Vladimir Sosyal Demokrat Parti'ye üye olmuştu, her ikisi de tutuklanma tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Devrimcilerin "Çarlık Sanatoryumu" diye adlandırdığı cezaevinin siyasi koğuşlarına her gün farklı kuşaklardan ve sınıflardan yeni tutuklular getiriliyordu. Sakalları ağarmış yaşlılar, yeniyetmeler, fabrika işçileri, sokaklardan rastgele toplanmış insanlar, ürünlerini satmak için pazara gelen köylüler, zenginlere hakaret suçu işleyen ve onları İncil'de sözü edilen kıyamet gününe havale eden dilencilerdi bu yeni tutuklular. Cezaevinin koğuşlarında Bolşevikler, Menşevikler, Sosyalist Devrimciler, Bundcular, Anarşistler, partisizler arasında sonu gelmez tartışmalar yaşanıyordu. Her grev, her kapışma, her devrimci eylem heyecanın yükselmesi, umudun artması demekti.

Hapishanenin kadınlar bölümü öfkeli kadın işçilerle, bildiri dağıtırken veya gösteride yakalanan kadınlarla dolmuştu. İnessa

bu kadınların yanına gidiyor, onları dinliyor, iradelerini daha da güçlendiriyor, olayları Bolşevik bakış açısıyla yorumluyordu.

Rusya’da kuzeyden güneye peşi sıra patlayan grevler kısa sürede politik talepler içeren bir nitelik alır. En önde maden işçilerinin yer aldığı proletaryanın öncü kuvvetleri daha az bilinçli kesimleri de kendisiyle sürükleyerek yer yer askeri birliklere karşı silahlı bir direniş sergiler. Bir şehirden diğerine adeta bir yangın gibi yayılan Saint-Petersburg ve Moskova grevleri Riga’ya, Varşova’ya, Lodz’a, İvanova-Voznessensk’e, Bakü’ye... sıçrar. Kırsal kesimlerde yaşayanlar da harekete geçer, isyan eder. Aç köylüler köylerde yaşayan soyluların evlerini ateşe verir, buğdaya el koyar, toprakların paylaşılmasını ister... İşçiler ve köylüler 1905 yılındaki ‘bu ayaklanmada birlikte hareket eder. Potemkin zırhlısı denizcileri Odessa önlerinde başkaldırır, gemiye kızıl bayrak çeker...

1905 Nisan ayında Londra’da yapılan Sosyal Demokrat Parti 3. Kongresi’ne katılmayı reddeden Menşevikler Cenevre’de kendi konferanslarını toplar. Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki anlaşmazlık artık sadece örgütlenme üzerine değil, aynı zamanda yöntemle de ilgiliydi.

1905 Rus Devrimi her iki grup için de burjuva demokratik bir karaktere sahipti. Menşeviklere göre, devrimin önderliği 17. ve 18. yüzyıl İngiltere ve Fransa devrimlerindeki gibi liberal burjuvaziye aitti. İşçi sınıfı sadece tamamlayıcı bir güçtü. Sosyal Demokrat Parti’nin görevi liberal burjuvaziye destek olmakla sınırlandırılmalı, liberal burjuvazi ürkütülmemeliydi. Aslında söz konusu olan, devrimi frenlemek, birkaç küçük ve geçici reformla sınırlandırmaktı.

Bolşevikler ise, liberal burjuvazinin işçilerden ve köylülerden korktuğu için asla gerçek bir demokrasi kurmayacağını savunuyordu. Bolşevikler için Batı’daki burjuva devrimleri hiçbir şekilde Rusya için geçerli değildi, çünkü Rusya’da bir proletarya

vardı. Kendi zaferinden endişe duyan burjuvazi halka karşı Çar'la bir ittifak yapmayı tercih edecekti. Proletarya her an taraf değiştirmeye hazır liberal burjuvazi ile değil, topraklara el koymak isteyen köylülerle ittifak yaparak onları harekete geçirdiğinde burjuva demokratik devrimi zafer kazanacaktı. Proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü gericiliğin ezilmesine olanak sağlayacak, sosyalist devrimin çözeceği sorunları ele alacaktı.¹¹

Sürekli güçlenen devrimci hareket 1905 Ekim'inde olağanüstü yaygın bir genel grev başlatır. Demiryolu çalışanları, postacılar, mesleki alanlardaki işçiler kamu düzeninin sağlanması talebiyle greve gider, memurlar, öğrenciler, avukatlar, mühendisler, doktorlar faaliyetlerini durdurarak onlara destek olur.

Tahtı sallanan Çar bireyin dokunulmazlığına saygı gösterileceğini, örgütlenme hakkı, düşünce ve basın özgürlüğü tanınacağını bildiren 17 Ekim tarihli beyannameyi imzalar.

Gericilik halk hareketinin hızını kesmek ve bastırmak, liberal burjuvaziyi kazanmak için geri çekilir, karşı saldırıya hazırlanır. İlk altı haftaya karşılıklı güçler arasındaki denge damgasını vurur. Bu süre içerisinde otokratik rejim verdiği sözleri yerine getiriyor havasına bürünür, bireyin özgürlüğüne saygılı davranıyormuş gibi görünür. Lenin Rusya'ya geri döner ve Saint-Petersburg'da Bolşeviklerin ilk yasal gazetesi Novaya Jizn'i yönetmeye başlar. Gerilimin azaldığı bu dönemde, 22 Ekim'de, serbest bırakılan İnessa hemen kavgaya dahil olur.

Bu sırada, halkın inisiyatifiyle doğan, üyeleri fabrika işçileri tarafından seçilen ilk Sovyetler ortaya çıkar. Artık devlet işlerine müdahil olan ve işçi sınıfının siyasi taleplerini dile getiren Sovyetlere Menşevikler idari bir görev tahsis ediyor, Bolşevikler ise Sovyetleri ayaklanmanın bir organı, devrimci iktidarın çekirdeği

¹¹ Lenin: Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği.

olarak görüyordu. Menşevikler, yönetimde ağırlıkta oldukları Saint-Petersburg Sovyeti'ni ayaklanmaya yönelik eylemden vazgeçirir. Buna karşılık üyelerinin çoğunluğu Bolşeviklerin etkisindeki Moskova Sovyeti devrimin merkezine dönüşür.

Japonlarla barış antlaşması imzalayan Çarlık hükümetinin "içerdeki düşmana" saldırmak için artık elleri serbest kalmıştı. Çarlık verdiği sözlerden vazgeçer, sıkıyönetim ilan eder, Sovyetlerin dağıtılmasını ve yöneticilerinin tutuklanmasını emreder. Bolşevikler ve Moskova Sovyeti bu saldırıya siyasi genel grev ve silahlı ayaklanmayla cevap verir.

7-16 Aralık tarihleri arasında on gün boyunca binlerce işçi kendilerinden çok daha üstün güçlere karşı kurdukları barikatların arkasından direnir. Yalnızdılar, güvenebilecekleri kendileri dışında hiçbir şeyleri yoktu. Çarlık hükümeti isyancılara karşı ivedilikle askeri takviye birlikleri ve imparatorluk muhafız birliklerini gönderir. Çok sayıda küçük direniş grubuna bölünerek kenar mahallelere doğru püskürtülen ve buralarda çember içine alınan ayaklanma kısa sürede bastırılır, kurşun ve havan topu mermileriyle ezilir.

İnessa kendini tamamen Sovyet'in hizmetine sunar, gecelerini illegal çalışan matbaalarda geçirir, bildiri ve gazeteleri etkinlik alanındaki komiteye ulaştırır, fabrika temsilcileriyle sürekli irtibat halinde kalır. Son dakikaya kadar Krosnaya-Presnia semtindeki ayaklanmacılara elinden geldiğince yardım eder.

Yaşanan bozgun sonrası İnessa yılgınlığa düşmez. Uyumlu çalışma eksikliği dışında, kitlelerin yeterli politik olgunluğa sahip olmayışında yatan yenilginin başlıca nedenlerini araştırır. Ortaya çıkan sonuca göre, zemin elverişli hale getirilmeli, derinlemesine kazılan toprağa iyi tohumlar atılmalıydı. Moskova deneyimi bir kayıp değildi, her şeyden önce Bolşevik işçiler tarafından yazılmış görkemli bir sayfaydı. Kitlelerin zaferi, öncülerin fedakarlığından doğuyordu. Menşeviklerin hırçın bir şekilde ifade ettikleri

hiç bitmeyen şikayetlerinin, yakınmalarının tersine silaha sarılmak gerekiyordu. Silaha sarılmak bir gün mutlaka gerekecekti.

Her şeye rağmen devrim hareket edemez bir hale getirilememişti. Zaman zaman şurada burada ayaklanmalar görülür. İşçiler ve köylüler 1906 yılı boyunca son kavgalarını verir.

İnessa vasıfsız işçilerin, araba sürücülerinin, dokuma işçilerinin, fırıncıların... oturduğu Moskova'nın kenar mahallesi Lefortovo'da faaliyet yürütüyordu. Köylü kökenli bu yoksul insanlar Moskova'ya kış aylarında geliyordu. Acımasız bir sömürüye maruz kalan mevsimlik çalışan bu işçilerin büyük çoğunluğu okuryazar değildi. Okuma yazma bilenlerin bile kendilerini eğitmek için yeterli zamanı yoktu, ne de olanağı vardı. Bir fabrikada ya da bir ocağın önünde geçirdikleri on iki veya on üç saatlik yorucu bir çalışma sonrası, itici bir kirliliğin ve sıkışıklığın hakim olduğu, erkeklerin, kadınların ve çocukların bir arada kaldıkları darmadağınık yatakhanelerdeki berbat yataklara gömülüyorlardı.

Çok ağır koşullarda çalışmak zorunda bırakılmış, acılarını unutmak için çoğu zaman alkole yönelen bu insanlarda sınıf bilinci nasıl uyandırılacaktı?

Bilgisizlik ve yorgunluktan zihinsel duyarlılığını yitirmiş bu insanları kazanmak için kolay anlaşılır gerçeklerden hareket etmek, temel teorik bilgileri günlük hayattan örnekler vererek açıklamak, edinilen bilgiyi adım adım çoğaltmak, her şeyin iyi anlaşıldığına emin olmak için görüş alışverişinde bulunmak gerekiyordu. Bu eğitim çalışması o bölgedeki propagandacılar tarafından yönetilen demeklerde gerçekleştiriliyor, propagandacıları da İnessa denetliyordu.

Çoğu zaman işçilerle bizzat kendisi konuşuyordu. Dinleyicilerin dikkatini çekme ve bilgilerin akılda kalıcılığını sağlama konusunda ondan daha iyisi yoktu, kullandığı kelimeler anlaşılır, halka özgü ve anlamlıydı. Karmaşık ve içinden çıkılması güç sorunlar onun sayesinde aydınlanıyor, inandırıcı bir açıklık kazanı-

yordu. Karşısındakini ikna edemediğini hissettiğinde uygulamalı anlatımını başka kanıtlarla, başka tasvirlerle tekrarlıyor, en küçük şüphe yok oluncaya kadar defalarca açıklıyordu. Çok sabırlıydı, hiçbir engel cesaretini kıramazdı. İşçilerin özel taleplerini genel parolalara bağlıyor, Bolşeviklerin Menşevikler karşısında haklı olduklarına açıklık getiriyordu. Toplantı katılımcıları, her konuda görüş birliğine varıldıktan sonra dağılıyor, gece karanlığında her biri artık yalnız olmadığı duygusuyla yeni bir güç ve canlılık kazanmış, sıkıntıları ve üzüntüleri karşısında daha az kamburlaşmış, inançlarında daha güçlenmiş, mücadele için daha donanmış olarak içi ot doldurulmuş yataklarına ve yoksulluklarına dönüyordu. Kuşkusuz içlerinde en çok sevinç ve mutluluk duyan sömürülenlerle yaptığı bu düzenli toplantılardan güç alan İnessa'ydı.

Faaliyette bulunduğu bölgenin propagandacıları onun evinde toplanıyor, çalışma yöntemleri konusunda tartışıyor, çalışma programı yine onun yönetimi altında hazırlanıyordu. Kadın yoldaşlarından biri, Elena Vlassova kendini tamamen militan bir çalışmaya vermiş İnessa adlı bu genç kadının çocukları olduğunu öğrendiğinde çok şaşırır. *“Onun kendine ait bir şeyleri olabileceği inanılmaz görünüyordu.”*¹²

1906 yılı sonunda, parti güvenlik gerekçesiyle İnessa Armand ve Elena Vlassova'yı demiryolu işçilerinin ağırlıkta olduğu başka bir bölgeye gönderir.

Apartman yöneticileri tüm kiracıların adlarını polise bildirmek zorundaydı. İnessa ailesinin sık sık polis baskınına maruz kalmaması için başka adreslerde kalmaya karar verir. Serbest kaldığı akşamlar çocuklarına sarılmak ve onları okşamak için evine koşar. 9 Nisan 1907'de İnessa'nın küçük apartman dairesini baştan aşağı arayan polis illegal kitaplar, bildiriler, broşürler bulur. Bir kez daha tutuklanan İnessa'ya cezaevi yolu görünür.

¹² Elena Vlassova: İnessa Armand'ın anısına.

Serbest bırakıldıktan hemen sonra, 7 Haziran 1907'de, bölge komitesinin diğer üyeleriyle gizli bir matbaa kurmak ve bildiriler basmak suçlamasıyla üçüncü kez tutuklanır. Lefortovo Cezaevi'ne hapsedilen mahpuslar cezaevinde kaldıkları süreyi okuyarak ve kendilerini eğiterek değerlendiriyordu. İnessa dikkate değer kararlı davranışını sürdürür. Arkadaşlarının ve annelerin moralleri bozulur endişesiyle onlara asla bahsetmediği çocukları için hırka, kazak, vb. giysiler imal eder.

Haziran başında II. Duma feshedilir, hükümet altmış beş sosyal demokrat milletvekilini Sibirya'ya sürgüne gönderir. Karşıdevrim öfkeden kudurmuş bir halde saldırıya geçer, cezaevleri siyasi tutuklularla dolar. 1907'de İnessa'nın kocası Aleksandr ve Aleksandr'ın Sosyal Demokrat Parti üyesi kardeşi Vladimir tutuklanır. Aleksandr bir süre sonra serbest bırakılır, Moskova dışına sürgüne gönderilir. Aylarca hücrede tutulan genç erkek kardeşi Vladimir cezaevinde tüberküloza yakalanır.

Bölge komitesi davasına bakan liberal hakim kovuşturmayaya yer olmadığına karar verir. İnessa dışında tüm sanıklar üç aylık bir süre sonunda serbest bırakılır. Hükümet tehlikeli gördüğü İnessa'nın dikkatle izlenmesini ve gözetim altında tutulmasını istiyordu. İçişleri bakanının emriyle Rusya'nın en kuzeyine iki yıllık sürgün cezası alır.

İnessa önce Arhangelsk'e, ardından ikamet yeri olarak Kuzey Kutup dairesine uzak olmayan Mezen'e götürülür. Kuzey Buz Denizi ile birleşen kıyısına ahşap evler ve kulübeler düz bir çizgi halinde dizilmiş çok sert bir iklime sahip bu ıssız ve hüznü kasa-bada çoğunluğu Samoyed¹³ birkaç bin kişi yaşıyordu. Denizdeki buzlar eridiğinde, güçlü gelgitlerin neden olduğu kum yığınlarına, tehlikeli akıntılara ve dalga kabarmalarına rağmen kabotaj gemileri Mezen'in yirmi kilometre aşağısındaki Roussa-

¹³ Samoyed: Sibirya'da yaşayan bir halk. (ÇN)

nova'nın küçük limanına demir atıyordu. Tahıl ve imalat ürünleri boşaltan bu gemilere kürk, deri, içyağı, kurutulmuş, tuzlanmış veya ise tutulmuş balık yükleniyordu.

“Petchora havzasının ticaret merkezi olan Mezen, Kola, Kem, Onega ve Poustozensk gibi iç karartıcı küçük bir sürgün yeridir. 17. yüzyılda Raskolniklerin¹⁴ ölümüne mahkum edilenleri yaktıkları ilk odun yığınları egemen kilise tarafından bu bölgede tutuşturuldu. Ural dağlarının batısında kalan Mezen’de sürgünler soğuk kutup gecelerinde keder ve sıkıntıdan ölecektir. Muhtemelen her türlü ihtiyaç eksikliğinden kaynaklanan, “nazar” diye adlandırılan sinirsel hastalıklar yerlileri bile, özellikle kadınları kırıp geçiriyor. Mezen halkının büyük bir dini saygıyla yücelterek taşıdığı haçlar, 18. yüzyılın ilk yarısında, kış aylarındaki yokluk ve soğuktan tüm halkın öldüğünü anımsatır.”¹⁵

İnessa kendini içine kapanıklığın, umutsuzluğun ve kör gecelerin bu en uzak kuzey topraklarında bulur. İş ve ihtiyaçları en alt sınıra indirmeyi düşünüyordu. Sürgün edildiği yer uygarlığın ve hayatın en alt sınırıydı. Seslerin gırtlaktan çıkarıldığı bir lehçeyle konuşan bölgenin yerel halkı Samoyedler ilk çağlardan kalan adetleri muhafaza ediyor, hayatlarını avcılık, balıkçılık, çobanlık yaparak idame ettiriyor, göçebe çadırlarında barınıyorlardı. Tah-tadan yapılmış putlara tapıyor, sürülerini koruduğuna inandıkları madde dışı güçleri putların ağızlarına votka dökerek, onlara rengiği kurban ederek kandırıp sakinleştirmeye çalışıyorlardı. Üretici güçlerin gelişmesi, sınıf mücadelesi, proletarya diktatörlüğü içinde yaşadığı koyu karanlığın dışına ayak direyerek çıkmayan bu toplumun umurunda bile değildi. Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki ayrılığın bu insanlar için hiçbir anlamı yoktu...

¹⁴ Raskolnik: Bir Hristiyan tarikatı.

¹⁵ Elise Reclus: Yeni Evrensel Coğrafya, cilt 5, s. 643, Paris, 1880

Doğa insana baş kaldırmış gibi görünüyor, sertliği, ölçüsüzlüğü ve acımasızlığıyla insana yasak koyuyor, eziyordu. Koza-laklı ağaçlar ve kayın ağacı yok olmuş, yerlerini gitgide cılızlaşan bodur ağaçlara bırakmıştı. Uçsuz bucaksız bozkırda kara yosunu ve liken dışında hiçbir şeye rastlanmıyordu. Yılın yarıdan fazlası boyunca her tarafı kalın bir kefen gibi kaplayan kar bu sessiz ve ıssız bölgeyi tekdüzeleştiriyordu. Altı ay süren kış gecelerinde sıcaklık eksi 50 dereceydi. Çok kısa süren yaz aylarında, güneş ışınlarının yeterince ısıtamadığı toprak sivrisineklerle dolu bataklıklara dönüşüyordu.

İnessa yalnızlığa, eylemsizliğe ve sessizliğe mahkum edilmişti. Çocuklarından uzakta olmak onu üzüyor, işçi kitlelerinden koparılmak öfkeliendiriyordu. Her şeye rağmen, inancını kaybetmez, ne de cesaretini. Yine de, zoraki eylemsizliğe eşlik eden bitkinlik duygusunun yerini dolduracak olan kitaplar getirtmeyi başarır. Politika, ekonomi, felsefe, tarih üzerine eline geçen her şeyi defalarca okur. Zemini sıkıştırılmış toprak olan izbe kulübesinde, eski battaniyelerin altında çömelerek zayıf ve titreyen mum ışığında büyük devrimcilerin eserlerini düşünüyor, hiçbir şeyin, ne şiddetli kutup fırtınasının ne boğucu karın ne de soğuk yalnızlığın söndüremeyeceği Marksist düşünce al-eviyle ısınıyordu.

Umutla aydınlatılıyor olsalar bile, bu hüznü, bitmez tükenmez sürgün ayları ne kadar da uzundu! Hayatın ve kavganın dışına atılan İnessa tüm gücüyle yaşamak ve mücadele etmek istiyordu. Çok iyi biliyordu ki, teorisiz eyleme geçmek boşuna olduğu gibi, eyleme geçmeyen bir teori de boşunaydı...

Büyük bir özenle kaçış hazırlığı yapar. Kasım 1908'de, ceza süresinin dolmasından bir hayli önce, şiddetli kış koşullarına rağmen kaçmayı başarır. Kar fırtınası altında kızakla Arhangelsk'e ulaşır, oradan Moskova'ya, ardından Belçika'ya gider.

LENİN'LE PARİS'TE

Yurtdışında eski gücünü yeniden toplayan İnessa, fırtına sonrası silkelenmek ve kanatlarını parlatmak için bir kayaya konmuş kuşa benziyordu.

Avrupa'daki büyük şehirlerin caddeleri, tramvaylar, otomobiller, sürekli itişip kakışma, dükkanların vitrinleri, gece aydınlatmaları, gürültü ve hareket İnessa'nın geldiği bölgeyle tamamen farklıydı. Göçebe Samoyedlerden Batı kapitalizminin proleterlerine kadar dört bin kilometrelik bir mesafe ve dört asırlık bir tarih katetmişti. Ancak çok daha uzağa, sosyalizme doğru gitmek istiyordu.

1909'da Brüksel'e yerleşir, en küçük üç çocuğunu, iki kızı İna ve Varvara ile oğlu Andre'yi yanına getirir. Altmış yıl önce Marx Komünist Parti Manifestosu'nu bu şehirde kaleme almıştı ve artık milyonlarca işçi onun bayrağı altında mücadele ediyordu. İnessa işte bunları düşünür, büyük bir heyecan duyar.

Göçmen Bolşevikler Grubu'na üye olur, toplumsal gelişmenin bilimsel anahtarı ekonomi politik üzerine üniversitede eğitim alır.

Olaylar Marx ve Engels'in kuramını, çözümlemelerini ve öngörülerini doğrulamakla birlikte, toplumsal olayların gelişimi ortaya yeni sorunlar çıkarmıştı. Serbest rekabetin sonu tekellere varmış, sermaye birikimi tröstleri ve kartelleri yaratmış, finans kapitalin gücü artmış, sanayi ve hükümet politikası bankaların etkisi altına girmişti. Demokrasi oligarşinin egemenliğini maskeleyen bir dış görünüşten başka bir şey değildi. Kapitalist dev-

letler sömürge pazarlarını ve etki alanlarını artırmak için kav-
gaya tutuşmuştu.

Kimileri ortaya çıkan değişiklikleri Marksizm'i gözden ge-
çirmek için dayanak olarak gösterir. Oysa, önemli olan Mark-
sizm'e sadık kalmak, onu sürdürmek ve zenginleştirmektir.
Emperyalizm adlı yeni dönemin kendine özgü koşulları sadece
Marksizm'in devrimci özü ve yöntemi ilham alınarak açıklana-
bilirdi.

Rus sosyal demokrat göçmenlerin ana çekirdeği geçim ra-
hatlığı ve tarihi bağlılık nedeniyle Paris'teydi. Devrimler şehri,
Komün'ün beşiği, özgürlüklerin geleneksel odağı, sosyalist
eserlerin yayımlanmasına muhtelif olanaklar sunan bu eşsiz kül-
tür merkezine nasıl hayran kalınmaz?

Sein nehrinin sol kıyısındaki "Quartier Latin" semti ve 14.
idari bölge siyasi hareketlerin tartışma sahasına dönüşmüştü.
Muhtelif konular içeren konferanslar birbirini izliyor, Lenin li-
derliğindeki kırk kadar militanın oluşturduğu "Paris Bolşevik
Dayanışma Grubu" diğer siyasi eğilimlerin tezlerinin yanlışlı-
ğını ortaya koyuyordu. Martov ve arkadaşlarının genel karar-
gahı Harcourt kahvehanesiydi. Çoğunluğu Montsouris parkı
çevresinde oturan Bolşevikler ise Orleans caddesindeki kahve-
hanelerde buluşuyordu. Lenin'in 1908'de İsviçre'den Fransa'ya
taşıdığı, Rusya'ya illegal yollarla sokulan Sosyal Demokrat ga-
zetesi ve broşürlerin basıldığı, matbaa da aynı caddel 10 num-
ralı adresteydi. Bir Okrana muhbiri sürekli olarak matbaayı
uzaktan izliyordu. Bu muhbir elinde fotoğraf makinesiyle mat-
baanın önüne geldiği bir gün kendisini tanıyan iki matbaa işçisi
ve militanlar tarafından hemen kovalanacaktı.¹⁶

Düşüncelerin böylesine tutkuyla savunuluyor olması ve bu
çok yoğun politik hayat sık aralıklarla Paris'e gelen İnessa'yı

¹⁶ Aline: Lenin Paris'te, s.84, 85.

cezbediyordu. Ekim 1909'da, çocuklarıyla birlikte Saint-Jacques sokağı, No: 241 adresine yerleşir.

İnessa Lenin'le ilk kez Paris'te, 1909'da karşılaşır. Proletarya diktatörlüğünü savunan bu adam hiçbir şekilde uzlaşmaz bir diktatör, zorba bir lider, bir dediği iki edilmeyen yanılmaz bir önder değildi. Gücü sadece gerçekleri açık bir şekilde görebilmesinden ve haklı oluşundan geliyordu. Kısa boylu, tıknaz, saçları neredeyse tamamen dökük, sade görünümlü, mütevazıydı, yanına yaklaşılmaması kolaydı. Kendini güçlük çekmeden, düşünce ve söz zenginliğiyle anlaşılır bir biçimde, yapaylıktan arınmış bir anlatımla ifade ediyordu. Kitlelere yönelik konuşmalarında en karmaşık düşünceleri öğrenilebilir kılıyor, anlaşılır olmak için tekrarlamaktan korkmuyor, çürütülemez gerekçelerle açıkladığı kendi görüşünü insanların kafalarına sokmak için büyük bir çaba harcıyordu. Boş ve parlak sözlerle, el, kol ve baş hareketleri yaparak güzel konuşma özentisi ona tamamen yabancıydı. Konuşurken elini kaldırdığında, bunun anlamı temel bir sorunun veya düşüncelerinin düğüm noktasının altını çizmekti. Zaman zaman dinleyicilere doğru eğiliyor, avuç içleri açık bir şekilde, samimi bir havada onlara adeta şöyle söylüyordu: *"Görüyorsunuz, durum ne kadar açık, kesin... bunu kabul edin... başka bir çözüm yok"* Sağduyu ve denetlenebilir mutlak gerçeklik dışında yardımına sığındığı hiçbir şey yoktu. Bazen bulaşıcı bir kahkahayla gülüyordu... Dürüstlük, tek bir amaca yönelme, emekçi sınıflarla ilgili sürekli kaygı, hiçbir şeyin kıramayacağı, hatta sarsamayacağı çelik gibi bir irade onda kendini gösteriyordu.

İnessa kısa sürede Bolşevik Dayanışma Grubu'nun en etkili üyelerinden biri olur, grubun başkanlık kuruluna seçilir, yurtdışındaki diğer Bolşevik gruplarla yazışma görevini üstlenir. Rus Sosyal Demokrat Partisi çok zor bir dönemden geçiyordu.

Gericilik tüm gücüyle saldırıyor, karşıtlarını hapsediyor, sürgüne gönderiyor, idam ediyordu... Yoldaşlar kendilerine bu baskı döneminin ne kadar daha süreceğini soruyordu. 1907'de tutuklanan İnessa'nın kayınbiraderi Vladimir akciğer veremine yakalanmıştı. Vladimir cezaevinden çıktıktan sonra tedavi amacıyla gittiği İsviçre'de 1909'da ölür. İnessa Vladimir'in ölümüne çok üzülür.

Devrimin yenilgisi Bolşevik Menşevik ayrılığını daha da keskinleştirmişti. Nisan 1906'da, Stockholm'de yapılan 4. kongrede iki eğilim -biçimsel olarak- birleşmiş olmakla birlikte tüm görüş ayrılıkları varlığını sürdürüyordu. Menşeviklere göre, burjuvaziyle uzlaşılmalı, partinin illegal örgütlenmesi tasfiye edilmeliydi. Ne devrimci talepler, ne de devrimci örgütlenme!

Birleşik Merkez Komitesi anlaşmazlıkların üstesinden gelemeyen, iki grup arasındaki gerilim daha da artar. Bolşevik yazıları denetlemek ve Bolşevik broşürlerin dağıtımını engellemek isteyen Menşevikler Cenevre'den Paris'e taşınan Merkez Komitesi kütüphanesine el koymayı dener.

Bolşevikler genel olarak Lenin'in savunduğu ilkelere bağlıydı. Ancak muhalif bir grup -Otzovistler- sosyal demokrat milletvekillerinin Çarlığın elindeki bir araç olduğu bahanesiyle Duma'dan ayrılmasını ve 1905'deki eski taleplere geri dönülmesini istiyordu. Bogdanov'un yönettiği bu grup, 1904'te Lenin tarafından çıkarılan ve o dönemde Menşevik yanlısı Merkez Komitesi'ne karşı koyan Vperiod gazetesinin adını alır.

Ayrıca, Vperiod grubu içerisinde Otzovistlerin yanında yer alan Ültimatömcüler sosyal demokrat milletvekillerinin devrimci bir politika uygulamasını istiyordu. En küçük yasal olanakları kullanmak, hatta Duma kürsüsünden bile yararlanmak için çaba sarf eden Lenin'in yöntemine karşı çıkan aşırılık yanlıları diyalektik materyalizmden uzaklaşır. Bu gruplar terk et-

tikleri diyalektik materyalizmin yerine Mach ve Avenarius'un Ampiriokritizmini, algılanabilir dünya gerçeğini yadsıyan, onu duyguya indirgeyen Kant'tan etkilenmiş bir felsefe koyuyordu. Mach "atomların gerçek olduğu inanışına" karşı çıkıyor, atomları "gizemli" diye niteliyordu. Avenarius'a göre, duygu "madde "olmaksızın, düşünce beyin olmaksızın vardı. Mach'ın etkisindeki Bogdanov Marx'ı "düzeltiyor" materyalizmin yerini idealizmle dolduruyordu. Lunaçarski ve "tanrı arayıcıları"nın isteği doğaya karşı sosyalizm ve din ittifakıydı.

1909'da, Ampiriokritizme yönelen Bolşevikler Rusya'dan getirtilen işçileri propagandacı olarak eğitmek amacıyla Gorki'nin desteğiyle Capri adasında bir okul açar.

Devrimci Marksizm'i tasfiye etmeye doğru giden bu bulanık öğretilere karşı Lenin 1908'den itibaren amansız bir mücadele başlatır. Konuya açıklık getirmek için Mach ve Avenarius'un felsefesinin gerçek anlamını, gerici özünü, devrimcileri somut görevlerinden uzaklaştırarak gerçekdışı bir dünyaya doğru sürükleyen idealizmi eleştirdiği Materyalizm ve Ampiriokritizm adlı eserini kaleme alır.

Partide düşünce karışıklığı, felsefi ve politik bir kriz yaşıyor, tartışmalar Bolşeviklerin birlikteliğine ve maneviyatına zarar veriyordu. Aidatlar ödenmiyor, gönüllü katılma parası azalıyor, gazete ve broşürlerin satışı ve dağıtımı geriliyordu.

Paris'teki göçmenler yaşamlarını teorik tartışmalarla, her türlü maddi güçlük içerisinde bir geçim kaynağı arayarak sürdürüyordu. Bulaşıkçı, hamal, getir götür işleri yapan yardımcı eleman, vasıfsız işçi... olarak çalışıyor, birçokları boşu boşuna iş arıyordu. Açlığın çökerttiği, veremin pusuda beklediği, iş görüşmesi için bir adresten diğerine koşuşturan bu aydın insanları hiçbir patron işe almayı kabul etmiyordu. Sabah kahvaltısı ay çöreği ve koyu kahveden oluşan bu göçmenler çoğu zaman ne yapacağını,

ne söyleyeceğini bilmez bir halde, sahil boyuca hüznün verici rıhtımlarda başıboş dolaşıyordu. Bu dönemi Guillaume Apollinaire yakınma içeren şiirinde şöyle ölümsüzleştirir:

Geçiyordum Sein kıyısından

Koltuk altında eski bir kitap

Çektiğim acının aynıdır bu ırmak

Ne zaman son bulacak bu hafta

Yoksulluk içerisinde olmalarına rağmen, bazıları özsaygılarından dolayı yardım kasalarından, göçmen gruplarından yardım dilenmeyi kabul etmiyordu. Temel ihtiyaçlardan tamamen yoksun kalan Moskova barikatlarının bir savaşçısı intihar eder.

İnessa her fırsatta yoldaşlarının yardımına koşuyordu. Girişken ve cesurdu, yeni gelenlerin unutlarını tazeliyor, onlara ucuza barınmaları ve beslenmeleri için yararlı önerilerde bulunuyordu. Nadejda Krupskaya Paris'te kendi evindeymiş gibi hisseden bu Bolşevik kadının arkadaşlığından hoşlanıyordu. Genel durum kötümserleri hırçınlaştırıyor ve insanların arkasından konuşan dedikoduculara dönüştürüyordu, fakat İnessa doğal teveccühünü muhafaza ediyordu. Yılgınlığa kapılması söz konusu değildi, anlamsız konuşmalara, yararsız aşırı mantık yürütmeye, sonu bir şeye varmayan içebakışa yüz çeviriyordu. Her türlü Bizans entrikacılığı ona yabancıydı. Hayatı parti ile iç içe geçmişti.

İnessa serbest kaldığı her anı üç çocuğu -İna, Varvara, Andre- ve tatillerde yanlarına gelen diğerlerinden yaşça büyük oğlu Aleksandr için harcıyor, onların eğitimleriyle ilgileniyordu. Çocuklarında proletarya dayanışması anlayışının doğmasını sağlamaya çalışıyor, çocuklarının ileride gerçek devrimciler olması için hiçbir şeyi ihmal etmiyordu. Demiryolu işçileri Ekim 1910'da genel greve gitmişti. Meclis Başkanı, eski sosyalist, çıkarı için taraf değiştiren döneke Aristide Briand grevdeki işçilere

karşı sert önlemlere başvurur. İnessa çocuklarına biriktirilmiş paralarını grevcilere vermelerini söyler. Çocuklar hemen kumbaralarını kırar, içindeki üç beş kuruşu vermek için grevcilerin yanına koşar.

İnessa çocuklarına adalet sevgisini, iyiliği, özverili olmayı öğrenmeyi sağlayan, mütevazıların ve mazlumların davasını desteklemeyi isteklendiren kitaplar satın alıyordu. İçerisinde Çerniçevski'nin Nasıl Yapmalı? Voynich'in At Sineği¹⁷, Dickens, Jack London ve Gorki'nin romanlarının da yer aldığı okunacak eserlerin bir listesini yapar. Çocuklarının karakteri üzerinde kitaplardan çok onun örnek alınacak davranışları, konuşmaları etkili olur. Çocuklarına karşı hiçbir zaman sesini yükseltmemesine, onları hiçbir şekilde cezalandırmamasına rağmen her sözü kabul görüyordu. Kişiliğinden yayılan pırıl pırıl bir güç onları yeniden canlandırmak ve ikna etmek için yeterliydi.

İnessa Bolşevik grup toplantılarına düzenli olarak katılıyor, notlar alıyor, tutanakları düzenliyordu. Lenin İnessa'nın zekasını, bilgisini ve karakterini her gün daha fazla takdir ediyor, diğer ülkelerin sosyalistleriyle birçok dilde yaptığı yazışmalar için bizzat ona müracaat ediyordu.

Gericilik kavgadan üstün çıkmıştı, fakat sığınaklarda ve cezaevlerinin karanlığında yeni bir devrimci atılım hazırlanıyordu. Bu durumu öngören Lenin düşüncelerini yazılı olarak, 1910 Aralık ayından beri Saint-Petersburg'da Bolşevikler tarafından çıkarılan haftalık Zvezda gazetesine gönderiyordu. Rus-

¹⁷ At Sineği: İngiliz devrimci yazar ve müzisyen Ethel Lilian Voynich'in (matematikçi G. Boole'un kızı, coğrafyacı Georges Everest'in küçük yeğeni) Sovyetler Birliği'nde ve Çin'de büyük bir okuyucu kitle-sine ulaşan romanı. Voynich'in öldüğü yıl (1960'da) söz konusu kitabın Sovyetler Birliği'nde 2,5 milyon adet satıldığı tahmin ediliyor. (ÇN)

ya'dan gelen yoldaşların anlatımlarına ve gelişmelere çok sevinen Rusya'daki işçilerin yazdıklarına göre, Lenin mektuplarında şöyle diyordu: "*Bekleyin, kısa süre içerisinde bir 1905 daha yaşanacak!*"

Devrimci harekete propagandacı kadrolar yetiştirmek amacıyla Capri'de kurulan okuldan Lenin'e sempati duydukları için atılan beş öğrenci Paris'e gelir (okulda toplam on iki öğrenci vardı). Birkaç hafta sonra diğer yedi öğrenci de ilk gruba katılır. Lenin bu öğrencilere konferanslar verir. Vperiod grubu yöneticileri Kasım 1910'da Bologna'da yeni bir okul açar. Zaman kaybetmeden cevap vermek gerekiyordu.

Lenin bir bisiklet gezintisi sırasında, basık evleri ana caddesinin iki kenarına dizilmiş ilginç görünümlü Longjumeau kasabasında durur. Lenin'in bu kasabada tesadüfen gördüğü, bir zamanlar posta arabası sürücülerinin uğrak yeri olan eski bir han tarihin ana yolunda kitleleri yönlendirecek yöneticilerin eğitileceği devrimci bir okula dönüşecekti.

Longjumeau halkı yaz aylarında elbiselerini Yvette akarsusunda ıslatmak isteyen amatör balıkçılara oda kiraliyordu. Grand'rue, 17 adresindeki artık kullanılmayan yolcu konaklama evine bir kürsü, sandalyeler ve masalar koymak yeterliydi.

1911 ilkbaharında Longjumeau Okulu açılır. Kısa sürede okulun kurucusu, öğretmenleri ve öğrenciler, mükemmel bir çalışma ortaya koyar.

Rusya'daki parti örgütleri tarafından büyük bir özenle seçilen ve daha sonra neredeyse tamamı birer Bolşevik lidere dönüşecek olan bu sınırlı sayıda işçinin politik eğitiminin bu okulda tamamlanması amaçlanıyordu. Bazıları 1905 devrimine katılmıştı ve şimdi bir sonraki devrim hazırlığı içindeydi. Maden İşçileri Federasyonu Sekreteri Schwartz ve ileride Merkez Komitesi üyesi olacak Ordjonikidze Saint-Petersburg'dan gelmişti. İç savaş sırasında kurşuna dizilen deri işçisi Prissia-

guine Moskova'da illegal bir gazete çıkarıyordu. 1919'da, İngilizler tarafından Bakü'de kurşuna dizilen yirmi altı Halk Komiseri'nden biri olan Zevin de okulun öğrencileri arasındaydı.

Lenin ve Krupskaya Grand'rue, 91 adresindeki bir tabakhane işçisinin yanına yerleşir. Kaldıkları küçük odadaki mobilyalar dar bir masa ve iki sandalyeydi. Öğretmen olarak görevlendirilen İnessa kasabanın girişinde bir ev kiralar, öğrencilerin bir kısmını yanında barındırır. Evin giriş katı kantin işlevi görecek şekilde düzenlenir.

Öğretmenler ve öğrencilerin toplanma saati sabah saat sekizdi. Lenin ekonomi politik ve sosyalizmin kuramı, Zinovyev ve Kamanev parti tarihi, Riazanov Batı'da işçi mücadeleleri, Lunaçarski edebiyat üzerine dersler verir. İktisadi meselelerde Lenin'e İnessa yardımcı olur.

Kasaba halkı kendilerine Rus öğretmenler diye tanıtılan bu yabancılara alışmıştı. Bazen onları yalınayak yürürken gördüklerinde şaşırıyor, Volga yedekçilerinin ve Sibirya sürgünlerinin ıstırabını andıran, koro halinde söyledikleri Rus halkına özgü kaygı verici ve acıklı tekdüze şarkıları bir kez daha dinlemek için duruyordu.

Öğrenciler arasında Lenin'in şaka yollu "sınıf birincisi" diye hitap ettiği Vasili adlı çalışkan biri vardı. Daha sonra bu "sınıf birincisinin" bir polis ajanı olduğu öğrenilecekti. Çarlık polisi Vasili'yi yoksul oluşunu kullanarak Longjumeau okulu üzerine bilgi edinmek için örgütlemişti. Vasili Rusya'ya dönüşünde okul arkadaşlarından hiçbirini ihbar etmez. Hissettiği aşağılanmaya katlanamaz, intihar eder.

1911 Ağustos sonunda dersler tamamlanır, öğrenciler Rusya'ya, Bolşevik beyin takımı da Paris'e döner.

Longjumeau'da haftalar boyunca yan yana yaşamak İnessa'yı Lenin ve Krupskaya'ya daha da yakınlaştırır. Lenin

karısı ve kayınvalidesiyle Marie-Rose sokağı, no: 4 adresinde iki oda ve bir mutfaktan oluşan mütevazı bir apartman daire-sinde kalıyordu. İnessa çalışma kolaylığı için aynı sokakta 2 numaralı eve yerleşir. Krupskaya'nın annesi neşe saçıcılığını, canlılığını, taşı gedğine koymasını biliyor olmasını, pratikliğini sevdiği İnessa'nın günlük ziyaretlerini sabırsızlıkla bekliyordu. *"İnessa içeri girdiğinde ev aydınlanıyordu. Hiçbir şeye ilgisiz değildi, her şeyi severek yapıyordu."*¹⁸

Bir gün, Nadejda ve İnessa birçoğu moda alanında çalışan ve terzilik yapan Paris'teki Rus kadın işçilerine Marksist eğitim verilmesini kararlaştırır. Lenin bu öneriyi onaylar. Fakat diğerleri kadınların kendilerine özgü hiçbir sorunu olmadığını ileri sürerek karşı çıkar. Sonunda, iki kadın projelerinden vazgeçmek zorunda kalır.

27 Kasım 1911'de gazeteler Paul ve Laura Lafargue'ın intihar ettiğini duyurur. Lenin Paul Lafargue'ı çok taktir ediyordu. Draveil'deki küçük evinde onu ziyaret etmişti. Teorik konulardan söz ederlerken Marx'ın kızının karşısında heyecanlanan Krupskaya, Rus kadınlarının devrimci faaliyetleri üzerine bir-biriyle bağlantısız sözler sarf etmişti.

3 Aralık Pazar günü, kapalı bir kış gününde, ince ve sık bir yağmur altında, Parisliler, uluslararası sosyalizmin temsilcileri, özellikle kalabalık bir Rus heyeti Paul ve Laura Lafargue'ın cenazelerine Pere-Lachaise krematoryumuna kadar eşlik eder. İnessa Armand, Lenin ve Krupskaya'nın yanında yürüyordu.

Kautsky, Bracke, Edouard Vaillant, Keir Hardie, Jaures krematoryumun basamaklarından önlerindeki kalabalığa -Paul ve Laura'ya- övgü içeren konuşmalar yapar. Lenin Fransızca'ya İnessa'nın tercüme ettiği konuşma metninde Paul Lafargue'ı

¹⁸ N. Krupskaya: İnessa Armand'ın anısına

“Marksist düşüncenin en büyük, en değerli propagandacılarından biri” olarak gördüğünü söyler.

Devrimci önderler ölüyordu, fakat mücadele sürüyor, düşünceleri mezarlarının ötesinde zafer kazanıyordu.

1911 yılı sonunda, üç yıldır Bolşevik göçmenlerle çalışan İnessa Rusya’ya dönmeyi ve yeniden kitlelerin arasına karışmayı çok istiyordu. Hiç kuşkusuz artık yeni bir kavga başlıyordu. İşçilerin mücadelesini tıkayan, işçileri kararsızlaştıran Menşeviklerle aynı partide bir arada olmak olanaksızlaşmıştı. Lenin sosyal devrimin zorunluluklarının üstesinden gelebilecek yeni bir Marksist parti kurmak için uzlaştırıcılarla görüşmeleri keser.

Partinin VI. Konferansı Rusya’dan gelen militanlar ve göçmen Bolşeviklerin katılımıyla Ocak 1912’de, Prag’da toplanır. Konferansta tasfiyecilerin partiden atılmasına, illegal faaliyetlerin legal faaliyetlerle uyumlu hale getirilmesine, parti merkezinin yeniden yapılandırılmasına karar verilir.

4 Nisan 1912’de, Lena altın madenlerinde çalışan beş yüz maden işçisi askeri birlikler tarafından katledilir. Sanayi merkezlerinde patlayan gösteri ve grevler dalga dalga Polonya içlerine kadar yayılır. Proletarya ayağa kalkıyordu. Lenin devrimci hareketi yakından izlemek için 1912 Haziran’ında Paris’ten ayrılır, birkaç yoldaşıyla Rusya sınırına uzak olmayan Krakov’a yerleşir.

PARTİ İÇİN MÜCADELE

22 Nisan (5 Mayıs) 1912'den beri Saint-Petersburg'da işçilerin parasal yardımlarıyla çıkarılan legal Bolşevik günlük gazete Pravda'nın tirajı kırk bin adetti. Lenin başkentteki gizli örgütlenmeyi yeniden yapılandırma ve sonbaharda yapılacak IV. Duma seçimlerine hazırlanma zamanının geldiğini düşünüyordu. Bu görevi İnessa Armand ve Safarov'a verir.

İnessa sahte bir kimlikle yaşayacağı Rusya'ya dönmeden önce Krakov'da iki gün geçirir. Burada, Lenin'in son talimatlarını, gerekli isim ve adresleri alır. Temmuz'da Saint-Petersburg'a gelen İnessa Pravda sayesinde Bolşeviklerin etkisinin artmış olduğunu gözlemler. Fakat, yetkilerini kötüye kullanan rejim ve polis şiddeti altında bir zorunluluk olan illegal yapı 1912 grevleri sonrasındaki baskıda dağılmıştı. Saldırıdan kurtulan ve ayakta kalan sadece Narva örgütüydü. İnessa ve Safarov söz konusu örgütün Vperiod grubunun etkisinde olduğunu fark eder. Bu örgütle ilişki kurmak dışında başka bir seçenekleri yoktu... İlk görüşme sonrası Narva örgütü yöneticileri İnessa ve Safarov'un da katılacağı bir tartışma toplantısı yapılmasını kabul eder. Bogdanov'un tezlerini Manouilski'nin savunduğu tartışma toplantısında çoğunluk Lenin'in özel görevlilerine (İnessa ve Safarov'a) hak verir. Narva kazanılmıştı. Bu örgüt Lenin için sıçrama tahtası işlevi görecek.

İllegal yapının yeniden örgütlenmesi Menşeviklerin yasallık hayallerine ve "Ağustos Bloğuna" karşı acımasız bir mücadeleyi zorunlu kılıyordu. Grupların dışında, bağımsız olduğunu ileri

süren Troçki'nin arkasında toplanmış Tasfiyeciler ve Otvovistler ittifakının oluşturduğu "Ağustos Bloğu" aslında Menşeviklerin destekçisiydi.

İnessa güvenilir fabrika işçileriyle ilişki kurarak onları Lenin taraftarlarının örgütlü olduğu Poutilov fabrikalarında çalışan işçilerle birleştirmeye çalışır. Her gün gece yarısına kadar ucsuz bucaksız, bilinmezliklerle dolu şehirde bir semitten bir diğerine gider, Bolşevikleri seferber eder, onlardan kavgaya dahil edilmesi gereken genç proleter unsurlara güvenmelerini ister, örgütleyici olarak olağanüstü bir yetenek sergiler. O dönemin militanları Elena Fedorovna diye tanıdıkları bu kadını asla unutmayacaktı. Kocaman gözleri söndürülemeyen bir coşkuyla yanıp tutuşuyordu, *"her zaman aynı tabanları eskimiş kötü botlarıyla giyimi hiçbir şekilde Paris tarzı değildi"*.¹⁹

Pazar günleri girişim komiteleri tarafından mantar toplamak bahanesiyle kır gezintileri düzenleniyor, ormanlık alanlarda yapılan bu gezintilerde ağaçsız bir düzlüğe gelindiğinde bir kütüğün üzerine veya bir tümseğe çıkan konuşmacı işçi sınıfının taleplerini dile getiriyordu. Kimi kez, durumdan haberdar edilen -halkın aşağılama amacıyla Firavun diye adlandırdığı- atlı jandarmalar geliyor, kalabalığı dağıtıyordu. Artık hiç önemi yoktu, söylenmesi gerekenler çoktan söylenmişti.

Eylül'de, İnessa'nın itici gücü sayesinde üç önemli bölge - Narva, Nevski, Porokhovski- tüm başkenti kapsayan illegal bir yapılanmayla donanır. Bölgelerarası komisyonun bir toplantısında, İnessa kısa sürede Saint-Petersburg'da bir komite, ardından Nord'da bir yönetim organı kurulmasını önerir.

Devrimci milletvekillerini Duma dışında bırakmak isteyen hükümet işçi bölgeleri için iki aşamalı bir seçim yürürlüğe koyar.

¹⁹ Malakhovski: İnessa Armand'ın anısına, s. 95.

Bu seçim sistemine göre, 16 Eylül'de tek dereceli sistemle önce işçi temsilcileri belirlenecekti. İşçiler adına milletvekili olacakları Ekim ayında işte bu temsilciler seçecekti. Eylül başında, polis tanıdığı ve yakalayabildiği Bolşevik militanları tutuklar. İnessa ve Safarov tutuklananlar arasındadır. Dördüncü kez 14 Eylülde tutuklanan İnessa sahte pasaport kullanmakla suçlanır. Ortaklaşa çalışma ve Pravda'nın yürüttüğü kampanya meyvelerini verir: Bolşevik Badaev IV. Duma'ya Saint-Petersburg milletvekili seçilir, partiye yeni güçler katılır, beş yıl sonraki Ekim günlerinde yer alacak militanlar eğitilir.

İnessa mahkumiyet gerekçesinden dolayı bu kez itişip kakışan, bağırıp duran, birbirine sövüp sayan kadınlarla tıka basa dolu, nemli ve karanlık küçük bir koğuşa kapatılır. Suçluya yataklık etmekten ve hırsızlıktan tutuklanan, "uzmanlık alanı" dışında hiçbir şeyle ilgilenmeyen bu kadınlar politikadan konuşulmasını istemiyor, militanların sözlerine alay ederek cevap veriyordu. İnessa bunalıma girer, zayıf düşer, hastalanır, verem belirtileri gösterir.

Kocası Aleksandr Armand parti üyesi olmamasına rağmen İnessa'ya yardım etmekte tereddüt etmez, düzenli olarak Moskova'dan ziyaretlerine gelir, onu çocuklarıyla ilgili bilgilendirir, ona gizlice yoldaşlarının mektuplarını verir. İnessa'nın bozulan sağlığından her geçen gün daha fazla endişe duyan Aleksandr karısının serbest bırakılması için çabalarını yoğunlaştırır. Sonunda, yüksek bir kefalet ödeyerek bunu başarır.

İnessa cezaevinde bir yıl kalır. Bir kez daha yurtdışına çıkmaya karar verir. 1913 Eylül ayının ikinci yarısında, karısının sağlık sorunları nedeniyle Karpatların kalbi Tatra dağlarındaki Pronin köyünde kalan Lenin'in yanına gider. İnessa Pronin'e vardığında, köyde parti konferansı yapıyordu. Tüm yoldaşları onu sevinçle karşılar. Hastalığına rağmen atılganlığından ve coşkusundan hiçbir şey kaybetmemiştir.

Konferans bitiminde Rusya'dan gelen delegeler evlerine, mülteciler de Krakov'a geri döner. Lenin, Krupskaya ve İnessa iki hafta daha Pronin'de kalır.

Krakov, kütüphanesi ilgi çekici kitaplardan yoksun, eğlenceli yanı olmayan, iç karartıcı bir şehirdi. Göçmenler Paris'e göre burada çok daha içine kapalı bir hayat sürdürüyor, adeta tek bir aile oluşturunuyordu. Her birey bizzat kendi işiyle uğraşüyor, kendi sıkıntıları içinde yitip gidiyordu. Neşesini ve iyimserliğini herkese bulaştıran yakın arkadaşı İnessa'ya yeniden kavuşmak Krupskaya'yı çok sevindirir. Gülümsemesi sonbaharın tekdüzeliğini ve sürgünde olmanın hüznünü unutturur, bu eşsiz, yılgınlık göstermeyen, yumuşak başlı kadının varlığı Avrupa'da daimi öğrenciler gibi amaçsız dolaşıp duran devrimcilere heyecan ve güç verecekti.

Nadejda Krupskaya daha sonra şunları yazar: *"İnessa'nın aramızda oluşundan çok memnunduk. Krakov'da kaldığı süre içerisinde kendi yaşamına ve çocuklarına ilişkin bana çok şey anlattı, bana çocuklarının mektuplarını gösterdi, anlattıkları içtenlik ve sıcaklık içeriyordu. İlyiç ve ben onunla defalarca yürüyüşe çıktık."* Her üçü kafalarını meşgul eden konulardan söz ederek kırlarda dolaşıyor, korularda, çayırılık alanlarda birlikte vakit geçiriyordu. (İnessa çayır sözcüğünün Polonya dilindeki karşılığı "blogne" kelimesinden kendine takma ad olarak Blonina'yı alır.)

İnessa bazen yoldaşlarını Beethoven konserlerine götürüyordu. Lenin İnessa'dan piyano çalmasını rica ettiğinde, İnessa Lenin'e dinlemekten bıkmadığı "Appassionata" çalıyordu.

İlk başlarda İnessa Krakov'da kalmaya niyetlenir. Fakat kısa süre içinde taşkın enerjisi ve harekete geçme sabırsızlığıyla başka bir yerde daha yararlı olacağını düşünür. Avusturya ve İsviçre'deki Bolşevik gruplara konferanslar vermeyi ve daha sonra Rabotnitsa (Kadın İşçi) dergisinin çıkarılması için Paris'e yerleşmeyi önerir.

Lenin İnessa'nın Rusya'da kadın hareketini örgütleyerek harekete geçirmek için kadınlara yönelik bir gazete teklifini harekete destekler, kız kardeşi Anna'dan bu projeyle ilgili girişimde bulunmasını ister. Krupskaya, İnessa, Ludmila Stal ve Zinovyev'in karısı Liliana yurtdışında Kadın İşçi gazetesinin yazı kurulunu oluşturur.

Konferansları kısa sürede tamamlayan İnessa Aralık 1913'te Paris'e yerleşir. Lenin İnessa'ya hemen Kautsky'nin suçlayıcı "artık eski parti yok" iddiasına karşı bir kampanya başlatması için bir mektup gönderir. Birkaç gün sonraki mektubunda da ona illegal mücadelenin yeni bir biçim alması gerektiğinden söz eder, "düşünmeden sadece ezberleyenleri" alaya alır, kadınlara yönelik derginin vakit kaybetmeden çıkarılması için onu cesaretlendirir.

Kadın İşçi dergisinin yayınlanması için İnessa büyük bir sabırsızlıkla hazırlık yapar. Bir zamanlar umduğu gibi, nihayet kadınların özgürlüğü için çalışacaktı. Rusya'dan gelen mektupları inceler, bu mektuplardan önemli notlar çıkarır, kadın sömürsünün genel görünümünü kaleme alır, bazen beceriksizce yazılanlara özlü ve siyasi bir biçim verir... İnessa ve Ludmila Latin Mahallesinde ve -Madeline ile Bastille arasındaki- ana caddelerde yer alan kahvelerde buluşuyor, karşılıklı görüş alış verişinde bulunuyor, çözümlemelerini karşılaşıyordu...

Rabotnitsa'nın ilk sayısının Uluslararası Kadınlar Günü'nde çıkarılması öngörülmüştü. Dergi baskı ve şiddeti beraberinde getirir. Hükümet dergiye izin vermişti, fakat bu bir tuzaktı. 8 Mart'tan bir gün önce, hareketin yöneticileri tutuklanır. Dergi lokaline baskın yapan polis, yasal izinleri olduğunu düşünerek endişe etmeden kendilerine gönderilen mektupları okuyan ve bu mektupları düzenleyen beş militan kadını Vyborg cezaevine götürür. Daha önce tutuklanan yirmi beş devrimci kadın aynı cezaevinde üzücü ve sıkıcı bir bekleyiş içindeydi.

"Ne kadar da acınası ve ironik bir kader! Hepimiz, tek bir

gün bile olsa, Çarlık hapishanelerinin demir parmaklıklarını açmayı hayal ettik, dünyanın özgür kadın yurttaşları olduğumuzu hissettik! Ne var ki, otuzumuz aynı anda, taş duvarların ve sürgülü parmaklıkların her birimizi ötekinden ayırdığı Çarlık cezaevine, taştan bir çuvala düştük.”²⁰

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü’nü anmak amacıyla eylem yapan kadın mahkumlar hücrelerin havalandırma pencerelerini açtırınmayı başarır. 8 Mart’a gösterilerin damgasını vurduğunu öğrendiklerinde görevlerini başaramamanın yarattığı düş kırıklığının yerini sevinç alır, “*küçük bir sokak gösterisi Çarlığın her zamanki yöntemiyle, kırbaç darbeleriyle dağıtılır*”.²¹ Rabotnitsa’nın ilk sayısı, tutuklananların yarım kalan çalışmasını tamamlayan dışarıdaki militanların becerisi sayesinde tamamlanır.

Derginin ilk sayısında İnessa’nın iki makalesi yer alır: “*Kadınların oy kullanma hakkı*”, “*Kadın işçi ve sekiz saatlik işgünü*” Sonraki sayılar Krupskaya’nın, İnessa’nın (Elena Blonina takma adla), Ludmila Stal’ın makalelerini içerir. Rabotnitsa 23 Şubat (8 Mart) ile 26 Haziran (8 Temmuz) 1914 tarihleri arasında toplam yedi sayı yayımlanır, iki sayısı toplatılır.

Bu arada, Lenin’in Menşeviklere karşı yürüttüğü mücadele II. Enternasyonal reformistlerini gitgide öfkeliendiriyordu. Başlangıçta altı Bolşevik milletvekili ve yedi Menşevik milletvekili IV. Duma’da tek bir grup oluşturmıştı. Ekim 1913’te, Merkez Komitesi kararıyla Bolşevikler yasallık içinde bocalayıp duran tasfiyecilerle ittifakı bozar, bağımsız bir grup kurar.

Batı ülkelerindeki oportünist liderler Rusların iç meselelerine müdahil olmaya karar verir. Uluslararası Sosyalist Büro, 14 Ara-

²⁰ K. Samoilova: “Çarlık Cezaevinde Uluslararası Kadınlar Günü” Komünist Dergi, No: 11, 17 Mart 1921, s. 179.

²¹ Komünist Dergi, aynı sayı, s.180

lık 1913 tarihli toplantısında, bölünmeyi sonlandıracak bir anlaşmaya varılması amacıyla “Rusya’daki işçi sınıfı hareketi içerisinde yer alan tüm grupların” katılacağı bir konferansın toplanmasını ilke olarak kabul eder. Ocak 1914’te Krakov’dan ayrılan Lenin birkaç günlük bir süre için Paris’e geçer, bu şehirde İnessa’nın da katıldığı Bolşevik grup konferansında Uluslararası Sosyalist Büro’nun müdahalesini eleştirir.

Lenin ayrılık nedenlerinin tamamen gün yüzüne çıkarılmasını istiyordu. Yeniden birleşmeye elbette taraftardı. Ancak bu yeniden birleşme, uyuşmazlıkları gizlemeden, ayrılık noktalarını proletarya devrimi lehine ortadan kaldırarak gerçekleştirilmeliydi. Lenin Menşeviklere şu soruları yöneltir: İllegal örgütlenmeyi kabul etmemekte ısrar edecekler miydi? İşçi sınıfının ve köylülüğün demokratik cumhuriyet, toprakların müsaderesi, sekiz saatlik işgünü temel taleplerini güncellikten uzak oldukları gerekçesiyle reddetmeyi sürdürecekler miydi? Lenin politik uyuşmazlığın kendini gösterdiği her nerede olursa olsun, anlaşılabilir bir pazarlık yapma niyetinde değildi. Herhangi bir uzlaşma devrimçi Marksizm’den feragat anlamına geliyordu.

Enternasyonal yöneticilerinin yürüttükleri mücadele tam olarak işte buydu. Tasfiyecileri ve Bolşevikleri “uzlaştırmak” Rus partisine yeniden barış getirmek bahanesiyle grupları birbirine bağımlı kılmayı, böylece Lenin ve arkadaşlarının elini kolunu bağlamayı amaçlıyorlardı.

Soğuk ve nemli Paris havası cezaevinden çıktığından beri eski sağlığına bir türlü kavuşamayan İnessa’yı yorgun düşürür. Doktor iklim değişikliği, Güney Fransa’da dinlenmesini önerir. Çocuklarıyla (Aleksandr, İna, Varvara, Andre) Dalmaçya kıyılarında buluşmak için, ilkbaharda Paris’ten ayrılır. Rabotnitsa dergisine katkılarını Fuime’den sürdürür. Ağustos 1914’te, Viyana’da toplanacak Uluslararası Kadın Konferansı’na sunulacak raporun hazırlıklarına daha şimdiden başlar.

Sadece gençler yolculuk yapmıyordu. Vanderveld, Rusya'daki işçi hareketi üzerine yerinde bilgilenmek amacıyla bu ülkeye giderek Duma milletvekilleriyle görüşmeye karar verir.

Bolşevik milletvekilleri Enternasyonal başkanı Vanderveld ile *Pravda* lokalinde görüşür. Rus proletaryasının ezici çoğunluğunun partilerini desteklediğini ileri süren milletvekilleri bu iddialarının doğruluğunu Vanderveld'e gösterir. 1913'teki sendika seçimlerinde başkentteki maden sanayi işçileri sendika yönetimine Bolşevikleri getirmişti.

Vanderveld iki sosyal demokrat eğilimin milletvekillerine bir toplantı çağırısı yapar. Bolşevikler, birleşme yanlısı olduklarını, bu birleşmenin *Pravda*'nın açıkladığı ilkeler temelinde mümkün olabileceğini tekrarlar. Vanderveld hayal kırıklığına uğrar, istenen uzlaşmayı sağlayamadan Rusya'dan ayrılır.

Tüm olup bitenlere rağmen Vanderveld yenik düştüğünü kabul etmez. Temmuzda, Uluslararası Sosyalist Büro, Rus proletaryasının farklı politik örgütlerinin temsilcilerini toplantıya çağırır. Toplantıya çağrılanlar şunlardı: Bolşevik Merkez Komitesi, Menşevik Örgütlenme Komitesi, Edinstvo gazetesi grubu (Plehanov), Bund ve diğerleri. Bolşevik Merkez Komitesi toplantıya temsilci olarak İnessa Armand, Vladimirski ve Popov'u gönderir.

Lenin II. Enternasyonal'in en yetkili kuruluna karşı koyması için İnessa'yı görevlendirir. Soğukkanlı ve hazırcevap olduğunu, sözünün kesilmesinin, ne de tehditlerin onu sarsmayacağını biliyordu. Konferanstan birkaç gün önce Lenin İnessa'ya Pronin'den bir mektup yazar:

"Sorumluluk gerektiren bir görevde tek başına kaldığında, kendini geliştiren ve tamamen görevine veren, çok daha güçlü, çok daha cesur davranan insanlardan biri olduğuna eminim, işte bu nedenle, senin hakkındaki olumsuz düşüncelere inatla karşı çıkıyorum... Saçmalık! Söylenenlere inanmıyorum! Bu işi en iyi

biçimde başaracaksın! Yabancı dilleri iyi konuşuyor olman sayesinde hepsini un ufak edeceksin, ve Vanderveld'in konuşmanı kesmesine izin vermeyeceksin, ne de bağırmasına. (Böyle bir durumda, heyetin yazılı bir itirazı ile toplantının terk edileceği Yürütme Komitesi'ne kesin bir dille bildirildi.)”²²

Söz konusu konferans (Birleşme Konferansı) 16-18 Temmuz 1914 tarihinde, Brüksel'de toplanır. Lenin'in kaleme aldığı raporu İnessa tercüme eder ve okur. Lenin Rosa Luxemburg'un, Plehanov'un ve Troçki'nin iddia ettiği gibi Rusya'da “bütünlüğü bozan bir mücadele kargaşası” olmadığını ileri sürer. Rusya'da bilinçli işçilerin ezici çoğunluğu oportünizme karşı mücadele ediyordu. Oportünizmin saf dışı edilmesi gerçekten sosyal demokrat bir partinin yaratılmasına olanak sağlayacaktı. Saint-Petersburglu bir işçinin Vanderveld'e dediği gibi, proleterler Bolşevik Parti'de toplanıyordu. Diğerleri “ordusuz komutanlardan” başka bir şey değildi. Tecrübe devrimci çizginin doğruluğunu kanıtlamıştı. Ulaşmacılarla yapılan birliğin devrimci çizgiyi götürdüğü yer başarısızlıktı. Lenin, *“birliğin sadece tasfiyeciler yöntemlerini sonlandırdıklarında ve tasfiyecilikten vazgeçtiklerinde mümkün olabileceğini”* önemle vurgular.²³

Sonuç olarak, sadece Lenin'in dile getirdiği somut öneriler birliği yeniden sağlayabilirdi.

Hakemlik görevi üstlenen Sosyalist Büro önünde Vanderveld'in, Kautsky'nin, Hase'ın saldırgan eleştirilerini soğukkanlılıkla cevaplandıran İnessa, burjuvazinin yardımcısı sosyal demokratları mahkum eder, Rus proletaryasının devrimci iradesini yüceltir, üstlendiği görevi yüz akıyla yerine getirir.

²² Lenin: Toplu Eserler, 35. cilt, s. 108, “İnessa Armand'a mektup”

²³ Lenin: Toplu Eserler, 20. cilt, s. 482, “Brüksel Konferansı için Merkez Komitesi raporu ve Merkez Komitesi temsilcilerine talimat”

İnessa uluslararası şartların giderek kötüleştiği bir dönemde, gelecekte hakim sınıflarla açıkça ittifak yapacak olan oportünizmin kıdemli avukatları karşısında Bolşevik Partisi'nin tezlerini savunur. Gelişmeler düşünce değiştirmeye ve belirsizliğe son verecek, halkın sahte dostlarının maskesini düşürecek, tüm çelişkileri daha da keskinleştirecekti.

Emperyalist devletler savaş hazırlıklarını tamamlamıştı. Fransız-Rus ittifakını resmi olarak kesinleştirmek isteyen Poincare Çar'ı ziyaret eder. Silahların tıktırması her yerde yankılanıyordu. Avrupa barut fıçısının patlaması için tek bir kıvılcım yeterliydi...

Temmuz başlarında, Saint-Petersburg'da grevler yaygınlaşır, polis grevcilere ateş açar, hükümet olağanüstü hal ilan eder, Vyborg semtinde barikat kuran işçiler askeri birliklerle çatışır. Yanardağ 1905'deki gibi patlamak üzereydi. Çarlık, devrimi bertaraf etmek için bir kez daha savaşa bel bağlayacaktı.

İnessa savaş ilanını beklenmedik bir zamanda Fuime'de duyar. Dört çocuğunu Odessa'ya giden son gemiye Trieste'de bindirmek için acele eder.

Lenin Pronin'de tutuklanmış, on iki gün sonra sosyalist Victor Adler'in girişimiyle serbest bırakılmıştı. Adler İçişleri Bakanı'na bu Rus göçmenin (Lenin'in) Avusturyalı bakanlardan bile çok daha acımasız bir Çarlık düşmanı olduğunun teminatını vermişti.

Lenin Nadejda Krupskaya ve kayınvalidesiyle 5 Eylül'de İsviçre'ye ulaşır. Birçok güçlüğün üstesinden gelen İnessa da yanlarına gelir.

SAVAŞ KARŞITI BİR KADIN

Dalga dalga yayılan şoven nefretin arasında İsviçre’de yalnız kalmış birkaç Bolşevik dışında proletarya enternasyonalizminin neredeyse başka savunucusu kalmamıştı. Sosyalist liderler bizzat kendi hükümetlerinin yardımına koşuyordu. Bu trajik dönem boyunca Lenin’in en yakın çalışma arkadaşı İnessa’ydı. Sınıf mücadelesine ve devrimci Marksizm’e sadık kalan sosyalistlerle kopan iplerin yeniden düğümlenmesinde Lenin’e yine İnessa yardım edecekti.

Lenin Bern’e gelişinden bir gün sonra, 6 Eylül’de, ulaşabildiği yaklaşık on kadar Bolşevikle ormanda bir toplantı düzenler. Toplantıda, savaşı, “emperyalist bir yağma savaşı” olarak nitelendiren bir karar alınır. Aynı kararda, II. Enternasyonal’in iflas ettiği, yeni bir enternasyonalin gerekliliği ilan edilir, sosyalistlere devrim için milliyetçiliğe karşı yürüttükleri propagandayı yoğunlaştırma çağrısı yapılır. Lenin’in tavrı proletaryanın bir öncü savaşçısının düşüncelerini yansıtıyordu. Saint-Petersburg’da partinin Merkez Komitesi grev çağrısı yapar. Duma’daki meclis grubu savaş kredileri aleyhinde oy kullanır. Milletvekilleri savaş karşıtı bu eylemleri nedeniyle 1915 Şubat’ında Sibirya’ya sürgüne gönderilir.

Eylül ayının birinci yarısında İnessa Bern’e gelir. Lenin şehrin hemen sınırında Distelweg adlı küçük bir sokakta oturuyordu. Aynı sokakta hemen karşısındaki bir eve de İnessa yerleşir. Tam olarak iyileşmemesine rağmen büyük bir istekle çalışmaya koyulur. Otuz ay boyunca Lenin’e yardımcı olur, güvenli bir bi-

çimde haberleşmesini sağlar, makalelerini Fransızca, Almanca ve İngilizce'ye çevirir, dergi ve kitapları Lenin için derleyip toparlar, Lenin adına müzakerelerde bulunur, uluslararası toplantılara katılır...

İnessa, her yönden emperyalist savaş tarafından sıkıştırılmış İsviçre adacığında, aynı şehirde oturmasa, hatta Sörenberg veya Clarens'te yalnız kalsa da, Lenin'in düşünce ve eylemleriyle büyük bir uyum içinde olacaktı.

Ne yapmalı? 1902'deki gibi, Lenin milyonlarca insanın kafasını kurcalayıp duran soruya kesin ve anlaşılır bir cevap verir. Savaşın bu birinci sonbaharında, koyu karanlığın ve dumanın gizlediklerini alabildiğine açık bir şekilde görüyor, halkların katledilişine ilk karşı çıkışlara dikkatle kulak kabartıyor, giderek artacağını öngördüğü ve desteklediği bu karşı çıkışları koordine etmek için en etkili yolları arıyordu... *"Sararmış yapraklarla örtülmüş orman yollarında saatlerce geziniyorduk. Çoğu zaman üçümüz, Vladimir İlyiç, İnessa ve ben birlikte yürüyüş yapıyorduk. Gezinti boyunca Vladimir İlyiç bize mücadele projelerinden söz ediyordu."*²⁴

Plehanov'un 11 Ekim'de Lozan'da savaş üzerine bir konferans vereceğini öğrenen Lenin, konferansa İnessa, Zinovyev ve Şklovski ile gider. Konferansın yapıldığı Halkevi salonunu dolduran Menşevikler ulusal savunma taraftarı Plehanov'u çılgınca alkışlar. Lenin söz ister, on dakika konuşma hakkı verilir. Stuttgart, Kopenhag ve Basel kongrelerinde alınan kararları hatırlatan Lenin, sosyal demokratları şovenizme karşı mücadeleye, emperyalist savaşı hakim sınıflara karşı bir proletarya savaşına dönüştürmeye çağırır... Menşevikler Lenin'in sözlerine hakaretler yağdırarak ve onu yuhalayarak cevap verir.

²⁴ N. Krupskaya: Lenin'den anılar, s.226.

Üç gün sonra, Lenin aynı salonda görüşlerini uzun uzadıya açıklar. Cenevre’de, Clarens’te, ardından Troçki’nin Kautsky’yi savunduğu Zürih’te konuşur.

Zengin bir mücadele geleneği olan Fransız halkı uzun süre daha kötü yöneticilerinin arkasından gidecek miydi? Bu halk uzun süre daha savaş sosyalistleri tarafından kandırılacak mıydı? Kasım sonunda, Lenin Cenevre’de Fransızca yapılacak bir konferansta devrimci Marksizm’in çözümlerini açıklamak için İnessa’yı görevlendirir.

İlk direniş merkezinin oluşturulmasında İnessa kadınlara güveniyordu. Muharebe meydanında bulunmayan kadın, savaşın en büyük mağduruydu. Anneler savaştan nefret eder... Kadın ölü çukurlarının malzemecisi rolünü reddetmeli, oğullarını ölüm tüccarlarının elinden kurtarmalıydı! Kadın, hayatı ve sevgiyi ete kemiğe büründürüyordu... Savaş felaketini kesin olarak sonlandıracak olan sosyalizmin iktidarı öncelikle kadının yararına değil miydi?

İnessa kadın işçilere yönelik bir broşür kaleme almayı düşünür, bu projesini Lenin’e sunar. Taslak halindeki broşüründe kadın işçilerin kurtuluşunu olanaklı kılacak şartlardan biri olarak özgür aşktan söz eden İnessa’ya Lenin Ocak 1915 tarihli iki mektup gönderir. Lenin, özgür aşk talebinin işçi kadınlara değil, burjuva kadınlara uygun olduğunu yazar. İnessa’nın belirttiği gibi, romantizmin bir döküntüsünün etkisi altında sevgisiz burjuva evliliği geçici tutkuya karşı değildi. Proletarya evliliği ise sevgi temeline dayanıyordu. Lenin’in düşüncelerine hak veren İnessa projesinden vazgeçer.

İnessa, askeri cephelerinde çok kan dökülecek yeni sınırlar açılan Avrupa’nın çeşitli bölgelerindeki kadınlarla düzenli haberleşmeyi sağlamak için büyük çaba sarf eder. Almanya’daki Karl Liebknecht, Frans Mehring, Rosa Luxemburg, Otto Rühle ile birlikte sosyal demokrat liderlerin savaş karşısındaki tavrını mah-

kum eden Enternasyonal yöneticilerinden Clara Zetkin'e yazar. İngiltere'deki Sosyalist Kadınlar Örgütü Başkanı Marion Philipps'e; Fransa'daki Paris Bolşevik Grubu'nun kadın militanları Ludmila Stal ve S. Gopner'e; İtalya'daki Angelica Balabanova'ya; Hollanda'daki Henriette Roland-Holst'a; 1915'ten beri Menşeviklerden ayrılarak Lenin'in yanında saf tutan Norveç'teki Alexandra Kolontay'a mektuplar gönderir. Toplumsal karışıklık ilişkileri sık sık kesintiye uğrattıyor, güvenilir raporlar durumu karmaşıktırıyor. Başka bir haberleşme ağı kurulmalıydı. İnessa'nın tüm mektuplarında Lenin'in çağrısı yankılanıyordu: *"Kahrolsun emperyalist savaş..."*

Oportünizmin kangrenleştirdiği II. Enternasyonal öldü. Yaşasın uzlaşmacılardan ve hainlerden arındırılmış III. Enternasyonal!"

1915 Şubat sonunda yurtdışı Bolşevik örgütlerinin delegeleri Bern'de toplanır. Güncel sorunlar üzerine tartışılır. Barış yanlısı küçük burjuvalar her yerde Avrupa Birleşik Devletleri sloganını öne çıkarıyordu. Lenin bu sloganın ayrıntılı bir analizini yapar, kapitalist yönetim biçiminde bunun gerçekleşmesi olanaksız ve gerici bir slogan olduğunu açıklar. Çünkü Avrupa Birleşik Devletleri'nin anlamı sömürgeleri paylaşma anlaşmasından başka bir şey değildi.²⁵ İnessa Lenin'i destekler. Yurtdışındaki Bolşevik örgütleri yönetecek yeni bir komite kurulur. İnessa bu komitede yer alır.

Ağustos 1914 tarihinde Viyana'da yapılması tasarlanan Uluslararası Kadın Konferansı gerçekleştirilememiştir. Her türlü engele karşı bu konferans yine de yapılmalı, fırtınanın kırıp geçirdiği Avrupa'nın kalbinde bir umut ateşi yakılmalıydı...

²⁵ Ağustos 1915'te Lenin bu konuyla ilgili bir makale kaleme alır. Bkz. "Avrupa Birleşik Devletleri Sloganı Üzerine", Toplu Eserler, 21. cilt, s.308-311

İnessa'nın ısrarıyla, Clara Zetkin konferansın Bern'de toplanması için bir çağrı yapar. Davadan ayrılan sosyalist liderler halkları bir açmaza sokmuş, hareket edemez duruma getirmişti. 22-27 Mart 1915 tarihleri arasında yedisi Alman, biri Fransız, Louise Saumoneau olmak üzere toplam yirini sekiz kadın üç gün boyunca bir çıkış yolu arayacaktı. Konferansın toplanmış olması, 1848 bildirgesindeki son kelimelerin "*Bütün ülkelerin işçileri, birleşin!*" güncelliğini ve parıltısını hiçbir şekilde kaybetmediğini doğruluyordu.

Konferansa başkanlık eden Clara Zetkin, Lenin'in düşüncelerinin doğruluğunu kabul etmekle birlikte, şovenizmin ortalığı sel gibi kapladığı bu dönemde kapsamlı bir birliğin proletarya enternasyonalizminin ilkelerinden çok daha önemli olduğunu düşünüyordu. Polonyalı yoldaş Kamenskaya'nın de desteğini alan Bolşevik delegeler Krupskaya, İnessa, Liliana ve Razmiroviç emperyalist savaşı bir iç savaşa dönüştürmeyi savunan bir metni kongreye sunar. Paris Komünü'nün öğrettikleri ve Enternasyonal kongre kararları bu duruş biçimini dayatıyordu. Kongre, Clara Zetkin'in kaleme aldığı ve sunduğu, işçilere dayanışma çağrısı yapan, fakat hiçbir somut talimat içermeyen bir önergeyi genel eğilim olarak benimser. Bolşevik delegeler yine de kendi metinlerini konferans raporuna eklemeyi başarır. Lenin şöyle der: "*Az sayıda olmamızın bir önemi yok, yakında milyonlarca insan bizimle yürüyecek!*"

Birkaç gün sonra, 5 ve 6 Nisan'da, on ülkeden on dört delegenin katılımıyla Bern'de Uluslararası Sosyalist Gençlik Konferansı toplanır. Bolşevik Partisi konferansa İnessa ve Safarov'u gönderir. İnessa Halkevi lokaline yerleşen Lenin'i kongrede yaşanan tartışmalarla ilgili düzenli olarak bilgilendirir²⁶, birçok kez

²⁶ Pianzola: Lenin İsviçre'de, s. 112

gençleri şoven dalgaya ve emperyalizme karşı etkin mücadeleye çağıran konuşmalar yapar.

Mart 1915'te Krupskaya'nın annesi ölür. Yaşadığı üzüntünün etkisiyle Nadejda'nın sağlığı daha da kötüleşir, doktorlar ona dağ havası önerir. Bu ölüm, mücadele yolunda, sürgünde, göçmenlikte kızının ve Lenin'in yanından ayrılmayan yaşlı kadına çok bağlı İnessa'yı derinden etkiler.

Lenin ve Krupskaya yazı geçirmek için Bern-Oberland'a bağlı Sörenberg köyüne gider. İnessa Mariental otelinde onlara katılır.

Lenin sabahları erkenden kalkıyor, bahçenin bir köşesindeki çardağın altına yerleşiyor ve yazmaya başlıyordu. Bu sırada, İnessa otelin salonunda piyano çalıyor, en büyük müzikçilerin büyümlü dünyasını yeniden canlandırıyor. Dinginlik ve erince kavuşmuş yarınların maviliğine doğru yükselen dokunaklı ezgiler, olağanüstü adacyo II. Enternasyonalin İflası, Sosyalizm ve Savaş broşürlerini kaleme alan Lenin'in düşüncelerine eşlik ediyordu...

Sosyal şovenizmi mahkum eden, ısrarla üçüncü bir enternasyonal kurulmasını isteyen, Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki çözümlenemez karşıtlığın nedenlerini bir kez daha açıklayan Sosyalizm ve Savaş broşürünü İnessa Fransızca'ya çevirir.

Yorgunluk, umutsuzluk, barış isteği Avrupa hakları arasında gittikçe artıyor, sosyalist militanlar partilerinin oportünist politikalarını mahkum ediyordu. Bir İsviçreli, Grimm, bu ilk protestocuların katılacağı bir toplantı örgütlemeyi düşünür. İtalyan Sosyalist Partisi yöneticilerinin girişimiyle, 5-8 Eylül 1915 tarihlerinde, Bern'e yaklaşık on kilometre uzaklıktaki Zimmerwald adlı küçük dağ köyünde bir konferans düzenlenir.

Zimmerwald'a konferanstan bir gün önce karısı ve İnessa ile gelen Lenin solcu delegelere düşüncelerini içeren bir metin sunar.

Konferansa on bir ülkeyi temsil eden otuz sekiz militan katılır. Delegeler arasında iki Fransız vardı. Maden İşçileri Sendikası

adına Merrheim ile Fransız Sosyalist Partisi ve Varil İşçileri Sendikası adına Bourderon. Lenin konferansın başlangıcından itibaren delegelerden sadece sosyal yurtseverleri değil, merkezci Ka-
utsky'yi de mahkum etmelerini, kitleleri devrimci mücadeleye yönlendirmelerini, yeni bir enternasyonalin önünü açmalarını ister.

Konferansın düzenleyicisi İtalyan Sosyalist Partisi delegeleri paniğe kapılır. Sosyalistler arasında ilişkilerin yeniden kurulması ve muhafaza edilmesinden başka bir düşünceleri olmayan İtalyan temsilciler merkezci Alman grubuna karşı oy kullanmayı kabul etmez. 12 oya karşı 19 oyla Bolşeviklerin önerdiği metin reddedilir. Bununla birlikte, kongre “görmekli Rus devrimci geleneğini sürdüren, Sibiry'a sürgüne gönderilmiş Duma milletvekillerine; Almanya ve Fransa'da milli uzlaşmaya karşı cesaretle mücadele eden yoldaş Liebknecht ve yoldaş Monatte'a; yürüttükleri sosyalist propaganda nedeniyle tutuklanan Clara Zetkin ve Rosa Luxemburg'a kendileriyle en derin kardeşçe duygularla dayanışma” içinde olduğunu iletmeyi ihmal etmez.

Bolşevikler sonuç bildirgesini imzalar, bildirge oybirliğiyle kabul edilir. Lenin bildirgedeki zayıflıkların altını çizer, tutarsız, açıklıktan uzak, sorumluluk almaktan korkarak kaleme alınmış bu bildirgenin her şeye rağmen “ileriye doğru bir adım” olduğunu ifade eder. Zimmerwald Bolşevik sloganları ortaya çıkaracak, savaş karşıtı süreci hızlandıracak, kutsal ittifak yalanının boşa çıkarılmasına katkıda bulunacak, işçi hareketini uyuşukluktan çekip çıkaracaktı. Cesaret ve karar verme yetisi gösteren Zimmerwald Solu, her ne kadar sadece öncü bir grup olsa da, hayati çıkarlarını savunduğu emekçi kitleleri ardından sürükleyecekti. Sörenberg dönüş yolunda Lenin İnessa'ya şöyle der: “*Tutarsız davranan enternasyonalistlerin doğru bir tavır takınmalarına yardım etmek için onların hatalarını eleştirmeye devam edeceğiz.*”

Lenin ve karısı, uzun bir yürüyüş ve Rothorn'a tırmanışla geçirilen birkaç günlük dinlenme sonrası Bern'e geri döner. İsviç-

reli solcular nasıl harekete geçirilmeliydi? İnessa Nain ve Graber ile görüşmek için Fransız İsviçresi'ne gider, her ikisinden de boş vaatler alır.

Daha yaygın, daha etkili bir eylem düşünen Lenin ve İnessa umutlarını Fransa'ya bağlar.

Savaşın başlangıcında Lenin'in tavrını bilmeyen ve Avusturya-Almanya emperyalizminin tehdidi karşısında afallayan Paris Bolşevik Grubu'nun bazı üyeleri Fransız ordusuna yazılır. Bu üyelerden ikisi Sapojnikov ve Antonov'du. Plehanov bu kişilere cepheye gidişleri sırasında yanlarına giderek saygısını ve hayranlığını sunar. Şubat 1915'te Bern'de yapılan konferansa Paris grubunun temsilcisi olarak katılan Gricha Bielenki bu durumu Lenin'e bildirir.

1915 Ekiminde Lenin'i sosyal demokrat Rusların -sınırlı ve güncelliğini kaybetmiş- gönüllü askere yazılmasından daha çok, Fransız işçi hareketinin zayıflığı kaygılandırıyordu. Fransız proletaryasının devrimci unsurlarıyla çok daha güçlü bağlar kurmak onları harekete geçirmek, onlara yardım etmek istiyordu.

İsviçre'den Fransa'ya geri dönen Merrheim ve Bourderon parti yönetiminin ve Genel Çalışma Konfederasyonu'nun inkarcılığını ve yetersizliğini eleştiren bir broşür yayımlar: Neden Zimmerwald'a gittik. Ayrıca İşçi Yaşamı dergisi abonelerine mektup başlığı altında Zimmerwald konferansını, emperyalizmi, kutsal ittifakı, sosyalizmin ve sendikacılığın çöküşünü ele alıp işleyen bir diğer broşür Alfred Rosmer tarafından kaleme alınır. İçerisinde Merrheim ve Bourderon'un önemli bir rol oynadığı uluslararası bir eylem komitesi kurulur. Lenin İnessa'dan Paris'e gitmesini ve söz konusu komitede Zimmerwald Solu'nun düşüncelerini savunmasını ister.

1916 Ocak ayı başlarında İnessa sahte bir kimlikle sınırı geçer, Paris'e varır. Hemen Gricha Bielenki, Ludmila Stal ve S. Gopner ile görüşür, bir randevudan diğerine koşar, Lenin'in Sos-

yalız ve Savaş broşürünü en kısa sürede yayınlamaya çalışır. Uluslararası Eylem Komitesi'nin toplantılarına katılır, sosyalist gençlerle ve sendikacılarla buluşur, Milli Kütüphane kartı edinir, yoğun bir faaliyet sergiler.

İnessa Lenin'e ayrıntılı mektuplar yazarak girişimlerini, izlenimlerini, karşılaştığı güçlükleri, elde ettiği sonuçları bildirir.

1915 Aralık ayının son günlerinde toplanan Seine Federal Kongresi'nde Sosyalist Parti'nin sağ kanadı ezici bir çoğunluk elde eder: Renaudel-Longuet'nin önerisi 2.732 oy, Zimmerwald Solu taraftarlarının Fransız sözcüsü Bourderon'un önerisi 76 oy alır. Bununla birlikte, bu küçük muhalif gruptan ürken çoğunluk, Bourderon'un önerisini geri çekmesi için her türlü çabayı sarf eder.

*"Bourderon ve arkadaşlarına çoğunluğun kararına katılmaları için büyük bir baskı uygulanıyor. Bourderon'a öylesine saldırıyorlar ki, arkadaşları bir an direnemeyecek diye korkuyor."*²⁷

Her ne kadar Bourderon Renaudel'e göre daha güçlü görünse bile, komitede yaşanan tartışmalarda İnessa onu şaşırtıcı bir biçimde zayıf ve kararsız bulmuştu.

Eylem Komitesi bir bildirge hazırlığına koyulur. Bourderon'un önerdiği taslağa göre, Zimmerwald taraftarları Fransızlar, "cesaretlerini kırmamak için askerlere hitap etmeyecekti" İnessa şiddetle karşı çıkar. Bu sözlerin metinden çıkarılacağına dair söz alır. Uluslararası Eylem Komitesi adını Uluslararası ilişkileri Yeniden Şekillendirme Komitesi olarak değiştirir. Lorient, sosyal şovenlerin ilişkileri Zimmerwald taraftarları için kabul edilemez koşullarda yeniden düzenleyebileceğine dikkat çeker. O halde, komite faaliyetlerini sürdürmeliydi. Louise Saumoneau tartışmaya Bourderon lehinde müdahil olur: Bilinmeliydi ki, *"Eylem Komitesi partinin birliğini bozma niyetinde değildir"*. Merrheim Lorient'u destekler:

²⁷ İnessa Armand'dan Lenin'e mektup, Ocak 1916

“Zimmerwald Komisyonu varlığını sürdürdüğü ve gerekli gördüğü sürece Komite de var olmak zorundadır.”

Merrheim’in bazı açıklamalarının cesurca olduğu sanılabiliirdi. Bir keresinde şu sözleri sarf etmişti: “*Farklı parçalardan bir bostan korkuluğu yapılır, oysa yapılması gereken, bölünme korkusu olmadan görevin gerçekleştirilmesidir.*” Üzerinde durmaya değmez bir devamı olacaktı bu sözlerin. Merrheim’in yaptığı sahte kahramanlıktan başka bir şey değildi. İçine merkezci düşünce nüfuz eden Eylem Komitesi, barıştan sadece söz etmekle yetiniyordu, Enternasyonal’in çöktüğünü gözlemlemekle birlikte, yıkıntıları üzerinden yeni bir Enternasyonal kurulmasını da düşünmüyordu. Zaten, hiçbir devrimci faaliyeti yoktu, ne de illegal çalışması. Sadece dar bir propaganda çevresi oluşturmıştu. Yapılması gereken, kitlelere yönelmekti.

“*İlk izlenimlerimden çıkardığım sonuca göre, eğer yukarıdan, başka bir deyişle, Merrheim’in komitesinden işe koyulursak pek bir şey elde edemeyeceğiz. Komite toplantılarına düzenli olarak katılacağız ve elimizden geleni yapacağız. Fakat, başka bir yol aramak, aşağıdan hareket etmek gerekiyor.*”²⁸

İnessa Sosyalist Gençlik Örgütü’ne müracaat eder, örgütün sekreteri Strago’dan Lenin’in broşürünün yayınlanması konusunda kendisine yardımcı olmasını ister. Aksi halde, broşür Bolşevik grubun parasıyla bastırılacaktı: Bielenki’de altı yüz frank vardı.

Fabrikalarda çok sayıda Rus işçisi savaşa karşıydı. İnessa Fransızlar arasında çalışma yapacak özel bir komisyon kurmak istiyordu. Lenin’e şöyle yazar: “*Bu komisyon, sizin de uygun göreceğiniz gibi, Merkez Komitesi veya Zimmerwald Solu yönetimi altında çalışacak. Sizden bizi yönetmenizi istiyorum.*”

²⁸ İnessa Armand’dan Lenin’e mektup, Ocak 1916.

İnessa cephedeki askerlerin ne düşündüklerini bilmek istiyordu. Bu amaçla, cepheden kısa süreliğine izinli gelen yoldaş Sapojnikov'la görüşür. 1914 Ağustos'undan beri Sapojnikov'un bakış açısı çok değişmişti: Savaşın başlarında orduya gönüllü asker olarak yazılmıştı. Bugün Lenin'e hak veriyordu.

“Özellikle N. V.²⁹ ile görüştüm. Ayağından yaralıydı, topallıyordu, çok zayıflamıştı, solgun ve dayanıksız görünüyordu. Bana çok şey anlattı. Bir yıl boyunca cepheyleymiş, Champagne saldırısına katılmış, işte bu saldırı sırasında yaralanmış. Üç gün boyunca aralıksız onları üç taraftan da bombalamışlar, tam bir cehennem yaşanmış. Böylesi felaketlere nasıl tahammül edilir ki! N. V. sizinle hemfikir. Size onun bir mektubunu gönderiyorum. Ordu içerisinde propaganda yapabilir, bildiri dağıtabiliriz. Eğer bildiri sadece askerlere yönelik olacaksa, bu bildirinin altına bir imza gerekiyor. Uygun görürseniz Sol adı kullanılabilir. Elbette bu çok tehlikeli bir iş. Eş zamanlı olarak Alman ordusunda da aynı şekilde hareket etmek gerekecek. Düşüncelerinizi bize bildirin.”³⁰

Aynı mektupta, İnessa sokaklardaki görünümünün kendi üzerinde yarattığı etkiden söz eder:

“Son günlerdeki bunca gözlem ve randevu başımı döndürdü. Paris ve Parisliler eskisi gibi değil. Eski neşeden hiçbir iz yok, İnsanlar duygu ve düşüncelerini dışa vurmayan bir yüz ifadesine sahip. Büyük bir çoğunluğu yıkıma uğramış bir yığın kadın yas tutuyor. Bu yeni ifade biçimi beni ilk gün o kadar çok etkiledi ki, gözyaşlarımı tutamadım. Bu tür toplu acıyı daha önce hiç görmemiştim, korkunç bir durum...”³¹

²⁹ Nicolas Vassilieviç Sapojnikov, daha sonra Fransız cephesinde öldürüldü.

³⁰ İnessa Armand'dan Lenin'e mektup, Ocak 1916.

³¹ Aynı mektup

İnessa mektubunun sonuna eklediği kısa notta, yeni bir enternasyonalin zorunluluğu üzerine Rosa Luxemburg ve Liebknecht'in açıklamalarının bildiri olarak basılmasını önerir.

Lenin 1915 sonbaharından beri Zimmerwald Solu'nun düşüncelerini yayacak Almanca ve Fransızca bir dergi çıkarmayı düşünüyordu. Verbote (Haberci) sadece Almanca olarak iki sayı (Ocak ve Nisan 1916'da) yayımlanır. Fransızların katkıda bulunmasını çok önemseyen Lenin, 1916 Ocak ayı başlarında Bielenki'ye "Fransız soluyla birleşmek zorunluydu" diye yazar. İnessa Merrheim'den birlikte çalışmalarını ister, Merrheim teklifi kabul etmez.

25 Ocak 1916'da, İnessa Lenin'e bir kart gönderir: "Mektubunuz beni rahatlattı ve bana güç verdi. Tam da o gün, Merrheim konusundaki başarısızlığım nedeniyle kızgındım. Troçki'nin Hollanda dergisinde çalışmayı reddettiğini bildiriyorsunuz. Merrheim'in birlikte çalışmayı neden kabul etmediğini şimdi daha iyi anlıyorum. Şüphesiz bu iki şey birbirine bağlı."

İnessa Lenin'e, bir kitap kapağına gizleyerek, Merrheim'in komitesinde yaşanan tartışmaları anlatan bir rapor gönderir.

"Eylem Komitesi iki kez toplandı. Toplantılardan birinde (Enternasyonal'in yeniden inşası ve Fransız partisindeki 'azınlığın' Alman partisindeki çoğunlukla değil, 'azınlıkla' işbirliği yaptığına dair) bir bildirge ele alındı. Troçki'nin önerdiği taslak reddedildi. Onun yerine, Enternasyonal'in yeniden inşasından tek söz etmeyen, sadece sınıf mücadelesinin, emperyalizme ve savaşa karşı mücadelenin Enternasyonal'in ilkeleri olması gerektiğini söyleyen Merrheim'in önerdiği taslak kabul edildi. Taslakta 'böyle bir Enternasyonal'de yer alacağız' deniyor. Ayrıca, bu temeller üzerine oturmayan bir Enternasyonal'in proletaryayı aldatmak olacağı söylendi. Birkaç değişiklik önerisi yaptım. Bu öneriler, sosyal şovenlere karşı mücadele (bana bunun metnin sonuna ilave edileceği söylendi) ve Enternasyonal'in emperyalizme karşı mücadelesi (kabul edildi) üzerineydi. 'Böyle bir En-

ternasyonal'de yer alacağız' yerine, 'Enternasyonal'i bir temel üzerinde inşa edeceğiz' denmesini önerdim. 'Yeniden inşa edeceğiz' sözünü duyan Merrheim ve Bourderon'un saldırısına maruz kaldım. Merrheim bizim Guesdist (eski yöntemler uygulayan) olduğumuzu, soyut muhakeme yaptığımızı, şartları hesaba katmadığımızı, Fransa'da sosyalistlerin bölünmeden söz edilmesini istemediklerini vb. dile getirdi. Cevap olarak, eski Guesdist usulün bugün hiç de kötü olmadığını, düşüncelerimizi şovenlerin düşüncelerinin karşısına çok belirgin ve kararlı bir biçimde koyduğumuzda proletarya güçlerini bir araya getirebileceğimizi, yöntemlerimizin somut ve hayati olduğunu, liderlerin ihanetinin güvensizlik ve düş kırıklığı yaydığını, broşürümüzü³² okuyan fabrikalardaki çok sayıda işçinin; 'yazdıklarınız çok iyi, fakat, artık sosyalist kalmadı' dediklerini, kitlelere sosyalistlerin hala var olduğu iyi haberini vermemiz gerektiğini, bunu şovenlerle bağları tamamen kopararak yapabileceğimizi söyledim."

İnessa, bozulmamış yeni bir güce, gençliğin gücüne çok güveniyordu. Seine örgütünün gençleri ve örgütün sekreteri Strago, Zimmerwald Solu'nun düşüncelerini benimsemişti. Seine örgütü Merkez Komitesi çoğunluğuyla anlaşılamayan Strago görevinden ayrılır. Gençlik içerisinde etkisini güçlü bir şekilde sürdüren Strago'nun çevresinde Zimmerwald Solu'na sempati duyan ateşli bir grup toplanır. Bu gençler, İnessa'nın isteği üzerine, bizzat kendi halkları tarafından yenilgiye uğratılacak olan tüm emperyalist hükümetleri mahkum eden bir kararı onaylar.

Birçok sendikada muhalefet grupları oluşturulmuştu. İnessa Lenin'in yöntemini uygular: Kutsal ittifakı benimseyen sosyalistlere ve sendikacılara karşı her yerde Zimmerwald yanlılarını desteklemek; aynı zamanda karşılarına Zimmerwald Solu'nun temel düşüncelerini çıkarmak, barışçı ve uzlaşmacı tavırlarının

³² Sözü edilen broşür: Neden Zimmerwald'a gittik?

yerine proletarya devriminin çizgisini ikame etmek. Terzilerle, şoförlerle, toprak ve maden işçileriyle görüşür. Makine işçilerinin sendika şubesinde “birçok mükemmel yoldaş” edinir. Bu yoldaşlar, Zimmerwald Solu’nu desteklediklerini açıklayan yirmi beş imzalı bir bildiri yayımlar, içlerinden biri, bildiri basma ve dağıtma görevini üstlenen bir grup kurmayı başarır.

Lenin’in düşüncelerinin kitlelere nüfuz etmesi İnessa’nın kafasını sürekli olarak meşgul ediyordu. Sosyalizm ve Savaş yayımlandığında büyük bir sevinç duyar. Lenin’in Şubat başlarında kaleme aldığı Yoldaş Safarov’a *Mektup* broşürünün yayımlanmasıyla da İnessa ilgilenir.

Saint-Nazaire’de liman işçisi olarak çalışan Safarov Zimmerwald Solu’nun işçiler arasındaki etkili bir propagandacısıydı. 25 Ocak 1916’da, tutuklanır ve hemen sınır dışı edilir. Lenin hiç vakit kaybetmeden şoven sosyalistlerin ve anarşistlerin ikiyüzlülüğünü ifşa eder, Fransız proletaryasının mücadele inancına ve Fransa’da muhalefetin hedeflerine açıklık getirir.

*“Fransızların illegal ve sistemli bir çalışmaya muktedir olmadıkları” düşüncesi doğru değildir. Fransızlar çok kısa bir sürede siperlere gizlenmeyi öğrendi. Yeni illegal şartlara ve sistemli bir devrimci kitle hareketi hazırlığına kendilerini çabucak uyarlayacaktır. Fransız devrimci proletaryasına güveniyorum. Fransız muhalefetine ivme kazandıracaktır.”*³³

Görevini en iyi şekilde yerine getiren İnessa İsviçre’ye döner. 23-30 Nisan tarihleri arasında, Zimmerwald Konferansı’nın devamı diye bilinen, ilkinde göre daha fazla sayıda kişinin tartışmalara dahil olduğu Kienthal Konferansı toplanır. Konferansa üç Fransız milletvekili, Kautsky’nin Fransız taraftarlarından en kö-

³³ Lenin: “Fransa’da muhalefetin görevleri üzerine (Yoldaş Safarov’a Mektup)”, 10 Şubat 1916, Toplu Eserler, 22. cilt, s. 118-119

tüleri, Brizon, Raffin-Dugens ve Blanc katılır. Merkezçiler çoğunlukta olmasına rağmen, konferans kitlelerdeki kabarmanın, artan grevlerin ve savaş karşıtı gösterilerin etkisiyle emperyalizmi destekleyen sosyalist liderleri mahkum eder, Uluslararası Sosyalist Büro'nun tavrını sert bir dille eleştirir, *“kalıcı bir barış için mücadelenin sosyalizmi gerçekleştirme mücadelesinden başka bir şey olmadığını”* ilan eder.

Sonraki aylarda, İnessa devrimci faaliyetini uluslararası alanda sürdürür. Birçok Bolşevik grupla yazışır, Lenin'in yazılarını tercüme eder, konferanslar verir, İsviçre sosyalist hareketini etkilemeye çalışır, Savaş Esirlerine Bolşevik Yardım Komisyonu ile özel olarak ilgilenir, savaş tutuklusu sosyalistlerle ilişki kurar, onlara Marx, Engels ve Lenin'in eserlerini gönderir, onlardan bu eserleri esir kamplarında dağıtmalarını ister.

Lenin Şubat 1916'da Zürih'e yerleşir. İnessa Kienthal konferansından sonra önce Sörenberg'e ardından Clarens'e gider.

Verdiği talimatları her zaman teorik bir zemine oturtan Lenin'in yapmak istediği, çürümekte olan kapitalist sistemin proletarya devrimleri çağını açan emperyalist aşamasının kendine özgü yasalarını çözümlemektir.

Kautsky'nin tezlerinin geçersizliğini ortaya koyan Lenin, finans kapitalin himayesinde bir “barışçı demokrasi” olasılığına inanıyor, dünyanın tamamını sömürmek için tüm ülkelerdeki finans kapitali birleştirecek olan kapitalizmin yeni bir aşamasını öngörüyordu.³⁴

Yaklaşan sosyalist devrim Lenin için tek bir kavgadan ibaret değildi, tüm bir devrimci dönemi ve devrimci savaşları kapsıyordu.

“Bizden herhangi bir yerde hizaya girmiş ‘biz sosyalizmden

³⁴ Lenin: Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması, Toplu eserler, 22. cilt, s. 258, s. 276

yanayız' diyen bir ordu ve 'biz emperyalizmden yanayız' diyen aynı komunda başka bir ordu hayal etmemiz bekleniyor ve bize söylenen şu: İşte sosyal devrim. İrlanda ayaklanmasını aşağılamak ve darbe olarak nitelendirmek sadece böylesine gülünç biçimde bilgiçlik taslayan bir bakış açısıyla mümkündür. 'Kusursuz' bir sosyal devrim bekleyen kişi bunu asla göremeyecektir. Bu tür bir kişi, gerçek devrimi anlamayan lafta bir devrimcidir".³⁵

Proletaryanın çıkarı ezilen ulusların çıkarlarıyla özdeşleşiyordu. Lenin, proletaryanın ülke içerisinde köylülükle, uluslararası alanda sömürgelerde yaşayan halklarla ittifakını savunuyordu. Sömürge halkların özgürleşmesi emperyalizmi zayıflatacak, sosyal devrim sürecini hızlandıracaktı.

Kapitalizmin serbest rekabete dayanan bu evresinde, burjuvaziye feodalizmi yenerek milli birliği sağlama olanağı verdiği ölçüde savaşlar ilerici bir rol oynayabilirdi. İşte bu nedenle, Marx ve Engels kendi dönemlerinde savaş yanlısıydı. 1914 anlaşmazlığı emperyalist haydutları karşı karşıya getirmişti. Bununla birlikte, emperyalist dönemde devrimcilerin tasvip ettikleri haklı savaşlar vardı: Ezilenlerin ezenlere, sömürge veya yarı sömürge ülkelerdeki halkların sömürgeci devletlere karşı savaşı. Emperyalist Avrupa'da bile, çoğu zaman ayaklanma biçiminde, örneğin İngiltere'ye karşı İrlanda savaşı gibi, haklı savaşlar muhtemeldi.

Lenin'in bu yazıları olağanüstü bir önerme sahipti, çünkü Rusya'da sosyalizmin gelecekteki zaferini görüyor, proletarya mücadelesinin 20. yüzyılda izleyeceği yolu gerçekten de ayrıntılarıyla gösteriyordu. Kasım 1916 ile Ocak 1917 tarihleri

³⁵ Lenin: "Kendi kaderini tayin etme tartışmalarının sonuçları", Toplu Eserler, 22. cilt, s. 340. Bu yazı Karl Radek'in 16 Mayıs 1916 tarihli Berner Tagwacht'ta yayınlanan bir makalesine Lenin'in yönelttiği eleştiridir

arasında, Lenin İnessa'ya savaş üzerine daha önce yazdıklarının devamı olan ve düşüncelerinin can alıcı noktalarının kavranmasına olanak sağlayan mektuplar gönderir.

İnessa Lenin'in "İsviçre Sosyal Demokrat Partisi'nde Zimmerwald Solu'nun Görevleri" başlıklı makalesini yeni tercüme etmişti. Komünist Manifesto'daki "işçilerin vatanı yoktur" cümlesine başvurarak, kapitalist yönetim biçiminde bütün savaşların haklılığını reddetme eğilimindeki itirazlarını dile getirir. Lenin İnessa'ya şöyle karşılık verir: "*Bundan, yabancı boyunduruğundan kurtulmak söz konusu olduğunda savaşmak gerekmiyor sonucunu çıkmıyor mu? Evet mi, hayır mı? Ya sömürgelerin özgürlük savaşı? Ya da İrlanda'nın İngiltere'ye karşı savaşı? Ayaklanma (milli ayaklanma) vatan savunması değil mi?*"³⁶

Lenin Marksizm'in her olayı kendi tarihi döneminde dikkate aldığını hatırlatır. Vatan kavramı da tarihi bakış açısıyla ele alınmalıydı.

Marx ve Engels Komünist Parti Manifestosu'nda işçilerin vatanı olmadığını söyler. Aynı Marx 1848'de birçok kez, Engels 1859'da milli savaştan bahseder (Engels Po ve Ren başlıklı broşürünün son bölümünde Almanların kabaran milli duygularından söz eder, milli savaş çağrısı yapar). 1891'de Fransa (Boulangier) ve III. Aleksandr'ın Almanya'ya karşı savaş tehdidi üzerine, Engels "vatan savunması"nın meşruluğunu açıkça kabul eder."³⁷

Lenin Buharin, Junius (Rosa Luxemburg) ve Radek'i eleştirir. "*Demokrasi mücadelesi ile sosyalist mücadeleyi, birinciyi ikincinin buyruğu altına vererek, birbirine bağlamayı bilmek gerekiyor. Bütün güçlük işte burada, işin özü işte bu.*"³⁸ Buharin, Piatakov, Radek bunu başaramamıştı. Junius, emperyalist savaşı

³⁶ ³⁷, ³⁸ Lenin: "İnessa Armand'a mektup", 20 Kasım 1916, Toplu Eserler, 35. cilt, s. 196, 201, 213

sonlandırmanın tek yolunun sosyal devrim olduğunu söylemiyor, sadece demokrasiden bahsediyordu.

Lenin vatan savunması konusunu birçok kez ele alır. Bu konuda “genel bir kural” yoktu, her savaş kendine özgü bir çözüm yolu içeriyordu. Lenin savaşları üçe ayırır: Ezen ve ezilen ulusun savaşı, iki ezen ulusun sömürgeleri paylaşma savaşı, eşit haklardaki iki ulusun savaşı.

“İki emperyalist koalisyon arasındaki 1914-1917 emperyalist savaşında ‘vatan savunması’ karşıtı olmalıyız, çünkü; 1. emperyalizm sosyalizmin arifesidir; 2. emperyalist savaş soyguncuların ganimet savaşıdır; 3. her iki koalisyonda da ileri bir proletarya mevcuttur; 4. her iki koalisyonda da sosyalist devrim şartları olgunlaşmıştır. Sadece bu nedenle ‘vatan savunması’na karşıyız, sadece bu nedenle.”³⁹

Bu polemik, Ocak 1917’de, Lenin’in İnessa’dan dostluğunu sürdürmesine engel değildi. Barış üzerine Lozan’da verdiği başarılı konferanstan memnun kalır, Cenevre ve La Chaux-de-Fonds’da da konuşmalar yapmasını ister.

Söz konusu kendisi olduğunda bir hayli içine kapanık, gizini açmaya çok az eğilimli olan Lenin, bir gün İnessa’ya şunları yazar: *“Benim kaderim böyle. 1893’ten beri bir kavgadan -politik aptallığa, bayağılığa, oportünizme karşı kavgadan- bir diğere... Dar kafalıların nefretini üzerime çektim. Onlarla kade-rime karşı ‘barış’ değiş tokuşu yapmayacağım.”* Lenin mektubunun sonuna şu notu ekler: *“Kayak yapıyor musunuz? Kesinlikle yapmalısınız! Kayak yapmayı öğrenin, kayak malzemeleri edinin ve mutlaka dağlara gidin! Kış aylarında dağlarda hava çok güzeldir. Tadına doyum olmaz, insana Rusya’daymış duygusu verir.”⁴⁰*

^{39,40} Lenin: “İnessa Armand’a mektup”, 20 Kasım 1916, Toplu Eserler, 35. cilt, s. 220-209, 210

İnessa savaş esirleri arasında yürütülen propagandayla ilgilendiği için, Lenin ona esir kampından kaçmış iki askerin izlenimlerini ayrıntılı olarak anlatır. Bu iki eski savaş esirinden biri hemen hemen sosyal demokrat olmuş, Bessarabie adlı bir Yahudiydi, diğeri Voronej bölgesinden gelen, ailesi Ortodoks inancına sahip bir köylüydü. Savaş esirleri kampında kalan 27.000 Ukraynalı Çar'dan, Tanrı'dan ve büyük toprak sahiplerinden nefret etmeyi öğrenmişti. “Rusya'ya aşırı öfkeli ve birikimli olarak geri döneceklerdi.”

Bu iki kaçak, tutukluluk dönemlerindeki arkadaşları ve Almanlar konusunda belirli bir düşünceye sahipti. “*Fransız savaş esirlerinden övgüyle söz ediyorlar. ‘Alman İmparatoru’ndan Almanlar bile nefret ediyor. İngilizlerden tiksiniyorlar: ‘Kibirliler, tabanlarını yıkamadığınız sürece size küçük bir dilim ekmek kırıntısı bile vermezler.’ (İşte emperyalizmin yozlaştırdığı ayakta-kımı!’*”⁴¹

Ve işte, ansızın Rus Devrimi...

Şubat 1917’de, halk hareketi karşısında Romanovlar iktidarı bırakır. Lenin ve İnessa’yı sevince boğan bu gelişme her ikisi için de pek şaşırtıcı değildi. Lenin, 1915 sonbaharından beri, Rusya’nın yeniden devrime doğru gittiğini söylüyordu.⁴² 1916 sonbaharında Petrograd’dan aldığı mektuplara göre, fabrikalarda sürekli artan bir hareketlilik vardı.

İktidarın işçiler tarafından alınması Lenin için artık teorik bir perspektif değil, somut bir görevdi. Emperyalist savaşın iç savaşa dönüştürülmesi bundan böyle bir emrivakiydi. Tarih Bolşeviklere yeni görevler dayatıyordu: Hareketi büyütmek, yeni katmanları

⁴¹ Lenin: “İnessa Arınand’a mektup”, 30 Ocak 1917, Toplu Eserler, 35. cilt, s. 225.

⁴² Lenin: Toplu eserler, 21. cilt, s. 380.

politik hayata duyarlı kılmak, kitleleri silahlandırmak, kitlelere Sovyetleri kurma çağrısı yapmak, etmek, barış ve özgürlük için mücadele etmek.

Önce Rusya'ya geri dönmek gerekiyordu. “*Şu sıralar burada çakılıp kalmak ne büyük işkence!*”⁴³ Göçmenlerin ülkelerine dönüşüyle ilgili müzakereler çok uzamıştı. İngiltere geçiş izni vermiyordu. İsviçre Sosyalist Partisi sekreteri Platten Almanlarla görüşür. Platten, bir süre önce, 1905 devriminde Rusya'da tutuklanmıştı, Lenin'in düşüncelerini benimsiyordu, Zimmerwald Solu taraftarıydı. Almanlar Lenin'in belirlediği şartları kabul eder (göçmenlerin yolculuk yaptığı vagonun diplomatik dokunulmazlığı olacak, eşya kontrolü yapılmayacaktı). Rusya'ya geri dönecek Bolşevikler 9 Nisan 1917'de Bern Halkevi'nin büyük salonunda toplanır. İnessa Armand aralarındaadır.

9 Nisan 1917'de, göçmenler vagonu (Platten'in eşliğinde 19'u Bolşevik 32 göçmen) Zürih tren istasyonundan ayrılır. Söz konusu tren, Rusya'daki işçi kitlelerine doğru, onlara olan güvenini asla kaybetmeyen, Petrograd'a vardığında ilk kelimeleri onları devrimlerin en büyüğünü, en radikalini gerçekleştirmeye yönelten insanı getiriyordu.

⁴³ “Ganetzki'ye mektup”, 30 Mart 1916, Toplu Eserler, 35. cilt, s. 249

DEVİRİMİN KOR YIĞINI İÇİNDE

Yazgısının bir dünyadan diğerine fırlattığı İnessa'nın bu dönemdeki duygu ve düşünceleri tahmin edilebilir. Almanya'yı boydan boya geçer, sanayici Krupp ailesinin, generallerin, toprak sahiplerinin Almanyası... Trenin durduğu istasyonlarda kapıların üstünde şu yazıları okur: Kontrol, Asker Kantini, Kızılhaç, Komutan... Peronlarda bekleyenlerin çoğunluğu sivil olmayan vatandaşlardı: askerler, jandarmalar, savaş malulleri, hemşireler, kaşla yanak arasına sıkıştırılmış tek camlı gözlük takan sert görünümlü subaylar... Beethoven'in, Schiller'in, Heine'in ülkesi artık silahlandırılmış, askeri disiplin altında kaz adımlarıyla yürüyen bir milletten başka bir şey değildi!... Çok kısa zamanda, sosyal demokrasinin kalesi yönetim aygıtıyla, seçilmiş milletvekilleriyle, sendikalarıyla, kooperatifleriyle Karl Liebknecht'in, Rosa Luxemburg'un, Clara Zetkin'in... zindana atıldığı bir kışlaya dönüşmüştü. Yozlaşmış bir süreci böyle bir durumun izleyeceği kolaylıkla öngörülebilirdi.

İnessa bundan böyle gülümseyecekti. Çarkların her dönüşü onu çocuklarına, Rusya'daki devrimci kalabalıklara, ilerlemenin olağanüstü büyük bir laboratuvarına dönüşen, Avrupa'da savunduğu düşüncelerin tecrübelerde, bulgularda ve uygulamalarda somutlaştığı, işçi ve köylü kitlelerin en büyük düşünürlerin hayallerini gerçeğe dönüştüreceği bir ülkeye yakınlaştırıyordu.

Birçok kez kesintiye uğrayan dört günlük yolculuk sonrası tren Neva'nın denize döküldüğü Baltık kıyısına varır. 14 Nisan'da, Stockholm'de yolcuları İsveçli sosyal demokrat mil-

letvekilleri karşılar. Bir yığın laf edilir, konuşulanlar yarım yamalak dinleniyordu. Sosyalist devrimin öncülerinin istediği boş laf dinlemek değil, Rusya'daki kitlelerin nabız atışlarını hissetmekti.

Finlandiya sınırını karlarla kaplı Torneo kasabasından geçen Bolşevikleri sözle anlatılamaz bir heyecan sarmıştı. Lenin Rusya'dan ayrıldığından beri geçen süre on yıldan daha fazlaydı. İşte tanıdık bir manzara, anıların derinliklerine gömülmüş ve şimdi yeniden keşfedilen gerçeğe yapışmış görüntüler: Rus askerler, tahta evler, geniş tren vagonları, deri kokusu...

Ormanlar, külrengi ufuklar, sessizlik... Tren istasyonlarında peronlarda bekleyen asker gruplarına yolcular ayaküstü sorular yöneltiyordu.

Savaş yanlısı bir subay Lenin'in yanına oturur ve uzun bir tartışma başlatır. Tartışmacıların etrafında bir dinleyici halkası oluşur. Askerler ve denizciler Lenin'in gerekçelerini ve çıkardığı sonuçları onaylar. Onlar da Lenin gibi, barış ekmek ve toprağın işleyene ait olmasını istiyordu...

Geçici Hükümet nasıl davranacaktı? Yabancı uyruklu Platten ve Radek'e Rusya'ya giriş izni verilmez. Proletarya devriminin öncüleri ülkeye girişlerinde tutuklanacak mıydı? Krupskaya bu konuda endişeliydi. Geçici Hükümet onları pusuya düşürmek için geçişlerine rıza göstermiş olabilirdi...

Sınır istasyonu Bielostrov'da akrabalar, arkadaşlar, parti ve fabrikaların heyetleri trene biner. İnessa Rusya'ya kendisinden önce dönen Ludmila Stal'a dostça sarılır.

Lenin'i karşılamaya gelen yoldaşları ona durumu ayrıntılarıyla anlatır. Petrograd ve Moskova'daki Bolşevikler Çarlığın başlattığı savaşı devam ettiren Geçici Hükümet'i şartlı olarak destekliyordu. Sovyetler Menşeviklerin ve sosyalist devrimcilerin hakimiyetindeydi. Otokrasiye karşı birleşmiş sınıfların gerçekleştirdiği demokratik devrimin ilk adımlarına damgasını

vuran bu balayından henüz yeni çıkmış halk yığınları bu iki grubun fikirlerinin etkisi altındaydı.

Lenin dikkatli, aynı zamanda tereddütlü bir halde anlatılanları dinler. Başkentteki proleterleri doğrudan barış, toprakların paylaşımı, iktidarın ele geçirilmesi için Geçici Hükümet'e karşı mücadeleye çağırdığında bu proleterler nasıl davranacaktı?

16 Nisan akşamı göçmenler her tarafı kızıl bayraklarla donatılmış tren istasyonuna vardıklarında saat on biri biraz geçiyordu. Kadın ve erkek işçilerin, askerlerin, denizcilerin oluşturduğu, heyecandan elleri ve ayakları titreyerek peronda bekleyen kalabalık onları sevinç çığlıklarıyla karşılar. Halk yanlarındaydı! Lenin, Krupskaya, İnessa bu coşkun insan seli karşısında devrimin karşı konulamaz gücünü ve derinliğini ölçer... Hayır, Geçici Hükümet devrime karşı hiçbir şey yapamazdı, ne de devrimi ete kemiğe büründürenlere karşı...

Denizciler Lenin'i omuzlarına alır. Bu sırada, Petrograd Sovyeti adına, heceleri yarım yamalak telaffuz ederek karşılama söylevi veren Menşevik Çeidze ve Skobelev Bolşevik liderin kendileriyle "ortak bir dil" kullanacağını umduklarını söyler...

Lenin yolculuk arkadaşlarından çoktan ayrılmış, devasa bir sevinç gösterisi sergileyen kalabalığın arasına karışmıştı. Zırhlı bir araca bindirilir. Projektörler ve yüzlerce meşale ile aydınlatılan bu zırhlı aracın üzerinden ilk konuşmasını yapar. Savaş yanlılarının sesi soluğu kesilmişti. Lenin, Şubat Devrimi sonrası oluşan ikili iktidarın varlığını uzun süre devam ettiremeyeceğini söyler, kitlelere burjuvaziyi devirme, sosyalizmi inşa etme çağrısı yapar. Zırhlı araç Lenin'i Krezinskaya Sarayı'na götürür. İmparatorluk Operası'nda balerin, aynı zamanda Çar II. Nikola'nın eski gözdesi Krezinskaya'ya ait bu saraya Bolşevikler el koymuştu. Partinin Merkez Komitesi karargahı olarak kullanılıyordu. Lenin yol boyunca, kendisini karşılamaya gelen binlerce işçi ve askeri "Yaşasın dünya sosyalist devrimi" diye haykırarak selamlar.

Yolculuk arkadaşları kalabalık nedeniyle güçlkle ilerleyen başka araçlarla onu izler. Krezinskaya Sarayı'na vardıklarında Lenin Bolşevik liderlere programını açıklar. Dışarıda, Kamenos-trovski caddesini dolduran kalabalığın ısrarı üzerine Lenin balkon-a çıkar ve ateşli bir konuşma yapar.

Her ne kadar bu ilk karşılaşmada proletaryanın öncü birliği Lenin'e olan bağlığını ve güvenini gösterse de, partinin birçok yöneticisi onu izleme konusunda tereddüt içindeydi. Merkez Komitesi Başkanı Kamanev Lenin'i yarım "savunmacı" bir bakış açısıyla destekliyordu.

Ertesi gün, Lenin Tüm Rusya Sovyetleri Konferansı'na katılacak olan Bolşevik delegelere devrimin hedeflerini açıklar.

Lenin "Nisan Tezleri" diye adlandırılacak görüşleriyle bir değerlendirme yapıyor, geleceği tasarlıyor, olayların seyrini öngörüyor, ilk adımları atıyordu. Çarlık hükümetinin yerini büyük burjuvazinin almış olması emperyalist savaşın niteliğini değiştirmemişti. Kitleleri aydınlatmak, onlara emperyalist savaşın sermaye ile ilişkisini göstermek önemliydi. Sermayeyi devirmedikçe demokratik bir barış olamazdı. Birinci aşamada burjuvazi iktidarı ele geçirmişti, ikinci aşama iktidarı proletarya ve yoksul köylülere verecekti. Bolşevikler Geçici Hükümet'e karşı mücadele etmek, Geçici Hükümet'in vaatlerinin aldatıcı olduğunu ortaya koymak, kitlelere tecrübeyle yanılgılarının üstesinden gelmelerine yardım etmek zorundaydı. Lenin toprakların millileştirilmesini, bankaların hemen tek bir milli banka halinde birleştirilmesini, ürünlerin üretim ve bölüşümünün Sovyetler denetiminde gerçekleştirilmesini istiyordu.

"Nisan Tezleri" rahat ve güvenli bir ortamda aniden patlayan bir tabanca sesi gibi etki yaratır. Yalnızlık içinde derin derin düşündüğü yurtdışından gelen Lenin kitlelerin görüşlerini, en büyük özlemlerini, hala bulanık isteklerini en doğru şekilde ifade etmişti. Buna karşın, kitleler adına konuştuğunu iddia eden "gerçekçiler" ham hayallerle oyalanıyordu.

Lenin tezlerine karşı çıkışlara aldırmadan, önce Merkez Komitesi içinde mücadele başlatır. Parti kurullarında ve Sovyet toplantılarında etkisini artırır, her gün Krezinskaya balkonundan konuşma yapar, makaleler kaleme alır.

İnessa ısrarla Lenin'in tezlerini savunuyordu. Gelişinin ertesi günü, Taurid Sarayı'nın işçiler ve askerlerle dolu büyük salonunda Kamanev ile görüşür. Krakov'dan beri karşılaşmamışlardı. Kamanev savaş sırasında Sibirya'ya sürgün edilmişti. "Nisan Tezleri"ni eleştiriyor, Rusya'da doğrudan bir sosyalist devrim ihtimaline inanmıyordu. İnessa aldırınaz görünüşü altında coşkunluk ve inançla yanıp tutuşuyor, hiçbir kararsızlık, hiçbir çekince kabul etmiyor, Lenin'in düşüncelerini ve inancını tamamen paylaşıyordu. Her gün daha fazla bilinçlenen kitlelerin tazyikine hiçbir güç direnemezdi. 1871'de Paris Komünü ayaklanmacılarının başlattığı eseri, daha iyi koşullarda, ele almaları ve tamamlamaları için tarih kitlelere bir fırsat sunuyordu... Fırsatın kaçmasına izin vermeyeceklerdi!

Kamanev'in inanmayan bir gülümsemeyle dinlemesi ve itirazları İnessa'nın içinde yanan alevi körükler.

İnessa daha fazla gecikmeden Moskova'ya gider. Birinci devrimde bu şehirde mücadele etmişti, yine bu şehirde zafer kazanmak istiyordu. Kısa sürede Moskova örgütündeki yoldaşlarına Lenin'in görüşlerini kabul ettirir. 19 Nisan'da, Moskova'da parti konferansı düzenlenir. Muhalefet bundan sonra partinin resmi programını ifade edecek olan "Nisan Tezleri"ni benimser.

İnessa ailesine yeniden kavuşur. İki büyük oğlu, Aleksandr ve yirmi bir yaşındaki havacı olmak isteyen Fedor silah altına alınmıştı. Kızları İna ve Varvara öğrenciydi, on üç yaşındaki Andre liseye başlayacaktı. Kocası Bolşeviklere sempati duyuyor, fakat militan bir çalışma içerisinde yer almıyordu. Görümcesi Anna 1913'te partiye üye olmuştu, zaman zaman parti toplantılarında karşılaşıyorlardı.

Olayların akışıyla sürüklenen İnessa artık sadece sosyalist devrimin zaferi için yaşıyordu. Komitelerde, Sovyetlerde ve fabrikalarda Menşeviklerin ve sosyalist devrimcilerin uzlaşma anlayışını eleştiriyor, partiye parlamenter demokrasi içerisinde güçlü bir proletarya muhalefeti rolü biçen sağ Bolşeviklerin düşüncelerinin yanlışlığını ortaya koyuyordu. Kadın işçilerden oluşan silahlı bir halk gücü kurulmasını önerir. Kitleler örgütlenmeli, harekete geçirilmeliydi! Çarlığın yıkılışının ertesi günü, Lenin “Uzaktan Mektuplar”ın birincisinde kitlelere şöyle seslenmişti: *“İşçiler! Çarlığa karşı savaşta olağanüstü kahramanlıklar, proletarya ve halk kahramanlığı gerçekleştirdiniz. Devrimin ikinci aşamasında zaferinizi hazırlamak için olağanüstü bir proletarya ve halk örgütlenmesi gerçekleştirmelisiniz.”*

Kitlelere yön verecek parti, 1917 Nisan’ında sadece 80.000 üyeye sahipti ve Sovyetlerde azınlıktaydı. Fakat yıllarca baskı ve gizlilik koşullarında Lenin dehası yönetiminde sürdürülen mücadele partiyi çelikleştirmişti. Geçmişteki devrimlerin liderleri tarihsel zorunluluk gerçeğine gözleri kapalıydı, şu andaki devrimin liderleri tarihsel zorunluluk bilinciyle hareket ediyordu.

Kitlelerin kendini bulduğu yer öncü birliği partiydi. Kitle dil-sizdi, yolunu el yordamıyla arıyor, gerçeklerin bilincine varamıyor ve bir eylem programı hazırlayamıyordu: Parti onun sesiydi, yolunu aydınlatıyor, onu eğitiyor, ona kılavuzluk ediyordu. Kitle, enerjisini ve coşkusunu disiplin altına alamıyor, organize edemiyordu: Parti onu karşı konulamaz bir güce, tek parça bir iradeye dönüştürüyordu.

3 Haziran 1917 tarihinde toplanan Sovyetler I. Kongresi’nde Bolşevikler savaşın emperyalist niteliğini bir kez daha mahkum eder. Bu sırada, Geçici Hükümet müttefiklerin baskısıyla Galiçya cephesindeki ordulara -başarısızlığa uğranacağı önceden görülüyor olmasına rağmen- saldırıya geçmeleri için emir verir. Petrograd proletaryası ve garnizonu öfkesini açığa vurur.

3-4 Temmuz tarihlerinde kendiliğinden sokağa inen işçilerin, askerlerin ve kadınların oluşturduğu yüzbinlerce kişilik bir kalabalık Sovyetlerin iktidara el koymasını ister. Bolşevik Partisi şartların henüz olgunlaşmadığını, ordunun ve taşranın vaktinden önce patlayan bir proletarya devrimini desteklemeyeceğini düşünüyordu. Gösteri barışçı bir amaç gütmesine rağmen, gerici çeteler kalabalığa ateş açar, Pravda'nın lokallerini ve Bolşevik Partisi'nin matbaalarını tahrip eder, denizcilerin ve kızıl muhafızların silahlarını ellerinden alır. Burjuva gazeteleri Lenin'i Almanya'nın hizmetinde bir casus olmakla suçlar. Hükümet "vatana ihanet" ve silahlı ayaklanmaya teşebbüs gerekçeleriyle Lenin'in yargılanmasını ister. Menşevikler ve sosyalist devrimciler tereddüt etmeden karşı devrim saflarında yer alır.

Moskova'daki Bolşevikler yaptıkları toplantıda Petrograd'daki işçi eyleminin desteklenmesi gerektiğine karar verir. Fakat, proletarya Bolşeviklerin çağrısına uyarak sokağa inecek miydi? Bazı Bolşevikler bu konuda şüphe içindeydi. İnessa ayağa kalkar ve duyguları harekete geçiren bir konuşma yapar, Moskova'daki işçilere güvenini ifade eder. Petrograd'daki kardeşlerinin ezilmesine göz yummayacaklardı, partinin yasa dışı ilan edilmesine izin vermeyeceklerdi, sınıf düşmanlarının Lenin'e savurduğu iftiralara çelik gibi sağlam bir kararlılıkla, güçlü bir mücadele azmiyle karşı koyacaklardı.

Temmuz olayları sonrası burjuvazi ve Bolşevik Partisi arasında çatışma başlar. Merkez Komitesi'nin aldığı karar üzerine, Lenin Finlandiya'da, gözlerden uzak, koruluk ve bataklıktan oluşan bir bölgede, toprak ve sazlarla yapılmış bir kulübede yaşayacaktı. Devlet ve Devrim eserini Lenin burada kaleme alır.

Bolşeviklere karşı alınan önlemlere, burjuva basınının yürüttüğü kampanyaya, baskı ve kıyım çağrılarına rağmen, Londra'da toplanan V. Kongre'den on yıl, Prag Konferansı'ndan beş yıl sonra, VI. Parti Kongresi 26 Temmuz-3 Ağustos tarihleri arasında

Petrograd'da illegal olarak gerçekleştirilir. 240.000 parti üyesini temsil eden 185 delegenin katıldığı kongre ikili iktidarın artık değer taşımadığı tespitini yapar. Menşevikler ve sosyalist devrimciler Sovyetleri güçsüzleştirmiş, burjuvazi ve Sovyetler yönetiminin desteğiyle Kerenski koalisyon lideri olmuştur. Kitlelerin önünde bundan böyle tek bir yol vardı: açık mücadele, ayaklanma.

İnessa Moskova'ya geldikten hemen sonra, Bolşevizmin eşit haklar, politik ve sosyal özgürlük sağlayacağı kadın işçileri kesin sonuca götürecektir kavga için tüm gücüyle örgütlemeye çalışır. İlk devrimci dalgağın sel gibi yayıldığı 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü'nü önsezi oluşturan bir belirti, simgesel bir rastlantı olarak görecekti. 1917 yaz aylarında, parti İnessa'nın da içinde yer aldığı kadın işçilere yönelik Jizn Rabotnitsy (Kadın İşçi Yaşamı) adlı bir dergi çıkarır. Ağustos 1917'de, İnessa'nın önerisiyle Moskova Parti Komitesi'ne bağlı kadın faaliyeti yürütecek özel bir komisyon kurulur. Bu küçük tohum, onu toprağı eken İnessa'nın özenli bakımı sayesinde, dalları tüm Rusya'yı kaplayan olağüstü bir ağaca dönüşecekti...

Büyük bir şiddetle birbirine çarpan karşıt tezler ağız dalaşı ve kavgalara neden oluyordu. İnessa hiçbir koşulda Lenin karşıtlarıyla tartışmaya girmekten kaçınmaz. Bolşevikler iktidarı ele geçirmek istiyorlarsa, önce bir tür savaş alanı sayılan halk toplantılarında üstün gelmeliydi.

Güçlü bir adamın diktatörlüğünü isteyen karşı devrim bol bol teminat vermesine rağmen Kerenski'ye güvenmiyordu. General Kornilov'un aceleye getirilmiş ve vakitsiz eylemi karşı devrimci güçleri bölecek ve zayıflatacaktı.

Eylül başlarında, Kerenski ile görüşükten sonra Petrograd üzerine yürüyen Kornilov'un başlattığı ayaklanma kitlelerin mukabelesiyle karşılaşır. Bolşevik Partisi kılavuzluğunda hemen silahlanan kitleler karışıklık çıkaran generalin birliklerini bozguna uğratar ve geri püskürtür. Bu girişim devrim ve karşı-devrim ara-

sındaki güç ilişkisini ortaya koyar. Bir tarafta sayılamayacak kadar kalabalık bir halk, diğer tarafta, burjuvazinin saflarında yer alan bir avuç asker, sanayici, vurguncu, büyük toprak sahibi, politikacı.

Devrimci dalga yükseliyordu. Yönetici çevrelerde ve uzlaşmacı partilerde büyük bir şaşkınlık vardı. Sovyetler giderek radikalleşiyordu. 31 Ağustos'ta Petrograd Sovyeti'nde, 6 Eylül'de Moskova Sovyeti'nde ilk kez Bolşeviklerin önermeleri çoğunluğun desteğini alır. Kavgayı kazanmak için sadece "açlıktan zayıf düşen halkın sefaletine" bel bağlayan kapitalist zorbalar sabotajlara ve politikanın en kötüsüne yönelir.

Yayılmaya devam eden ekonomik kriz kendini Petrograd'a göre Moskova'da çok daha fazla hissettiriyordu. Kıtlık tehdidi söz konusuydu. Kişi başına bir günlük ekmek payı 100 grama düşmüştü, buğday ihtiyatı tükeniyordu. Sosyalizmi gerçekleştirmeyi her gün daha fazla isteyen emekçi kitleler işverenlerin vermeyi reddettiği ücret artışları talebiyle birçok işkolunda greve gider.

Eylül sonunda, iki önemli kentte iktidarı almaya yönelik hareket büyük bir yaygınlık kazanmıştı.

7 Ekim'de, Lenin kılık değiştirerek Finlandiya'dan Petersburg'a gelir. Üç gün sonra, Merkez Komitesi silahlı ayaklanma lehinde karar verir.

Moskova'da parti yöneticileri toplanır. Zaman sınırlıydı. Eğer proletarya savaşa ve ekonomik kargaşaya son vermezse ekmek ve kömür eksikliği baş gösterecek, trenler ve fabrikalar çalışmayacak, açlık ve salgın hastalıklar insanları kırıp geçirecekti... Ayaklanma kararı oybirliğiyle kabul edilir. Fakat çok hızlı gelişen olaylar bir düzen içinde hareket etme olanağı vermeyecekti.

Geçici Hükümet askeri birlikleri Petrograd ve Moskova'da toplamak için acele ediyordu. Sovyetler II. Kongresinden bir gün önce, 24 Ekim'de, Petrograd'daki Bolşevikler tüm askeri birimlere gönderdikleri parti militanlarıyla ayaklanmayı başlatır. 25

Ekim'i 26'sına bağlayan gece devrimci işçiler, askerler ve denizciler Kışlık Saray'a saldırır, Geçici Hükümet'in üyelerini tutuklar. Aynı gün Smolny'de toplanan Sovyetler II. Kongresi iktidara el koyar, barış karnamesini onaylar, büyük toprak sahiplerinin, Çarlığa ve manastırlara ait arazilerin köylülere dağıtılmasına karar verir, Lenin başkanlığında birinci Halk Komiserleri Konseyi'ni seçer.

Petrograd'da, üzerinde iyice düşünülerek belirli bir yöntemle göre hazırlanan ve tarihi önceden belirlenen ayaklanma kısa sürede az bir zayıyla başarılmıştı. Moskova'da ise, ayaklanmaya koşullar neden olmuş, önceden hiçbir plan yapılmamıştı. Kitlelerin kendiliğindenciliği örgüte üstün gelmişti; yeterince silah yoktu, komuta merkezi bütünlükten uzaktı. Petrograd'daki devrimciler beklenmedik olayları en aza indirmişti, oysa Moskova'dakiler bir anda karar verip eyleme geçmek zorunda kalmış, bu nedenle Beyazlar karşısında kayıpları ağır olmuştu.

Moskova Sovyeti, Kızıl Muhafız Birliği kurulmasına 24 Ekim gibi oldukça geç bir tarihte karar verir. Devrimci Askeri Komite ise, ancak bir sonraki gün oluşturulabilir. Şehir Meclisi ve bu meclisin sosyalist devrimci başkanı Halk Kurtuluş Komitesi'nin öğrencileri silahlandırmasına karşı çıkar, silahsız öğrencileri Junker denilen karşı-devrimcilerin⁴⁴ önüne atar. Petrograd'daki gelişmeler öğrenildiğinde, 27 Ekim'de, altı gün boyunca üstünlüğün birçok kez karşılıklı yer değiştireceği sokak çatışmaları başlar.

Kavganın başlangıcında askeri okul öğrencileri üstünlüğü ele alır, tren istasyonlarını, elektrik fabrikasını, telefon santralini, Kremlin'i işgal eder, silah ve cephane deposunun nöbetçilerini ve işçilerini öldürür. Kenar mahallelerdeki işçiler harekete geçer,

⁴⁴ Junker: Milliyetçi Parti üyesi ve Askeri Okul öğrencisi (ÇN)

şehir merkezini kuşatır. Silah donanımları yetersiz olan işçiler çok büyük kayıplar vererek ilerleyebilir.

Militanların cesareti, coşkunluğu ve girişkenliği örgüt eksikliğini telafi eder. İnessa, Tverskaya'da karargah kuran Devrimci Askeri Komite ile Sovyet arasında irtibatı, ayrıca komuta kademesini oluşturan Bölge Komitelerinin birbiriyle bağlantısını kurar. Tehlikeli görevler üstlenir, ilk yardım merkezlerini denetler... Etrafında çatırdayan makineli tüfeklere, gürleyen toplara aldırmadan, buz gibi soğuk yağmur altında, zayıf sarı ışık veren tek tük sokak lambalarıyla aydınlatılmış, büyük bir bölümü karanlık sokaklardan, duvarlarına gedikler açılmış evlerin önünden, moloz yığınlarına, döküntülere, kırılmış kaldırım taşlarına, hatta bir cesede ayağı çarparak geçiyordu...

Junkerler silahsız karşıtlarını buralarda öldürüyordu. Tek bir sözcük ya da bir ihbar üzerine, hatta yüzü hoşuna gitmedi diye insanları tutukluyor, sorgusuz kurşuna diziyorlardı. Can bağışlama yoktu! İşçi ayaklanmasını kan gölünde boğmak isteyen ve hemen teröre başvuran karşı-devrime göre her ayaklanmacı öldürülmeliydi. Zafer kazanan devrim misillemeye bulunmaz. 2 Kasım'da, teslim alınan Beyazlar Devrimci Askeri Komite tarafından affedilir ve serbest bırakılır. Bu bağışlayıcılığın karşılığı halk savunucularına yeni ölü ve yaralılara mal olur. Moskova'da affedilen bu Junkerler komplo ve karışıklığa yönelir, karşı devrimci generallerin ordusuna katılır, sivil savaşın her cephesinde Kızılara karşı yok etme savaşını sürdürür.

Zaferden hemen sonra, Moskova Sovyeti üstesinden gelinmesi olağanüstü zor güçlükleri aşmak, savaştan ve sokak çatışmalarından zarar görmüş büyük bir şehrin en acil ihtiyaçlarını, özellikle besin kıtlığını karşılamak, karma karışık olmuş ulaşımı düzenlemek zorundaydı. İşçilere iş vermek, halkın ve askeri birliklerin geçimini sağlamak, işyerlerini terk eden düşman memurların yardımı olmaksızın belediye ve idari işlemlerle ilgili

hizmetleri yerine getirmek gerekiyordu. Ayrıca, yeni kurumları boykot eden, sürekli komplo içerisinde olan muhalif subaylar, kapitalistler, serbest meslek temsilcileri, memurlar, küçük burjuvalar kontrol altına alınmalıydı. Varlığını sona erdirmeyi kabul etmeyen eski dünyanın ani silkinmeleri Rusya için birçok felakete yol açacaktı.

İşçi sınıfının iktidarı alışından birkaç hafta sonra, Sosyalist Devrimci Parti Merkez Yürütme Komitesi Moskova Köylü Sovyetleri Kongresi için çağrı yapar. Kongre delegeleri arasında Bolşevikler azınlıktaydı. İnessa Bolşevik grubu adını yaptığı konuşmasında Ekim Devrimi'nin köylerdeki kitlelere sağladığı kazanımları hatırlatır. Proletarya ile yoksul köylülerin ittifakını sağlayan tek bir partinin büyük toprak sahipleriyle mücadele ettiğini, orta halli köylülerin beklentilerine yine bu partinin cevap verdiğini sözlerine ekler. Sosyalist devrimcileri burjuvazi ile anlaşma yapmakla suçlayan İnessa ikna ettiği delegelerle birlikte kongre salonunu terk eder.

Parti içerisinde birçok kez Lenin'in politikasını eleştiren unsurların iktidarı muhafaza edemeyeceğini düşündükleri proletaryaya olan güvensizlikleri Ekim Devrimi'nden sonra da devam ediyordu. Kimi kez silahlarından arındırılmamış Bolşevik karşıtlarının hükümete alınmasını istiyorlar, kimi kez “sol komünistler” gibi, “ilkelere sadık kalınması” adına Brest-Litovsk barış görüşmelerine karşı çıkıyor, Lenin'e cephe alarak savaşın devamını istiyorlardı. Böylelikle, henüz ordusu olmayan genç Sovyetler Cumhuriyeti Alman emperyalizminin darbelerine maruz kalacaktı.

Moskova'da “sol komünistler” güçlüydü. İnessa birkaç gün boyuca onların etkisinde kalır. Fakat kısa sürede kendini toparlar. Brest-Litovsk görüşmeleri konusunda çok daha derinlemesine düşünen ve Lenin'le görüş alışverişinde bulunan İnessa, bir kez daha, geleceği güvence altına almak için kısa süreli fedakarlık-

ların doğru bir politika olduğuna ikna olur. “Sol komünistler” “uluslararası devrimin çıkarları için” Sovyet iktidarının ortadan kaldırılmasının mümkün olabileceğini düşündüklerinde, İnessa bu bakış açısı için “doğal gidişata ters” tespitini yapan Lenin’i destekler.

Sovyetler hükümeti kurulur kurulmaz, “hemen sosyalizme doğru” yönelir. Savaş, yenilgi, Rusya’nın büyük bir bölgesine Almanların el koyması, ekonomik kriz, kömür, buğday, tekerlekli taşıtlar, ham madde eksikliği, öfkeden kudurmuş bir halde direnen yenilmiş sınıfların sabotajları ülkeyi acınacak bir duruma, bir felaketin eşiğine getirmişti. Sanayi sosyalizmin temeliydi, oysa fabrikalar felç olmuştu. Üretim araçlarını toplumun ortak kullanımına sunan parti, işçilerden özgür iradeleriyle kabul edecekleri yeni bir çalışma disiplini bekliyordu. Köylerde, parti buğdayı depolayan ve belirlenen fiyattan satmayı reddeden, böylece Sovyet Devleti’ni sosyalist uygulamaları yürürlükten kaldırmak zorunda bırakmak isteyen toprak ağalarına karşı köylüleri destekliyordu.

En önemli ihtiyaç ürünleri yeterli miktarda yoktu, ne de sosyalizmi inşa edecek niteliğe sahip unsurlar. Birbirine çok bağlı son derece cesur kadınlar ve erkeklerden oluşan bir ordu, büyük bir inatla, tutkuyla, beceriyle çaba harcıyordu. Her soruya cevap vermek, her ihtiyacı karşılamak, her şeye direnmek zorundaydılar.

İnessa’nın hayatı, düşünceleri, faaliyetleri artık devrimle ayırt edilemez biçimde iç içe geçmişti. Bundan böyle, her alanda partinin olduğu gibi, hükümet organlarının da hizmetinde olacaktı.

Görevlerinin çokluğu karşısında bunalmadan kendini en önemli devlet işlerine verir. Moskova Ekonomi Konseyi Başkanı olarak, üretimin örgütlenmesi ve kitleler içerisinde, özellikle kadınlara yönelik propaganda faaliyetleri alanında sorumluluk üstlenir. Moskova Sovyeti Başkanlık Kurulu ve partinin Merkez Komitesi üyeliğine seçilir. Yapılacak iş sayılamayacak kadar çoktu, öte yandan tam bir mahrumiyet yaşanıyordu. Büyük bo-

yutlardaki eksiklikleri telafi etmek için yüz kat daha fazla enerji harcanmalıydı. İnessa, yetenekleri ve fedakarlıklarıyla devrimin zaferini güvence altına alacak bu öncü gruba dahildi.

Kitlelerin içine girmenin ve onları ikna etmenin önemini İnessa Lenin'den öğrenmişti. Bolşevikler gazeteyle, broşürle, bildiriyle, özellikle konuşarak taraftar kazanıyordu. İnessa'nın yönetici konumda olması, onun tabanla olan bağını koparmamıştı. İnessa'nın girişimiyle kurulan Kadın Çalışması Komisyonu faaliyetlerini 1917'den beri Merkez Komitesi'ne bağlı olarak sürdürüyordu. Yönetici olmakla birlikte Moskovalı kadınları da unutmamıştı. Onlarla düzenli toplanıyor, her hafta farklı bir gösteride konuşma yapıyordu. Bir zamanlar Lefortovo'da sömürülenler gibi, onun coşkusuyla, tutarlılığıyla, sadeliğiyle davaya kazanılan devrimci kadın kitleler yılgınlık göstermeden yoksunluk ve acıya tahammül ediyor, onun müjdelediği mutlu yarınlara doğru çok daha kararlı adımlarla yürüyordu.

11 Mart 1918'de, Halk Komiserleri Konseyi Petrograd'dan Moskova'ya taşınır. Bu durumda İnessa Lenin'e her an ulaşabiliirdi. Lenin'in zamanına ve yakınlığına ondan daha az hakkı olanların çoğu zaman yaptıkları gibi yapmayacak, Lenin'i meşgul etmemeye özen gösterecek, kişisel yakınlıklarını öne sürerek asla kendisi için en küçük bir yarar sağlamayacaktı.

Brest-Litovsk barış anlaşmasıyla elde edilen soluklanma süresi üç veya dört ay sürer. 1918 ile 1919 savaş ve açlık yıllarında Sovyetler en trajik dönemini yaşayacak, birçok kez tamamen sulara gömülmüş gibi görünecekti.

Proletarya diktatörlüğünü ilan ettikleri andan itibaren Bolşevikler önlerinde kendilerine karşı birleşmiş bir dünya bulur. İçeride; Çarlık ve Geçici Hükümet yanlıları, her zamanki düşmanları Kadetler, sosyalist devrimciler, Menşevikler. Dışarıda; emperyalizmin birlik olmuş güçleri, bir tarafta Avusturya ve Almanya, diğer tarafta Fransa, İngiltere, Japonya, ABD. Birbirleriyle savaş

halindeki kapitalist devletler, ortak düşmanları sosyalizmi ezmek söz konusu olduğunda, zımni bir çarpışmaya ara verme antlaşması yapar.

Kimi kez bir Çarlık generalinin veya amiralinin görünümüne bürünen, kimi kez sosyalist devrimcilerin yönetimindeki seçilmiş bir meclis kılığına giren Rus karşı-devrimi yabancı emperyalistlere itaat ediyor, ısrarla onlardan yardım istiyordu. Almanlar Ukrayna'nın uçsuz bucaksız buğday arazilerine el koymuştu. Vladivostok ve deniz kıyısı Japonların işgalindeydi. Mayıs sonunda, itilaf devletlerinin ajanlarının kışkırtması ve zengin toprak sahiplerinin desteğiyle ayaklanan 50.000 Çekoslovak savaş esiri Uzak Doğu'ya yönelir. Volga'dan Doğu Sibirya'ya kadar olan geniş bir bölgeyi egemenlikleri altına alır. Murmansk ve Arhangel'sk'e çıkarma yapan İngiliz ve Fransız birlikleri buradaki Bolşevik karşıtı hükümeti himayesine alır. Yağmacı çeteler tüm bölgeleri talan ediyor, halkı kılıçtan geçiriyordu. Şefleri tarafından kandırılan Kazaklar varlıkları birkaç ay sürecek karşı-devrimci devletler kurar. Eski Çarlık subayları öncülüğünde silahlanan mülksüzleştirilmiş köy soyluları ve özel mülkiyet tutkunu köylüler monarşi isteyen ayaklanmalar başlatır.

1918 yaz aylarında, sınıflar savaşı yabancı müdahale ile en üst seviyeye ulaşır. Kuzey'de ittifak devletleri, Finlandiya Körfezi'nden Azak Denizi'ne kadar Almanlar sınır oluşturunuyordu. Don ve Kuban Krasnov ile Aleksiev'in egemenliği atındaydı, Menşevik Gürcistan bağımsızlığını ilan etmişti. Çekoslovaklar Volga'yı, Dutov'un birlikleri Uralların güneyini ellerinde tutuyordu. Sovyetler Cumhuriyeti XV. yüzyıldaki Moskova Büyük Dükalığı'na indirgenmiş gibi görünüyordu. Kuşatılmış bu dar sınırlar içinde Beyazlar sürekli olarak bozguncuları kışkırtıyordu. 6 Temmuz'da, Savinkov ve İngiliz ajanı Lockhart Yaroslav'da ayaklanma hazırlığı yaptığı sırada, iki sosyalist devrimci Almanya Büyükelçisi Mirbach'ı öldürür. Bu eylem, Moskova'daki

sol sosyalist devrimcilere ayaklanma için verilmiş bir işaretti. Vollogda'da, Fransa ve ABD büyükelçileri Neulens ve Francis iç sa-vaşı körüklüyordu. İngiliz ajan Sidney Reilly bir komplo hazırlığındaydı. Bu İngiliz ajan, 28 Ağustos'ta Moskova Büyük Tiyatrosu'nda toplanacak olan Sovyet Devleti'nin en üst yöneticilerinin tutuklanmasını ve hepsinin öldürülmesini istiyordu...

Ham madde ve yakıt sıkıntısı çekilen büyük yerleşim merkezleri, işçilerin cephedeki kavgaya gitmesiyle en iyi savunucularından mahrum kalmıştı. Fabrikalar peş peşe kapanıyor, trenler neredeyse çalışmıyordu. Moskova ve Petrograd'da çalışanlara verilen günlük ekmek miktarı 50 gramdı. Temmuz ayında tahsis edilen yumurta ve iki sardalye balığı artık verilmiyordu. Güven-sizlik artık öylesine bir hal almıştı ki, çeteler şehrin ortasında yol-dan geçenleri güpegündüz soyuyordu.

Yaşanan felaketler karşısında proletarya ve Bolşevik Partisi ne yapacağını bilmez durumda değildi. Görüldüğü kadarıyla, kendilerine dayatılan kavga için gerekli olan gücü bu berbat du-rumdan bile fazlasıyla çekip çıkarıyorlardı.

Sovyetler Cumhuriyeti'ni bekleyen tehlikeler, savaş, suikast-lar, açlık, yerel kargaşa, sabotajlar, taşımacılık sorunu, enflasyon, felç olmuş ekonomi, komplolar, Beyaz terör otoriter yöntemlere başvurulmasını, tüm güçlerin seferber edilmesini, karşı-devrimci girişimlerin acımasızca ezilmesini zorunlu kılıyordu. Sovyetler iktidarı bir dizi zorlayıcı önlem içeren bir kararname yayımlar. Buğday tekeli oluşturulacak, köylerdeki ürün fazlalığına el ko-yulacak, tüm sınıflar için çalışma zorunluluğu getirilecekti.

Sovyetlerin kontrolündeki bölge, savunması sıkı bir disiplin, genel bir tayına bağlama, "savaş komünizmi" gerektiren kuşa-tılmış bir kaleydi. Düşman, devrimin önderlerini bizzat kendi mekanlarında vurmak için çabalıyordu. 30 Ağustos'ta, Petrog-rad'da, Uritski öldürülür, Moskova'da, Michelson fabrikasındaki işçilere bir konuşma yapan Lenin silahlı saldırıya uğrar, ağır şe-

kilde yaralanır. Sürekli artan saldırılar karşısında halk olağanüstü büyük kahramanlık sergiliyor, devrimci inanç mucizeler yaratıyordu. Kızıl Ordu devrimi liderinden mahrum bırakmaya yönelik silahlı saldırıya Kazan ve Lenin'in doğum yeri Simbirk'si alarak cevap verir. Çekoslovaklar ve Beyaz Muhafızlar Sibiryaya'ya püskürtülür. Çaritsin'den çıkarılan Krasnov'un birlikleri Don nehrinin ötesine kadar kovalanır. Urallar'da ve Kuban'da komünist partizanlar efsanevi zaferler kazanır, düşman ordularını darmadağın eder.

Hükümet ve parti içerisinde üstlendiği birçok görevin sürekli olarak kafasını kurcalıyor olması İnessa'yı uluslararası çalışmalardan uzaklaştırmaz. İnessa Paris'te kaldığı dönemi, savaşa karşı yürüttüğü kampanyaları unutmamıştı. Emperyalizm, Jakobenlerin güç birliği içindeki krallarla savaştığı ve halklara özgürlük getirttiği Fransa'yı karşı-devrimin şövalyesi yapmıştı. Bu, bir hüznün, bir utançtı! Wiliam Pitt ve Burkeler'in mirasçıları artık Paris'te komplo kuruyordu. Kısa süre önce Fransa'nın "en etkili aynasız" olduğunu ilan eden Claemenceau Avrupa'nın jandarması mı olacaktı?

Yarın, hiç şüphesiz, politikacılara ve müdahaleci generallere "Kahrolsun Sovyetler Cumhuriyeti'ne müdahale!" diye bağırان Fransız halkının güçlü sesi duyulacak, emperyalizmi geriletecek etkili bir kitle hareketi ortaya çıkacak, Fransa'da ülkenin devrimci geleneğine sadık ve Lenin'in düşünceleri içine işlemiş bir komünist partisi kurulacak. Fakat bugün, Fransız halkının istemi Rusya'da yaşayan Fransızlar aracılığıyla dile getirilmeyecek miydi? Gelecekteki Fransız Komünist Partisi'nin çekirdeğini oluşturacak bir grubun ortaya çıkması gerekmiyor muydu?

Emperyalistlerin planı Rusya'yı yeni askeri hareketlerle işgal etmektir. Ruslara karşı savaşmak için gönderilen askerler karşılarındaki kızıl askerlerin yanında kendileriyle aynı dili konuşan, yaşananların anlamını açıklama yeteneğine sahip bizzat

kendi ülkelerinin vatandaşlarını bulduklarında savaşın amacını anlayacaklardı.

Moskova'da yaşayan Fransız topluluğunu bir zamanlar İnessa'nın teyzesi gibi burjuva aileler tarafından çocuklarına Fransızca öğretmeleri için çağrılan öğretmenler, makineleri kurmak için gelen mühendisler ve uzman işçiler, özel görevli subaylar ve askerler, Fransa Büyükelçiliği memurları, uyruğu kesin olarak belirlenemeyen, uzun süre Paris'te yaşadığı için kendini Fransız hissedenler oluşturuyordu.

1918 başlarında, III. Enternasyonal'in İngiliz ve Fransız yoldaşlar için buluşma yeri işlevi görecek bir şubesi Moskova'da kurulur. İnessa'nın konferanslar verdiği bu şubeye Fransız mürebbiye Jeanne Labourbe da geliyordu. Jeanne Labourbe 1905 devriminde yer almış, aynı dönemde de Bolşevik Partisi'ne üye olmuştu. Moskova'daki Fransız Komünist Grubu'nu Labourbe yönetecekti.

Lenin'in silahlı saldırıya uğradığı gün, 30 Ağustos 1918'de, İzvestia gazetesi İngiliz-Fransız Komünist Grubu'nun kurulması için bir toplantı yapılacağını duyurur. 4 Eylül'de yapılan söz konusu toplantıda oybirliğiyle İngilizlerin ve Fransızların ayrı örgütlenmesine karar verilir. Oturumu yöneten Jeanne Labourbe toplantı tutanağına şunları yazar: *"Yoldaş Armand şu andan itibaren Moskova'daki Fransız işçiler arasında etkili bir propagandaya başlanmasını Örgütlenme Komitesi'ne önerdi... Yapılan tartışmalardan sonra, Moskova ve çevresindeki Fransız işçilere bir çağrı yapılmasına karar verildi."*

Yazı kurulunda İnessa Armand, Ebenholtz, Jeanne Labourbe, Henri Barberey ve Tikmanev'in yer alacağı haftalık bir gazete çıkarılması kararlaştırılır. 6 Haziran'da yapılan toplantıda 10.000 adet basılması öngörülen gazetenin adı Sosyalist Devrim olarak belirlenir. Rusya Komünist Partisi programını benimseyen bu haftalık gazete aracılığıyla Fransa, Belçika ve İsviçre'deki işçileri

Bolşevik Devrimi hakkında bilgilendirmek, Rus cephelelerindeki Fransız askerlere ulaşmak, Rusya'daki Fransız, Belçikalı ve İsviçreli işçileri örgütlemek amaçlanıyordu.⁴⁵

Başlangıçta, Fransız Komünist Grubu aralarında Jeanne Labourbe, Paris Komünü militanı bir annenin kızı olan öğretmen Rosalie Barberey ve 18 yaşındaki oğlu Henri, Ekim Devrimi'nin bir önceki günü Rusya'ya gelerek dürüstlüğü ve politik öngörüsüyle Lenin'e katılan Yüzbaşı Jacques Sadoul, teğmen Pierre Pascal, askerler Robert Petit, Marcel Body, Raul Chapon, Robert Petit'nin karısı öğretmen Marie-Louise Petit, yabancı sıfatıyla İnessa Armand'ın da bulunduğu yirmi kadar üyeden oluşuyordu.⁴⁶

Proletarya devriminin birinci yıldönümü 7 Ekim'de, Tverskaya'dan Kızıl Meydan'a yürüyen uçsuz bucaksız kortejde Fransız Komünist Grup yerini alır. Taşıdıkları bayrakta "Yaşasın Fransa'da Sosyalist Devrim!" yazıyordu.

Alman devriminin yenilgisi Hohenzollern Hanedanlığının da sonu olacaktı. Fakat emperyalizm yeryüzünün altında birinin elinden kaçmasına razı olmuyordu. Saldırılarını dünya devriminin merkezine yoğunlaştıracaktı.

Danimarka Kızıl Haç örgütünün yönettiği aylar süren görüşmeler sonucu imzalanan mütarekeden bir gün sonra, 11 Kasım 1918'de Sovyetler yönetimi ve Fransa arasında esir değiş tokuşu konusunda anlaşmaya varılır. General Lavergne'in yönettiği Askeri Misyondaki subaylar Moskova'da tutuklanmıştı. Clemenceau bu Fransız ajanlara karşı Fransa'da haksız yere alıkoyduğu Rus devrimcileri serbest bırakmayı önerir.

İnessa serbest bırakılacak devrimcilerin ülkelerine geri dönü-

⁴⁵ Bkz. Sovyet dergisi Tarih Arşivi, Temmuz-Ağustos 1957, s. 18-19.

⁴⁶ Mart 1919'da, Kiev'den gelen Suzanne Girault gruba üye olur.

şünü sağlayacak Sovyet komisyonunun üyesiydi. Manouilski ile onları Dunkerk'e götürecek gemiye biner. Malo-les-Bains'de karaya ayak bastıklarında her ikisi de usule aykırı olarak gözaltına alınır, işlerini yapmaları olanaksız hale getirilir.

Eşit sayıda kişi değiş tokuş edilecekti. Kadınlar ve on yaşından küçük çocuklarla çevrelenmiş bir avuç asker kaçağını toplayan Fransız yetkililer şöyle der: *İşte mallarınız, sayı tamam.*

Bu aşağılık savaş hilesinin tarihin terazisindeki ağırlığı ne olabilirdi? İnessa Malo-les-Bains'de keyfi olarak alıkoyulmuştu. 1920 yazında, Sovyetler Cumhuriyeti'ne karşı savaş halindeki Polonya'ya silah gönderilmesini engellemek amacıyla Dunkerk liman işçileri greve gidecekti. İnessa'nın Fransa'da dolaşması yasaklanmıştı, fakat engel olunamayan düşünceleri birkaç ay içerisinde bu ülkedeki emekçi kitleler arasında yayılacak, Paris Komünü'nün mirasçılarını Sovyetler Komünü davasına kazanacaktı.

HAYATI ALGILAYAN BU MİLYONLARCA KADIN...

Moskova'ya geri dönen İnessa üstlendiği görev konusunda parti yöneticilerini bilgilendirir. Fransız Komünist Grubu küçük burjuva unsurların ağırlıkta olduğu Fransız göçmenlere yönelik bir toplantı düzenler. İnessa, la Marne ve Verdun'da çamur içerisindeki boy siperlerinde dört yıl geçiren askerlerin memnuniyetsizliklerini, artık savaştan nefret ettiklerini ve evlerine geri dönmeyi arzuladıklarını anımsatan bir konuşma yapar. Aynı toplantıda, şarap toptancısı bir tüccar savaş alanından uzaktaki yurtseverlerin ve başkalarının ölümüyle zenginleşenlerin düşüncelerini dile getirir... Artık bu gerekçeler amacına ulaşamazdı, çünkü Bolşevik Devrimi yurtseverlik düşüncelerinin ne tür tiksindirici çıkarların kılıfı olduğunu ifşa ediyordu. Toplantıda Clemenceau'nun Rusya'daki, Almanya'daki... işçiler karşısında uyguladığı politikayı kınayan bir karar kabul edilir.

Bu arada, III. Enternasyonal gazetesinin 12 Ocak 1919 tarihli sayısında İnessa'nın emperyalizmin gelecekteki saldırılarında yenilgiye uğratılacağını öngören makalesi Blonine takma adıyla yayımlanır:

"Rusya'daki proletarya sosyalizm mücadelesinde artık yalnız değildir. Devrimci ejderhayı boğması beklenen Brest barışı, aksine, emperyalist devletlerden birinin, Alman emperyalizminin çöküşünü ve dağılmasını getirdi. Daha dün hala güçsüz görünen Sosyalist David emperyalist Goliat'ı alaşağı etti.

"Amerikalı askerler askerlerimizle kardeşleşiyor ve savaşa devam etmeyi reddediyor. Bolşevik düşünceler her yerde yayılı-

yor. Fransız-İngiliz-Amerikan emperyalizmi de mutlaka Alman emperyalizmi gibi çöküşe gidecek...

"1918'de mücadelelerimiz Rus proletaryası ile onun burjuvazisi arasındaydı. 1919'da sosyalist cephe genişledi, daha şimdiden emperyalizme karşı uluslararası bir proletarya mücadelesi veriyoruz.

"1918'de Rusya'da zafer kazanan proletarya dünya emperyalizmi karşısında yalnız olduğu için henüz güçsüzdü. 1919'da Rus proletaryası artık yalnız değildir. Proletarya emperyalizme kafa tutacak müthiş bir güç olmuştur."

Ekim devrimi Rusya'da kapitalizmi yenmişti. Proletaryanın Rusya'daki bu işçilerin başarısını başka yerlerde de zor kullanarak elde etmesi onun ahlaki göreviydi. Ancak, proletarya ölümcül düşmanlarının müttefikleri ve kin güttüğü Bolşevik düşüncelere suç buluştıran sosyal-demokratların etkisinden kurtulmak zorundaydı.

Çok sert geçen bu kış İnessa, Spartaküs grubunun iki lideri Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in 15 Ocak'ta, Ebert'in, Scheidemann'ın, Noske'nin... icazetiyle Gönüllüler Birliği'nin birkaç subayı tarafından katledildiğini öğrenir. Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht savaşa karşı mücadele yürütmüş, yücelttikleri Ekim Devrimi'ni ülkelerindeki sömürülenlerin amaç edinmeleri için çalışmış, sosyal-demokrat liderlerin işçi sınıfına ihanetini ifşa etmişlerdi. 1919'da Alman proletaryası ayağa kalktığında, ayaklanma için henüz erken olduğunu düşünmelerine rağmen ayaklanmacıların yanında yer almışlardı. Spartaküs grubunun bu iki liderinin katledilmesi için canilere çağrı yapan bizzat Sosyal Demokrat Partisi yayın organı Vorwärts'dı. Vahşice işlenen bu cinayetler İnessa'ya derin bir manevi acı verir, onun devrimci iradesini daha da sertleştirir. Rosa ve Karl ödenecek bedeli öngörerek zaferin kazanılacağına dair hiçbir kuşku duymamışlardı. Öldürülüşünden birkaç gün önce Rosa Luxemburg şöyle haykırmıştı: "Yeni bir mücadelenin arifesindeyiz... Aylarca, yıllarca sürececek kavgalar ve acılar bizi bekliyor..."

1919 ve 1920 yılları bu tahmini doğrulayacaktı.

Almanya'dan kurtulan emperyalist itilaf devletleri Sovyetlere yönelir, Rusya'yı abluka altına almaya karar verir. 27 Ekim'den itibaren Clemenceau Doğu Ordusu Komutanı General Franchet d'Esperey'den Odessa ve Güney Ukrayna'yı ele geçirmek için ilerleyişini sürdürmesini ister. İngiliz ve Yunan birlikleriyle güçlendirilmiş Fransız donanması mütarekeden bir gün sonra Karadeniz'e girer. 25 Kasım'da Sivastopol işgal edilir, Kırım'da itilaf devletlerine bağımlı bir hükümet kurulur. 18 Aralık'ta Odessa'ya, Ocak ayında Nikolaev'e ve 1 Şubat'ta Kherson'a askeri çıkarma harekati gerçekleştirilir. Selanikten gelen 156. Tümen Komutanı General Borius Odessa'ya girdikten hemen sonra bölgede kontrolün kendisine geçtiğini ve iç savaşla bozulan asayişi yeniden sağladığını açıklar. Fakat evlerine dönemedikleri için çok öfkelenen askerler resmi olarak bile ilan edilmemiş bir savaşa yeniden başlamak istemiyordu. Dinyester nehrini geçerek Tiraspol'a saldırı emri alan 58. piyade alayı emre uymaz, geri çekilir. Bu ilk toplu itaatsizlik, Rus proletaryası ile bu ilk uluslararası militan dayanışma savaşa gönderilen tüm birlikler için örnek olacak bir davranıştı. Askerlerin ve halkın direnişini kırmak için başkomutanlık şiddete başvurur.

Yaşanan olayların harekete geçirdiği Fransız Komünist Grup III. Enternasyonal gazetesinde askeri üniforma giymiş işçilere Sovyetçi kardeşlerine karşı savaşmamaları çağrısı yapar, bildiriler dağıtır. Aynı gazetenin Ocak 1919 tarihli sayısında yayımlanan "Bolşevizmi boğacaklar mı?" başlıklı bildiride emperyalizmin niyetleri ortaya koyulur. Yazı kurulunda İnesa'nın da yer aldığı gazete ve bildiriler askeri birliklerde, Fransız mürettebat arasında, özellikle Nikolayev'e çıkarma yapan Du Chayla kruvazöründe dağıtılır.

Fransızlar Kırım'ı işgal ederek Güney Ukrayna'yı tehdit etmeye başlamalarından beri, Jeanne Labourbe Fransız askerleriyle görüşmek, onlara gerçeğin diliyle konuşmak, nereye sürüklen-

diklerini, aşağılık hükümetlerin ve yöneticilerin onlara ne yaptırarak istediklerini anlatmak için sabırsızlanıyordu. Hayır! Paris Komünü'nün çocukları, 93 devrimcilerinin torunları feodallerin ve kapitalistlerin ellerindeki kör aletler olmayacaklardı. Sınıf düşmanlarına itaat etmeyecekler, kendileri gibi barış, adalet ve kardeşlik isteyen Rusya'daki proleterlerle birleşeceklerdi.

Onlarla konuşmak gerektiğini, harekete geçmek gerektiğini tekrarlayan Jeanne Labourbe, Merkez Komitesi'ne Odessa'ya gitme isteğini kabul ettirir. Rosalie ve Henri Barberey,⁴⁷ anne ve on sekiz yaşındaki oğlu ona eşlik eder. İnessa da onlarla gitmek istemişti. Fakat görevleri onu Moskova'ya bağlıyordu. Ayrıca, 2-6 Mart 1919'da, otuz ülkeden delegelerin katılacağı III. Enternasyonal'in kuruluş kongresi Moskova'da toplanacaktı. 1914'te tutuşturulan III. Enternasyonal ateşi devrimci bir dünyanın üstünde adeta bir deniz feneri gibi parlayacaktı.

Savaşın karmakarışık bir hal aldığı Ukrayna'yı tehlikeli bir yolculukla geçen Jeanne Labourbe Odessa'ya varır. Gizli bir örgüt, matbaalarıyla ve propaganda merkezleriyle işgalcilerin üzerine bastığı zemini oyarak çökertiyordu. Parti Bölge Komitesi'ne bağlı "bir grup" faaliyetlerini daha çok işgalci birlikler arasında yoğunlaştırmıştı. Jeanne Labourbe bu grubun en etkili üyelerinden biri olur. Bildiriler, broşürler, gazeteler, özellikle askerlere ve denizcilere yönelik olarak haftada iki kez yayımlanan Komünist gazetesini dağıtır. Savaşa gönderilen birliklerde moral bozukluğu, tikslenme ve öfke günden güne yayılıyordu. Somut durumu birçoklarından daha iyi kavrayan Jeanne Labourbe yoğun bir heyecan içindeydi.

Her zaman olduğu gibi, gericilik devrimi devrimcilerin ka-

⁴⁷ Henri Barberey 1919 Ağustosunda Sovyetlere karşı savaşan Almanlar tarafından Odessa yakınlarında öldürüldü

nıyla boğmayı düşünüyordu. Jeanne Labourbe 1 Mart gecesi Rus ve Fransız subaylar tarafından tutuklanır, diğer yoldaşları gibi vahşice katledilir.

Devrim davasında düşenlerin kanı hasat zamanını asla daha erkene almıyordu. Jeanne Labourbe beklediği tek ödülü elde eder; cesedi henüz soğumuşken, Fransız ve Rus işçilerin muzaffer kardeşleşmesi patlak verir. 4 Martta, Kherson'da, 176. piyade birliği Bolşevik işçileri kurşuna dizmeyi reddeder. 8 Mart'ta, saldırı emrine karşı yeni bir itaatsizlik yaşanır. Hemen her yerde, askeri birliklerde devrimci çekirdekler oluşuyordu. 6 Nisan'da, Bolşevik Partisi tarafından işçi temsilcilerinden oluşan gizli bir Sovyet kurulur. Burjuvazi Odessa'dan kaçtığı sırada, 19. topçu birliği cepheye gitmeyi kabul etmez, 7. İstihkam Birliği isyan eder, subaylarını başından defeder. İşçiler ve kızıl partizanlar tüm stratejik noktaları ele geçirir. Odessa büyük bir sevinç içinde kurtuluşunu kutluyordu...

Kırım'ın özgürlüğü gecikmez. 19 Nisan'da Fransa zırhlı savaş gemisinde ayaklanan mürettebat cezaevindeki denizcileri kurtarır ve kendilerini temsil edecek delegeleri belirler. Ertesi gün, deniz filosundaki diğer gemiler direklerine kızıl bayraklar çeker. Öğleden sonra Sivastopol sokaklarında yürüyen izne çıkmış askerler Rus proletaryasıyla kardeşleşir. Bir deniz teğmeninin emriyle yürüyüşçülerin üzerine ateş açılır. Bu saldırı haberi mürettebatta ve askeri birliklerde büyük bir öfke yaratır. Yaygınlaşan devrim karşısında müttefik komutanlık tahliye emri verir. 28 Nisan'da, Kızıl Ordu tek kurşun atmadan Sivastopol'a girer. Böylece, Fransız emperyalizminin saldırısı acınacak bir yenilgiyle son bulur.

İtilaf devletleri her ne kadar Güney Ukrayna üzerindeki baskıyı gevşetmiş olsalar bile nihai hedeflerinden vazgeçmemişlerdi. Bolşevizmi yıkmak için yalana ve iftiraya dayalı faaliyetlerini sürdürüyorlar, Çarlık yanlısı subay ve generalleri, her tür dala-vereciye, sosyalizm döneeklerini, hainleri, ajanları, haydutları...

maddi olarak destekliyorlardı. 1919 ilkbaharında Kolçak Volga'ya yaklaştığında, yaz aylarında Yudenış Petrograd kapılarına dayandığında ve Ekim ayında Denikin Tula'yı tehdit etmeye başladığında Sovyetler Cumhuriyeti'nin varlığı pamuk ipliğine bağlıydı. Her defasında sefalete, açlığa ve silah yetersizliğine rağmen Bolşevik Partisi önderliğinde işgalcilere karşı koyan proletarya mucizeler yaratacak, zafer kazanacaktı.

En umulmadık zorluklarla geçen bu olağanüstü yıl kitleler sosyalist düşüncüyü öne çıkarır. Moskova'daki demiryolu işçileri izinli oldukları cumartesi günleri ücret almadan toplum yararına çalışmaya karar verir.⁴⁸ 12 Nisan 1919 Komünist Cumartesilerin başlangıç tarihi olur. Lenin, ülkede alabildiğine yaygınlaşan bu Büyük İnisiyatif'ten övgüyle söz eder. *"Bu inisiyatif burjuvazinin devrilmesinden daha zor, daha önemli, daha köklü, daha keskin bir değişimin başlangıcıdır. Çünkü bu, işçilerin ve köylülerin kahrolası kapitalizmden miras aldıkları alışkanlıklara, küçük burjuva bencilliğine, gevşekliğine ve tekdüzeliğine karşı bir zaferdir."*⁴⁹

İnessa, burjuvazi yıkıldıktan sonra, binlerce yıldır özel mülkiyet ve baskı rejimleri tarafından yerleştirilmiş önyargıların, duyguların, adetlerin sökülüp atılmasının önemini anlamıştı. Uzun soluk gerektiren bu zahmetli ve karmaşık iş başlıca görevdi. Sömürgecileri kovmak nispeten kolaydı, fakat sömürülenlerin düşünme biçiminde bıraktıkları hakimiyetin izlerini ortadan kaldırmak çok daha zor olacaktı. İnessa sessiz kadın topluluğunu edilgenlikten, boyun eğmekten ve zihin körlenmesinden çekip çıkarmayı, bu sınırsız ıstırap deposunu olağanüstü büyük bir enerjiye çevirmeyi amaç edinir. Ne pahasına olursa olsun bu kadınları çektikleri büyük acıdan ve kölelikten kurtarmak, onlara

⁴⁸ Moskova – Kazan demiryolu hattında.

⁴⁹ Lenin: Toplu Eserler, "Büyük İnisiyatif", 19. cilt, s. 379

yeni bir haysiyet bilinci vermek ve onları toplumsal hayatta daha aktif hale getirmek gerekiyordu.

İnessa içgüdüsel olarak her zaman temel sorunlara yöneliyordu. Ekim Devrimi'nin ertesi günü, yıkılmış bir dünyanın harabeleri arasında, başlangıcın ürkütücü kargaşası içinde, Moskova Ekonomi Konseyi'nin ilk başkanıydı. İlkbahar 1918'den itibaren kendini özellikle kadın faaliyetlerine verir, kadınları Sovyetlere iştirak ettirmek için çaba gösterir.

Proletarya diktatörlüğünün kuruluşundan uzun bir süre sonra bile, eski yönetici sınıfların yaydığı düşüncelerin etkisindeki kadın işçiler ve sayılamayacak kadar çok köylü kadın komünist kadınlara hala sırtını dönüyor, komünist kadınları meşru düzenin bozguncuları, kiliseyi devletten ayıran aykırı düşünceli inançsızlar, çocukları annelerinin elinden alarak sosyal yardım kurumlarına vermek isteyen doğal duygulardan yoksun kişiler olarak görüyorlardı.

Düşman ajanları, karşı devrimciler ve din adamları toplumun geri kalmış tabakalarını isyana teşvik etmek için genel felaketten, gittikçe artan pahalılıktan, alınıp satılan malların yetersizliğinden, açlıktan yararlanıyordu. Uzun kuyruklarda boşu boşuna beklemekten öfkelenen ev kadınları, bilgisiz ve kolay inanan köylü kadınlar kendileriyle ilgili hoşla giden sözlere kulak kabartıyordu. Kadınları ikna etmek için yeni yöntemler bulmak, onlara proletaryanın zaferiyle tüm kazanacaklarını, burjuvazi geri geldiğinde tüm kaybedeceklerini anlatmak değil, eylemlerle göstermek gerekiyordu.

Sovyet hükümeti varlığının ilk günlerinden itibaren eksiksiz bir kadın erkek eşitliği kurar. Fakat bu prensip, uygulamada birçok güçlüklerle karşılaşacaktı. Kadın ve erkek işçiler aynı kurala bağlıydı: Eşit işe eşit ücret. Gerçekte, kadınların vasıfsız işgücü onları düşük ücretli erkek işçilerin kategorisine getiriyordu. Köylerde ise, toprakların paylaşılmasıyla birlikte kişisel sorunlara, kargaşaya ve kaderciliğe eğilimli bir toplumun eski alışkanlıkla-

rına geri dönölüyor, şaşkına dönmüş, boş inançlı, kültürsüz, maruz kaldığı boyunduruğa ve bir hiç olmaya alışmış köylüler insanda var olan hayvani içgüdüyle hareket ediyor, hayatını idame ettirmekten başka bir şey düşünmüyor, kölelikten kurtulmayı reddediyordu.

Yüzyıllardır mutlak bağımlılıkla şartlandırılmış eski refleksleri aşmak, kadını tek başına yok sayan, erkeğin sıradan bir tamamlayıcısı olarak gören köleci düşünceyi yıkmak ve ortadan kaldırmak için İnessa burjuvazinin “özgürleştirici” tarzında dar bir feminizmden ilham almaz. Bolşevik Partisi’nin bu kadın militanı kadınların kurtuluşunu tüm emekçi sınıfın kurtuluşundan asla ayırmıyordu. Çünkü, sosyalizm sadece birbirinden ayrılmaz iki cinsiyetle, dayanışmacı, birleşik bir proletarya ile inşa edilebilirdi.

Moskova’daki komünist kadınların, özellikle İnessa’nın inisiyatifiyle 18 Kasım 1918’de I. Tüm Rusya İşçi ve Köylü Kadınlar Kongresi toplanır. Lenin bu kongrede yaptığı konuşmada şunları söyler: “*Bir devrimin başarısı kadınların katılım derecesine bağlıdır.*”⁵⁰ Partinin her komitesi “Kadın İşçilere Yönelik Propaganda ve Ajitasyon Komisyonu” kuracaktı.

Bu komisyonlar Bolşevik yöneticilerin çağrılarını yanıtlıyordu. Felç olmuş fabrikalarda üretime geçilmesi için canla başla çabılıyor, işçilere moral veriyor, kuşatılmış şehirleri savunmak için seferber oluyor, cephenin en önünde yer alanların yiyecek ve silah gereksinimlerini karşılıyordu...

İnessa’nın 1919’da kaleme aldığı tutku dolu makaleler geciktirilemez eylem çağrıları içeriyordu.

“*Kavganın en şiddetli olduğu şu anda, her vazgeçiş, her gevşeklik suçtur. Her kadın işçi kendini bir yurttaş hissetmelidir. Devrimin zaferi söz konusu olduğunda, en sıradan olay karşısında bile bir yurttaş duyarsız kalamaz. Beyaz muhafızlar, mil-*

⁵⁰ Lenin: Toplu Eserler. 28. cilt, s. 161

yonlarca dikkatli ve keskin bakışla kuşatılmış ağa düşen bir av gibi etkisiz hale getirilmelidir.

“Cephe gerisindeki her kadın ve erkek işçi cephedeki kızıl askerler gibi, görevinin gerektirdiği yere sıkıca bağlı kaldığında ayaklanmalar, komplolar, beyaz muhafızların saldırıları olanaksız hale gelecektir.”⁵¹

“Komünistler bilinçli kadın ve erkek işçilerdir, proletaryanın kurtulmak için izlemesi gereken yolu açık seçik bir biçimde gören öncü işçilerdir.

“Kapitalizmde, burjuva iktidarlarında kadın işçi tamamen haklarından mahrumdu. Devletin kölesiydi. Kadın ve erkek işçilerin eşit haklara sahip olmasını savunan Komünist Partisi, erkek işçilerle birlikte tüm iktidarı ellerine alarak hayatın mutlak hakimi olmaları için kadın işçilere çağrı yapıyor.

“... Buna rağmen bazı kadın işçiler şöyle düşünüyor: ‘Komünistlere yakınlık duyuyorum, ben de bir komünistim, fakat partiye üye olmayacağım, çünkü bir ailem, çocuklarım var.’

“Düşünme biçimlerinin hepsi böyle olsaydı devrim mümkün olmazdı. Kölelik ve baskı sonsuza dek sürüp giderdi. Sadece biz değil, çocuklarımız, torunlarımız da köle olarak kalırdı.”⁵²

İnessa kadın işçilere Sovyetler Cumhuriyeti’ne karşı ölümcül bir darbe indirmeye çalışan Denikin’e karşı çabalarını artırmaları için şu çağrını yapar:

“Son ve güçlü bir darbeye Denikin’i bertaraf etmeli, Ekim’de başlayan büyük eseri tamamlamalıyız. Başlıca görevimiz Kızıl Ordu’yu desteklemektir. Bu mücadelede erkek ve kadın

⁵¹ Kadın işçilerin karşı-devrimle mücadelesi”, Pravda’nın 2 Ekim 1919 tarihli sayısında Elena Blonina imzasıyla yayımlandı.

⁵² “Komünist Partisi ve kadın işçiler”, Pravda’nın 9 Ekim 1919 tarihli sayısında Elena Blonina imzasıyla yayımlandı.

işçiler, erkek ve kadın köylüler kuvvetlice birleşmelidir. Bugün parolamız şudur: Her şey Kızıl Ordu için. Tüm gücümüz karşı-devrimle mücadele için!”⁵³

Ekim ortalarında Toula’yı tehdit eden Denikin Moskova’ya yönlendiğinde, bu şehirdeki kadınlar bir söz verir: “*Denikin cesetlerimizi çiğnemedен geçemez.*” Boy siperleri kazan, irtibat hizmeti sunan kadınlar Beyazların yenilgisine katkıda bulunur.

Yönetim biçiminin, konumunu sağlamlaştırmak için proletarya ve yoksul köylülerin oluşturduğu temeli genişletmesi gerekiyordu. Yakın tehlikeler, insan kayıpları, Cumhuriyetin sınırlarının genişlemesi, rejimin geleceği bilinçli ve hamarat komünistler yetiştirilmesini, yeni kadroların yönetici görevlere getirilmesini, düşmana karşı daha geniş halk kitlelerinin desteğini ve yeni toplumun eğitimini zorunlu kılıyordu. Partiyi kadın işçilerin en geri kalmış unsurlarıyla birleştirmek için İnessa, Kadın Delegeler Meclisi oluşturulmasını, partisiz kadın işçilerle düzenli toplantılar yapılmasını, eğitimsiz kadınların rejimin işleyişi konusunda duyarlı hale getirilmesini önerir. Kadınlar eylem içerisinde ve eylem sayesinde, bilgisizlik ve anlamsız önyargılardan yapılmış örtülerinden kurtulacak, yüzyıllardır sürüp giden uyuşukluktan çıkacaklardı.

Parti İnessa’nın önerilerini kabul eder. Kadın faaliyetlerini koordine etmek ve yoğunlaştırmak için “Kadın İşçilere Yönelik Ajitasyon ve Propaganda Komisyonları”, “Kadınlara Yönelik Faaliyet Örgütleri” olarak değiştirilir. Bu örgütlerin delegelerinin katılımıyla 15-17 Ekim 1919’da, Moskova’da bir kongre toplanır. İnessa’nın kongreye sunduğu ana rapor geleceğe dönük düşünceler içeriyordu:

⁵³ Kadın işçi Ekim Devrimi’ni tamamlayacak”, Pravda’nın 6 Kasım 1919 tarihli sayısında yayımlandı.

“Kadın işçi kitlelerini harekete geçirmeyi ve çalışmalarımıza dahil etmeyi başardık. Şimdi devam etmek, daha ileriye gitmek, en geri kalmış, en anlaşılması güç kadın işçiye ulaşmak gerekiyor.

“Yanımızda yer alan kadın işçi yüreklidir. Başlıca görevimiz bu kadın işçiye inisiyatif anlayışı telkin etmektir.

“İşçi ve köylü kadınlar yüzyıllardır sosyal ve politik mücadelenin dışında tutuldu.

“Bugün, Ekim Devrimi bu kadınlara kamu işlerinin yönetimini erkek işçilerle birlikte ele almaları için çağrı yapıyor. İşçi sınıfının emperyalizme karşı çok zorlu, çok zahmetli bir mücadele yürütmek zorunda olduğu bu dönemde, kavgada yer almak için büyük bir istek duyan kadın işçiler henüz güçlerini kullanmayı ve genel mücadeleyle bütünleşmeyi bilmiyorlar. Ayrıca, kapitalist toplumdaki alt konumları kadın işçilerde -ezilen sınıflar için vahim sonuçlar doğuran- kendi gücüne güvensizlik yarattı.

“Görevimiz kadına sahip olduğu gücü nasıl kullanacağını öğretmek, bu gücü artırmak ve kadının kendine güvenini kalıcılaştırmaktır.

“İşte bu nedenle, ajitasyon çalışmalarımız sadece çağrı yapmakla sınırlı kalamaz. Yönümüzü hayatın dayattığı koşullara göre saptayarak, kadın işçilerin devrimci enerjisine uygun alanları sürekli genişletip, onları belirgin bir devrimci mücadele biçimine yöneltmek ve biçimlendirmek zorundayız

“Böylece, sadece öncü kadın işçileri değil, kadın yığınlarını da etkileyerek harekete geçireceğiz. Kadın işçiler arasında bugüne dek çok şey yapıldı, şimdi köylü kadınlar arasında çalışmak gerekiyor.”

Lenin’e göre, kadın işçilerin devrimci enerji alanlarını sürekli genişletmek, kadın işçiyi bir üst aşamaya yükseltmek, diğer sosyal katmanları Sovyetlerin ardından sürüklemek, her kadın aşçıya devlet yönetimini öğretmek, çoğunluğu köylü 70 milyon kadını

demokrasiye, komünizme kazanmak henüz yeterince güçlü olmayan ve her yönden tehdit edilen emekçilerin cumhuriyetini yenilmez kılacaktı. İşte buydu İnessa'nın gösterdiği yol.

Sahip olduğu tüm olanaklarla, kendisine sunulan tüm kürsülerde -Pravda ve Biednota (Yoksulluk) gazetelerinde Kadın İşçi Sayfası'nı yönetiyordu-işçi ve köylü kadınlar arasında yakınlaşma lehine ısrarlı bir faaliyet içindeydi. Halka yönelik Neden Sovyetler İktidarını Savunuyorum başlıklı bir broşür hazırlar.

Söz konusu broşürü öylesine dolambaçsız bir üslupla, öylesine ikna edici kanıtlar sunarak, öylesine içe dokunan bir anlatım biçimiyle kaleme almıştı ki, köylerin en uzak köşelerine kadar binlerce ilgisiz ve muhalif kadının düşüncelerini ve yüreklerini fetheder.

Kapitalizm köyleri şehirlerden ayıran uçurumu genişletmişti. Sosyalizm bu uçurumu kapatacak, toprak köleliğinin kalıntılarını ve sömürüyü ortadan kaldıracaktı. Sosyalizm köylü kadınlara yeni hukuki ve sosyal statülerini kavratacak, onlara birer kaz ve koyun çobanı, ahır temizleyicisi, kümes hayvanı ve domuz yavrusu besleyicisi, kara saban ve tarla sürgüsü çekicisi olmadıklarını, eğitimden, bilimden ve gelişmeden yararlanma, doğumevlerinde tıbbi bakım, eğlenme ve dinlenme, devlet güvencesi, iş denetimi, Sovyetler yönetiminde yer alma... hakları olduğunu gösterecekti.

İnessa "Kadın işçiler, köyü hatırlayın!" başlıklı bir makale kaleme alır: "*Fabrikalardaki kadın işçiler köylerdeki kaz kardeşleriyle ilgilenmelidir. Bugüne dek neredeyse hiç örgütlü olmamış, kültür merkezlerinin uzağında yaşayan tarım işçileri genel proletarya hareketinin hala büyük oranda dışındadır. Bugün tarım işçisi erkekler cehaletin içindeyse, tarım işçisi kadınların durumu çok daha vahimdir.*

"Şehirlerdeki kadın işçiler örgütleniyor, şehirdeki kadın işçi kendini Sovyet vatandaşı olarak görüyor, kadın işçiler komünizme doğru ilerliyor.

“Köylerde çalışan kız kardeşleri ise, yeni haklarından tamamen habersizdir. Bu kadınlar için temel iş yasaları bile bir gizemdir.

“Şehirlerdeki kadın işçiler çocuk bahçeleri, kreşler, çocuklar için kantinler kuruyor, fabrika yönetimlerinde ve Sovyetlerin genel çalışmalarında gitgide daha fazla yer alıyor.

“Büyük oranda eskiyi hatırlatan koşullarda çalışan köylü kadınlar henüz hiçbir Sovyet faaliyetine katılmıyor ve kırsal bölgelerdeki ekonomiyi yönetme konusunda erkeklerden çok daha az bilgililer. Bu durum böylece sürüp gidemez.

“Fabrika işçisi kadın kendisinden daha az eğitilmiş, daha az gelişmiş orakla çalışan köydeki kız kardeşine yardım elini uzatmalı, onu ardından sürüklemelidir. Şehirdeki kadın işçiler bunu başarabilir. Bugün çok sayıda bilinçli kadın işçi, çok sayıda aktif komünist kadın mevcuttur.

“Bu kadınlar güçlerinin bir kısmını köyler üzerine yoğunlaştırmalıdır.

“Kadın işçiler her pazar köylere giderek Sovyet ekonomisini ziyaret etmeli, tarlalarda çalışan erkek ve kadınlarla konuşmalı, onlardan sendikalara üye olmalarını istemeli, onlara gazeteler götürmeli, raporlar sunmalı, proleterleri ilgilendiren tüm yeni bilgileri aktarmalıdır. Çalışan kadınların her Sovkhoz⁵⁴ için (çalışan kadın sayısına göre) bir veya iki delege seçmesi gerekir. Bu delegeler eşit haklara sahip olarak kadın işçi delegelerinin genel kuruluna katılacak ve birlikte çalışacaktır.

“Kadın delegeler genel kurulu, köylerdeki proleterlerin ortak mücadeleye ilk katılımı, köylerde ve şehirlerde çalışan kadınları bir araya getiren ilk adım olacak. Bu birliktelik köylerde yürüttüğümüz çalışmalara en iyi biçimde hizmet edecektir.

⁵⁴ Devletin yönettiği tarım işletmesi (ÇN)

“Sovkhozlar kenti köye bağlayacak, karşılıklı anlaşmayı kolaylaştıracak birer kültür ve politika merkezlerine dönüşmelidir.

“Tarım işçileri bilinçsiz ve örgütsüz oldukları için Sovkhozlar kendilerinden beklenen işlevi bugüne dek yerine getiremedi. Tarlalardaki ve fabrikalardaki emekçi kadınları iyice yaklaştırdığımızda birbirlerini anlamalarına yönelik sonuç alıcı bir adım atmış olacağız.”⁵⁵

Kolçak ve Denikin’in yenilgiye uğratılması Sovyetler Hükümeti’ne yeni bir soluklanma fırsatı verir. Hükümet bu süre içerisinde ekonomiyi yeniden inşa etmek, sahip olduğu sınırlı olanaklarla ulaşımı ve fabrikaları çalışır hale getirmek, bir planlama komisyonu kurmak..., İngiliz yazar Wells’in “Kremlindeki hayalperest” diye nitelendirdiği, engel ve tehlike tanımayan Lenin’e ait bir düşünceyle tüm ülkeyi elektriğe kavuşturmak için seferber olur.

İnessa’nın kadınları harekete geçirmek için önerdiği, parti ve Sovyetler toplantılarının temelini genişletmeye yönelik sürekli çağrı yapılması yöntemi meyvelerini verir. Kadın delegeler genel kurulunun anlamı ve önemi gitgide kendini gösteriyordu. İnessa, Lenin’e özgü olağanüstü bir yetenekle her verili koşulda daha sonraki bir ilerleme için temel unsuru keşfederek Sovyetlere yeni kadın üyeler kazandıracak ve o güne dek atıl olan kadın kitleleri sarsacak zincirin halkasını göstermişti.

“Kadınlara Yönelik Faaliyet Örgütleri” II. Kongresi 28 Mart 1920’de gerçekleştirilir. İnessa kongrede delege toplantılarında elde edilen başarının bir değerlendirmesini yapar. Altı ay önce “çalışmaların temel direği” olan delege toplantılarının düzensiz, kötü ve karmakarışık bir işleyişi vardı. Kadın örgütleri artık

⁵⁵ “Kadın işçiler, köyü hatırlayın!”, Pravda’nın 30 Ekim 1919 tarihli sayısında Elene Blonina imzasıyla yayımlandı.

büyük kentlerde ve köylerde örgütlenmişti. 50 kadın işçinin çalıştığı her bölüm, her işyeri haftada bir kez yapılan delegeler toplantısına bir temsilci gönderiyordu. Bu delegeler olayların bir muhakemesini yapıyor, hükümetin aldığı kararları ve önlemleri yorumluyor, kendi düşüncelerini ifade ediyor, var olan koşulları iyileştiriyor, aydınlatma kampanyalarına katılıyordu.

İnessa bu çalışmalarla ilgili şunları yazar: *“Kadın temsilcilerle yaptığımız toplantılar adeta komünizm okulları işlevi görüyor. Bu okullardan en iyi sonuçları almak önemlidir. Kadın temsilciler bu toplantılara her ne kadar üç veya dört aylık bir süreliğine seçilmiş olsalar bile, bu süre için belirgin ve sistemli bir program hazırlamak, politik konularda görüşmeler yapmak ve delegele-
rimize belirli bir bilinç kazandırmak zorundayız.”*

Kadın örgütlerine düzenli bir bağlantı gerekiyordu. Kongrede Kommounistka (Komünist Kadın) adlı bir derginin çıkarılmasına karar verilir. Söz konusu derginin ilk iki sayısı, I-II. ve III-IV. fasiküller İnessa hayattayken yayımlanır. Ölümünden sonra yayımlanan V. fasikülde imzası yerine ölüm haberini içeren bir makale yer alır.

İnessa'nın önderliğinde yürütülen kadın çalışmaları sadece işçi ve köylü kadınları sendikalara, Sovyetlere ve partiye yöneltmekten ibaret değildi. Bu çalışmalar aynı zamanda, kadının öz-
gürleşmesinin önündeki engellere partinin dikkatini çekiyordu.

Delege toplantıları, Sovyet kurumlarının işleyişini, cehalete son vermeyi, üretimi örgütlemeyi, bürokrasi ile mücadeleyi öğrenen kadın militanların yetiştirildiği bir fidanlığa dönüşmüştü.

Kadın örgütleri, karşısına dikildiği fahişeliğin son bulması için yetkili Halk Komiserlerinden önlem almalarını talep eder. Bir kez daha, İnessa doğru yolda olduğunu gözlemler. Annelik hakları ve çocukların korunmasına yönelik uygulamaların daha da güçlendirilerek kalıcılaştırılması, kreşlerin ve anaokullarının artırılması yönünde girişimlerde bulunan bu kadın örgütleri, aynı

zamanda Yahudi düşmanlığına, özellikle milliyetçiliğe, feodal geleneklere ve dinlere karşı mücadele ediyor, böylece kültürel devrimin ilerleyişini kolaylaştırıyordu.

İnessa'nın eskiden hayal ettiği düşünceler biçimleniyor, yavaş yavaş gerçekleşiyordu. Fakat tüm sorunlar henüz çözülmemişti. Yasalar önünde eşitlik sadece bir başlangıçtı. Haziran 1919'da, Lenin özgürleştirici yasalara rağmen kadının hala evin kölesi olarak kaldığını, kadının gerçek kurtuluşunun, küçük ekonominin büyük sosyalist ekonomiye dönüşmesine bağlı olduğunu söyler.⁵⁶

Kazanılan askeri başarılarla zafer yakınlaşıyor olmakla birlikte, açlık ve tifüs salgınının, kömür, içme suyu ve aydınlanma eksikliğinin, donmuş kanalizasyonların şehirleri harap ettiği, sokakların ve ev duvarlarının yıkık dökük olduğu, insanların adeta iskelete dönüştüğü bu olağanüstü zor yıllarda, İnessa üstlendiği bunca görevi nasıl başarıyordu?

İş yapma konusunda olağanüstü bir yeteneğe sahip olan İnessa, günde on dört, hatta on altı saat çalışıyordu. Günün erken saatlerinde kadın örgütüne tahsis edilmiş odada bir masaya oturuyor, gazeteleri okuyor, genelgeleri ve gelen raporları inceliyor, kadın örgütlenmesinin birçok şubesiyle yazışarak ilişkileri aralıksız sürdürüyor, taşradan gelen kadın delegelerle görüşüyor, telefonlara cevap veriyor, talimatları ve programları hazırlıyor, "Kadın İşçi Sayfası"nı kaleme alıyor, Marksist bir eseri inceliyor, notlarına göz atıyor, konferans vereceği okula koşuyor, bir toplantıda veya bir gösteride söz alıyor, kadın örgütünün Moskova şubelerini ziyaret ediyor, partinin ve Fransız Komünist Grubu'nun faaliyetlerini dikkatle izliyor, akşamları kadın işçi gruplarını toplayarak mükemmel propagandacılara dönüştürüyordu.

⁵⁶ Lenin: "Büyük İnisiyatif", Toplu Eserler, 24. cilt, s. 396

Yol göstericiliğe doğuştan eğilimi olan İnessa tecrübelerini başkalarıyla paylaşmayı seviyor, davaya yeni katılanları cesaretlendiriyordu. Ekim 1919'da, İnessa yoldaşlarıyla Pravda için Kadın İşi Sayfasını hazırladığı bir gün, gazete çalışmalarına ilgi duyan bir grup öğrenci beklenmedik bir biçimde çıkagelir. İnessa öğrencilere oturmaları için yer gösterir. Tartışmalara müdahil olmaksızın dikkatle dinledikleri bir sırada, İnessa öğrencilerden birine bir soru, bir diğerine düşüncelerini sorar, onlara yayımlanacak yazıları gösterir. Yavaş yavaş cesaretlenen öğrenciler tartışmalara tasvip ederek veya eleştirerek katılır... Az sonra, sayfa tamamlandığında, genç ziyaretçilere ilk gazetecilik dersi verilmişti. İnessa rolleri tersine çevirerek öğrencilere önerileri için teşekkür eder.

İnessa etrafındaki gidiş gelişlerden ve konuşmaların uğultusundan rahatsız olduğunda çalışmak için Rumyantsev kütüphanesine gidiyordu. Isıtılmadığı için soğuk olan kütüphanenin salonuna çalışmaya elverişli bir sessizlik hakimdi.

Kafasını sürekli kurcalayan sorunlar, malzeme eksikliği, aşırı çalışma, sınırsız tehlikeler cesaretini kırmıyor, geleceğe olan güvenini zayıflayan enerjisini yeniden canlandırıyordu. En ufak bir ayrıcalık elde etmek için bulunduğu mevkiye ve hak edilmiş saygınlığına başvurmayı mutlak bir uzlaşmazlıkla reddediyordu. Merkez Komitesi Sekreterliğinden bir lütuf talep ettiğinde, bu, birkaç yoldaşına yardım etmek içindi.

Haklı olarak gurur duyduğu çocuklarından küçük yaşta olanların zorunlu ihtiyaç malzemelerinden yoksun kalmaları ona acı veriyor, fakat bu konuda tek söz etmiyordu. İki büyük oğlu Be-yazlara karşı savaşıyordu. Aleksandr Kızıl Ordu'da politik müfettiş, erkek kardeşi Fedor pilottu. Kızları İna ve Varvara genç yaşlarına rağmen parti saşlarında mücadele ediyordu.

Aşırı çalışmaktan ileri gelen zihinsel ve bedensel yorgunluk, mücadeleye hastalık derecesinde tutkunluk, kötü beslenme İnes-

sa'nın sağılığını bozmuş, güzel yüzünü çökertmişti. Fakat direncini kaybetmiyor, yorgunluğa ve yılgınlığa asla taviz vermiyordu. Eski zarafetinden fazla bir şey kalmamıştı. Hala, yurtdışından gelirken üzerinde olan, zamanın eskittiği, biçimi bozulmuş, lekeler nedeniyle rengi atmış entariyi giyiyordu. Dış görünüşü önemsemiyordu. Hızlı kavrama ve muhakeme yeteneği, coşku, tutkulu davranış ve özveriydi onu var eden özellikler. "Her şey cephe için, her şey zafer için!"

Partinin bu parolası onun da parolasıydı. Kamusal hayatla iç içe geçmiş özel hayatının bir önemi yoktu. Yakın arkadaşlarından Polina Vinogradskaya'nın anılarında şunları okuyoruz:

"1920'nin kış aylarında, cepheden döndüğüm bir gün İnessa'yı ziyaret ettim. Neglinnaya sokağında oturuyordu. Uzun bir süre kapısına vurdum (o dönemde kapı zilleri çalışmıyordu). Cevap alamayınca, oradan ayrılmaya karar verdim ve merdivenleri inmeye başladım. Arkamda bir kapı kilidi sesi duydum. İnessa kapı aralığında duruyordu. Bana hasta olduğunu söyledi. Evde yalnız olduğu için yataktan kalkmak ve kapıyı bizzat kendisi açmak zorunda kalmıştı. Aile üyelerinin onu yalnız bırakmalarına şaşırdığımı söyleyince bana şu cevabı verdi: Çocuklar çalışıyor ve hastalığım gibi dikkate almaya değmeyecek bir nedenle işlerini aksatmamalı!..."

"Kaldığı daire insanı rahatsız edici boyutta kötü, ısıtılmadığı için de korkunç derecede soğuktu. Her tarafa toz içindeydi... Kitaplıktaki özenle dizilmiş kitaplar İnessa'nın büyük bir sevgiyle dokunduğu tek şey gibi görünüyordu. Çok kötü grip olmuştu, öksürüyordu, tir tir titriyordu. Biraz ısıtmak için uyuşmuş parmaklarına üflüyordu. O kadar kötü görünüyordu ki, onu zor tanıdım. Eski bir sabahlık giymişti (kapıyı açmak için alelacele üzerine geçirmişti), hayran olunacak güzellikteki uzun saçları bir zamanlar sahip olduğu lüksten mahrum kalmasının ona manevi bir acı verdiğini düşündürüyordu. Bir şikayet, bir yakınma dile getir-

medi, ne de bir iç çekme. Tam tersine, çelik gibi sağlam görünmeye çalıştı, bana gelişmeleri sordu, başarılarımıza sevindi. Kısılmış sesini duymak bana acı veriyordu, onu yormaktan korktuğum için ayrılmakta acele ediyordum. Gitmeden önce ona çay yapmak istedim, fakat evde hiç kibrit yoktu. Sıcak susuz kaldı. Gördüklerimden allak bullak olmuş bir halde ayrıldım.”⁵⁷

Bolşevik Partisi yöneticilerinden biri, Lenin’in en yakın arkadaşı, milyonlarca kadının tanıdığı, sevdiği ve arkasından yürüdüğü kadın devrim sırasında işte böyle yaşıyordu.

Haziran 1920’de, İnessa’yı çok sevinçli bir haber bekliyordu: Komünist Enternasyonal II. Kongresi. Bu, Bolşevik Devrimi’nin gittikçe artan etkisini gösteren bir kanıttı.

İnessa kongrede etkin bir şekilde çalışır. Daha önce Zimmerwald ve Kienthal’de olduğu gibi, Lenin’in yardımcısı olarak belgeleri tercüme eder, delegelerle, davetlilerle, özellikle Fransızlarla; Fransız Sosyalist Partisi’nin ayrıntılı bilgi edinmesi için Ludovic Frossard eşliğinde Moskova’ya gönderdiği Marcel Cachin, III. Enternasyonal Komitesi görevlisi Raymond Lefebvre, sendikacılar Vergeat ve Lepetit ile görüşür.

Ekim Devrimi’nin yüreklendirdiği kitlelerin hareketi her yerde ortaya yeni savaşılar çıkarmıştı. Rusya’yı alt üst eden Bolşevikler dünyayı da alt üst ediyordu.

Birkaç ayda tamamen değişerek Lenin’in düşüncelerini benimseyen ne kadar çok insan görmüştü İnessa!... Guesde’nin okulunda eğitilen ve çeyrek yüzyıldan daha uzun bir süredir atılganlığını, fedakarlığını, genel yapısını çok iyi yansıttığı Fransız proletaryasının tüm kavgalarında yer alan, Mart 1920’de Sovyetlere karşı müdahaleyi ve Karadeniz’deki denizcilerin isyana kışkırtılmasını Millet Meclisi’nde mahkum eden Marcel Cachin.

⁵⁷ P. Vinogradskaya: İnessa Armand’ın anısına, s. 61-62

Sağ sosyalist Albert Thomas hükümetinde silahlanmadan sorunlu bakan olarak yer alan, Rusya'da birkaç ay kaldıktan sonra Lenin'in düşüncelerini benimseyen Jacques Sadoul. Ekim 1919'da, Bolşevik Devrimi Üzerine Notlar başlıklı bir yazı kaleme alıp Paris'te yayımlayan Sadoul Savaş Konseyi tarafından ölüm cezasına mahkum edilir. Komünist Enternasyonal II. Kongresi Sadoul'u Komünist Enternasyonale Katılmanın Koşulları'nı kaleme alan komisyonda görevlendirir.

Cehennemi andıran siperlerde kaldıktan sonra, burjuvazinin saflarından komünizmin saflarına geçen, hitabet yeteneğini proletaryanın hizmetine sunan Henri Barbusse ve Paul Vaillant-Couturier'in arkadaşı Raymond Lefebvre... Toplumsal örgütlenmeyi sendikalara bırakan anarşizmden etkilenerek düşünceleri bulanıklaşan Vergeat ve Lepetit. İnessa kararlı bir biçimde komünizme doğru yönelen Vergeat'ın Rusya'da kalacağı süre içinde Lenin'in düşüncelerini benimseyeceğini öngörüyordu. Lepetit ise, eskiden Libertaire dergisinde desteklediği anarşist tezlere hala sınıksız sarılıyor, soyut bir militarizm karşıtlığı adına, olmayışları proletaryayı güçsüz kılacak olan disiplin ve örgütlenmeyi eleştiriyordu.

İnessa Temmuz 1920'de, Komünist Enternasyonal II. Kongresi'nden uluslararası kadınlar konferansı toplanması için yararlanır. O dönemde yolculuk tehlikeli, vize almak zordu. Kongreye katılan kadın delegeler bir taşla iki kuş vurmuş olacak, ülkelerine sosyalizm mücadelesindeki görevlerinin bilincinde ve daha donanımlı olarak geri dönecekti.

Alexandra Kolontay hastaydı, Clara Zetkin konferansa katılamıyordu.⁵⁸ Bütün yük İnessa'nın üstüne kalır. Konferans tezlerini ve kararlarını kaleme alır, raporları hazırlar, konferans divan başkanı olarak tartışmaları yönetir.

⁵⁸ Clara Zetkin Moskova'ya birkaç hafta sonra gelir.

Konferans ekonomik kriz, işsizlik, savaşın getirdiği felaketler ve ölümler nedeniyle büyük acılar çeken proleter kadınları komünizme kazanmak için uygulanacak en iyi yöntemlerin belirlenmesini öneriyordu.

Konferansa katılan kadınların büyük bir bölümü bu konuda sınırlı bilgiye sahipti. Batı Avrupa'da, Asya'da, Amerika'da komünist partiler henüz kuruluş aşamasındaydı. Bu uyumsuz unsurlar nasıl birleştirilecek, ortak bir platform nasıl hazırlanacaktı?

İnessa, Rus Komünist Partisi'nin propaganda ve örgütlenmesini delegelere anlatır. Parti, çalışma grupları bünyesinde 400.000 partisiz işçi ve köylü kadını bir araya getirmişti. Erkekler ve kadınlar arasında mutlak bir eşitliğin ekonomik ve sosyal olarak hayatın içinde kendisini göstermesini isteyen parti, kadınlara kamu kurumlarının idaresinde ve yönetim organlarında daha fazla görev almaları için çağrı yapmıştı. Parti kadını hizmetçilikten kurtarmak için çaba harcıyordu. Ekim Devrimi, kadına gerçek dünyayı göstermeyen, onu koyu karanlıkta tutan siyah örtüyü söküp atarak, hareme kapanmayı, çokeşliliği, nişanlı satın almayı sonlandırarak, OrtaAsya'daki son köle kadını, Müslüman kadını özgür kılmıştı. Kadın, aldığı eğitim sayesinde aynı düşünsel niteliklere sahip olduğu erkeklerle artık eşit düzeye geliyordu.

Rusya'da gerçekleştirilen şimdilik başka yerlerde olanaklı değildi. Kadınları her yerde ikna etmek gerekiyordu, köleliklerine son verecek ve onları mutlu bir topluma, komünizme doğru götürecek olan sadece proletarya diktatörlüğüydü.

Konferansta, tüm ülkelerde yürütülen bu çalışmaya güçlü bir ivme kazandırmak için uluslararası bir sekreterlik oluşturulur.

Aynı zamanda, İnessa Enternasyonal'de Kadın İşçiler başlıklı broşürünü tamamlar.

Rusya'da büyük başarılar kazanılmıştı. Bu başarıların devamını isteyen İnessa Kommounistka'nın III-IV. sayısında şunları yazar:

“Eksiksiz bir özgürlük elde etmek için:

1- İşçi ve köylü kadınlar ortaklaşa çalışmaya, özellikle kırsal ekonominin kalıntılarına karşı mücadeleye, eskinin yeni, yani komünist bir tarza dönüştürülmesine gittikçe daha fazla yönlendirilmelidir.

2- Kadın kitlelerin geri kalmışlığı ve örgütlenme eksikliği giderilmelidir.

3- Erkeklerin kadınlara karşı yüzyıllardır süregelen önyargıları sonlandırılmalıdır. Bu konuda özellikle komünist erkek yoldaşlarımız bize yardımcı olmalıdır.”

Bunlar İnessa'nın halk önündeki son faaliyetleri, son tavsiyeleri idi. Birkaç hafta sonra, bu tavsiyeler beklenmedik bir ölümle politik bir vasiyetnameye dönüşecekti.

Devrimci coşkuyla, yetenekleriyle, politik zekasıyla, cesur girişimleriyle tarihin zirvesine ulaşan İnessa, Ağustos 1920'de, özgür ve hatta özgürlüğe kavuşturan kadınların bile simgesi olarak görünüyordu. Moskova'dan, dünya proletaryasının kalesinden, Rusya'daki kadın işçileri ileriye doğru yürüyüşlerinde hızlandırmaya teşvik ediyor, diğer ülkelerdeki kadın işçileri onlarla birleşmeye çağırıyordu.

İnsanlığın ilerlemesi için kadının ekonomik ve sosyal yaşamında köklü bir değişim gerekiyordu.

Eylül 1919'da, Lenin Moskova'daki parti üyesi olmayan kadın işçilere yaptığı konuşmada şunları söyler: “Kadın işçilerin kurtuluşu, bizzat kadın işçiler tarafından gerçekleştirilmek zorundadır.”⁵⁹ Lenin aynı konuşmasında, kadınların katkısı olmaksızın sosyalizmin inşa edilemeyeceğini söyler.

Bu iki ayırt edici zorunluluk İnessa'nın her eyleminin temelini oluşturuyordu.

⁵⁹ Lenin: Toplu Eserler, 20. cilt, s. 26

İNESSA'NIN ÖLÜMÜ

Üç yıl kesintisiz süren savaş sonrası toplanan Uluslararası Kadınlar Konferansı, son derece yorucu faaliyetler, uykusuzluk, zorunlu ihtiyaç maddelerinin yokluğu, maddi ve manevi acılar İnessa'yı tam anlamıyla bitkin düşürmüştü. Zayıflığı, soluk benzi, gözlerinin etrafındaki mor halkalar nedeniyle endişelenen yakın arkadaşları Merkez Komitesi'ne İnessa'ya biraz soluklanma fırsatı verilmesi için ısrar ediyordu. Başlangıçta bu konudan konuşulmasını bile istemeyen İnessa bir süre sonra gerçeği kabul etmek zorunda kalır. Hiçbir şey üretemiyordu, kelimenin tam anlamıyla yüksek gerilimli makine boşa dönüyordu. Oğlu Andre de henüz tam olarak iyileşmemiştir. Eski sağlıklarına yeniden kavuşmak için bir süreliğine Kafkasya'ya gitmelerinin yararlı olacağına ikna olur.

Anne ve oğlunun birlikte tedavi görecekları Kislovodsk'daki sanatoryumda hiç boş yatak yoktu. Her ikisi için de şehir halkından birinin evinde kalabilecekleri bir yer aranır. Kislovodsk hastaharla, ameliyattan yeni çıkmış insanlarla ve göçmenlerle doluydu. İnessa elektrik ve yatak olmayan bir çatı katına yerleşmek zorunda kalır. Lenin partinin yerel komitesinden kişisel ihtiyaçlarını önemsemediğini bildiği ve sağlığından endişe duyduğu yoldaşı İnessa'yla ilgilenmelerini ister. Yoldaşları ona ihtiyaçlarını sorar. İnessa hasır üzerinde, hatta döşemede yattığını, elbiselerini yastık olarak kullandığını söylemeksizin tek bir şey ister... Bir yastık!

Devrim yıllarında biriken yorgunluk kendini gösteriyor, onu eziyordu. Çok kısa süre önceki canlılığı, toplumla ve çevresiyle uyumu, dikkati ve kibarlığı kayboluyor, insanlardan uzaklaşıyor, arkadaşlarından kaçıyor. Yemek saatlerinde şöyle bir görünüyor, ardından yalnızlığına geri dönüyordu. Üzerinde uzun siyah bir giysi ve beyaz bir şapkayla fark ediliyor, dalgın görünüyor, patika yollarda ince silueti sarı yapraklar arasında gözden kayboluncaya kadar kısa adımlarla yürüyordu...

• İnessa iki hafta boyunca bu şekilde bir suskunluğa ve yalnızlığa çekilir. Kısa sürede eski sağlığına kavuşan Andre, on yedi yaş canlılığıyla koşuyor, kroke⁶⁰ oynuyor, dik yamaçlara tırmanıyor, tatilin tadını çıkarıyordu. Oğlunun iyileşmesine sevinen İnessa içine kapanmaya devam ediyor, akşamları karanlık odasında saatlerce derin düşüncelere dalıyordu...

Sanatoryumdaki -basit fakat Moskova ve Petrograd'a göre aşırı denebilecek- yemekler, insana güç ve canlılık veren dağ havası, öğle güneşi ve dinlenme sayesinde eski gücünü yavaş yavaş kazanmaya başlar. Sinirleri yatışıyor, hayattan yeniden zevk almaya başlıyordu.

İnessa'nın Kislovodsk'a geldiğinde bulduğu sakinlik uzun sürmez. Çevredeki dağlarda karşı devrimci çetelerin hareket halinde olduğu bildirilir. Bu çetelerden biri tehlikeli olmaya başlamıştı. Karşılıklı top atışlarının gürültüsü bu dingin kaplıca şehrine yaklaşıyordu. Gittikçe daha sık aralıklarla çalan siren sesleriyle uyarılan komünistler ve sempatizanlar bölge komitesi tarafından silahlandırılarak cepheye gönderiliyordu. Bu karışık dönemde her an harekete hazır bir halde bekletilen hastaların bizzat kendileri her gece nöbet tutmak zorunda kalacaktı.

⁶⁰ Kroke: Tahtadan yapılmış topları çim veya kum üzerinde tokmakla sürerek oynanan bir İngiliz oyunu. (ÇN)

Yerel Parti Komitesi Kislovodsk'un düşmanın eline geçmesi durumunda, karşı devrimciler tarafından kurşuna dizileceğine kesin gözüyle bakılan yoldaşların şehirden uzaklaştırılmasına karar verir. İnessa ağır hastalardan, kadınlardan ve çocuklardan önce o bölgeden ayrılmayı reddeder.

Şehrin savunulması için Kızıl Ordu Bölge Komutanı Davidov, tahliye işlemleri için yoldaş Nazarov Kislovodsk'a gelir. Nazarov kendi iradesiyle şehri terk etmeyenlere karşı zor kullanılacağını bildirir.

Sovyet birlikleri muharebeden üstün çıkar. Bozguna uğratılan Beyaz çeteler dağlık bölgelere çekilir. Tehlike nihayet uzaklaştırılmıştı.

İnessa şöyle der: *"Oğlum ve ben Kislovodsk'u o kadar çok seviyoruz ki... Moskova'ya geri dönmek için önümüzde bir aylık bir süre daha var. Niçin başka bir yere gidelim?"*

Bölge komutanlığı şehrin tahliye edilmesi kararında ısrarlıydı. Eylül ayındaydılar, yapraklar sararmaya başlamıştı, yaz mevsimi sona eriyordu, sanatoryum yakında kapılarını kapatacaktı. Tahliye arifesinde, dinlenme evinin salonunda toplanan pansiyonerler İnessa'dan piyano çalmasını ister. İnessa bu isteği başlangıçta kabul etmez. Çok uzun zamandan beri parmakları piyano tuşlarına dokunmamıştı. Israrlara dayanamaz sonunda razı olur. Olağanüstü güzel ezgiler, peş peşe ve hızlı çalınan notalar dinleyicileri kaygılarından, acılarından ve endişelerinden çekip alıyor, onları kan ve gözyaşı pahasına elde edilmemiş bir barışın, bir sevginin, sözlerle anlatılamaz bir uyumun hüküm sürdüğü bùyülü bir dünyaya götürüyordu. Maruz kalınan ve içinde yaşanan yürekler acısı durum hiçbir iz bırakmadan kayboluyor, dingin düşünceler kıyısı olmayan bir denizde yol alıyordu...

İnessa kendini müziğin akışına bırakır. Beethoven, Chopin, Liszt, Moussorgski onun parmaklarında yeniden hayat buluyordu. Hareketli bir parçadan beşikte sallanıyormuş duygusuyla uyku getiren bir parçaya, valsten serenada, rapsodiden balada geçiyordu...

Devrimin ve iç savaşın kıdemlileri dinledikleri müzikten adeta büyülenir. Bu, İnessa'nın onlara ilk ve son, aynı zamanda veda konseriydi. Ertesi gün, Longjumeau okulunun eski bir öğrencisi Ordjonikidze yönetiminde en sona kalan yoldaşlar Davydov tümenini taşıyan trenin çektiği vagona bindirilir.

Vladikavkaz tren istasyonunda peronlarda bekleyen kalabalığın arasından yürüyerek güçlükle geçerler. Söz konusu kalabalık, Gürcistan'da büyük toprak sahiplerinin arazilerine el koyma cesareti gösteren köylülerdi. Menşevik yönetim "demokrasi" adına mülkiyet karşıtlığını ağır suç sayarak ölümle cezalandırıyordu. Kalacak yerleri olmayan, çürümüş saman yığınları üzerinde yatan, bit, pire, tahtakurusu gibi zararlı böceklerin istilasına uğramış, açlıktan kıvranan, ayakları çıplak, giysileri yırtık pırtık bu zavallı göçmenler çöplüğü andıran tren istasyonunda gerçekleşme ihtimali bulunmayan bir yardım, şartların altüst olduğu haberini getirecek bir tren beklentisi içindeydi.

Şehir göçmenlerle doluydu, kalacak bir yer yoktu. Kislovodsk yolcuları tren vagonunda uyumak zorunda kalır. Ertesi gün, cesareti ve renkli kişiliğiyle tanınan Ordjonikidze Gürcistan'a giden askeri yolun belirli bir kesimini kat etmelerine yarayacak bir otomobil bulur. İnessa herkesi içine alabilecek kadar büyük olmayan, yolculuk için tek fırsat bu otomobile kendi yerine bir başkasının binmesi gerektiğini ileri sürer. Yine de, sonunda onu ikna etmeyi başarırlar. İnessa, son bir kez, Kafkasya'nın vahşi güzelliğine hayran kalacaktı.

Bir sonraki gün, tren Nalçik'e doğru hareket eder. Beslan'a vardıklarında, bir kez daha, otuz altı saat beklemek zorunda kalırlar. Beslan'daki küçük tren istasyonu Vladikavkaz'dakine göre çok daha berbattı. Her taraf çöp ve pislik içindeydi...

İnessa tüberkülozun son aşamasına gelmiş olan yoldaşı Kotov'a ihtiyacı olan yiyecekleri bulmak için köyün pazar yerine gider. Her ne kadar et ve ekmek bulunmasa bile, meyve fazla-

sıyla vardı. İnessa ve yoldaşları yiyecek gereksinimlerini şeftali, erik, kavun, karpuz yiyerek karşılar. İnessa bir çiftlikten yumurta ve süt edinir, bunları büyük bir mutlulukla yoldaşı Kotov'a götürür.

21 Eylül'de, tren Kislovodsk'dan tahliye edilenlerin nekahet dönemlerini tamamlayacakları Nalçik'e nihayet ulaşır. Barınma sorunu burada da başka yerlerden farklı değildi. İnessa kalabilecekları bir yer bulabilmek için keşfe çıkar. Boşa harcanan çaba! Geçici olarak tren vagonunda kalmaya razı olmaları gerekiyordu.

Akşam, İnessa birkaç yoldaşıyla parti yerel yöneticilerinin bir toplantısına katılır. Toplantıda, Buhara'da ilan edilen Sovyetler Cumhuriyeti'nin ve Bakü'de toplanan I. Doğu Halkları Kongresi'nde alınan kararların Kafkasya'da doğuracağı sonuçlar üzerine bir değerlendirme yapılır. Beyazlara karşı sürdürölen savaş bitmemişti. Azak Denizi boyunca ilerlemeyi amaçlayan Beyaz Ordu liderlerinden Wrangel, Kırım'daki kalesinden Kafkasya'nın deniz kıyısındaki yerleşim yerlerine saldırılar düzenliyordu. Kızıl Ordu güçleri Wrangel üzerine yönelir ve kısa sürede ittifak devletlerince satın alınmış olan son karşı devrimcileri de denize döker.

Vagona geri dönen İnessa, dinlendiğı dönemde büyük bir keyifle okuduğı, Lenin'in kısa bir süre önce yayımlanan Komünizmin Çocukluk Hastalığı adlı eseri üzerine yoldaşlarıyla sohbet eder. Son derece öğretici olan ve çok bilgece hazırlanmış bu eser, her ülkenin özel koşullarını dikkate alan bir yöntem öneriyordu. Gücünü eylem içerisinde doğrudan teorik görüşlerinden alan Lenin, batı Avrupa'daki komünist partilerini zafer kazandığı Rusya'da mücadele ettiğı yanlış düşüncelere karşı uyarıyordu.

O gece İnessa uzandığı kanepede hastalanır.

Sürekli olarak su içme ihtiyacı duyuyordu, aşırı terlemekten iç çamaşırları vücuduna yapışmıştı, baldırlarına kramp giriyor, elleri ve ayakları üşüyordu. Sık aralıklarla kusuyordu, ishal eşli-

ğinde şiddetli karın ağrısı vardı. İki de bir vagon dan demiryoluna inmek zorunda kalıyordu. Gece boyunca bu gidiş gelişlerde temkinli davranmasına rağmen yoldaşlarını uyandırma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Her zamanki kibarlığıyla kimseyi rahatsız etmemek istiyor, bu duruma çok üzü lüyordu.

Ertesi sabah durumu daha da kötüleşir. Bitişik vagon da kalan doktor Rujenikov'u çağırırlar. Rujenikov İnessa'yı Kislovodsk'da tanımış, cesaretinden ve düşüncelerinden etkil enerek kısa sürede ona büyük bir dostlukla bağlanm ışı tı. İnessa'nın nabzını eliyle ölçen, sorular sorarak durumu anlamaya çalışan doktor Beslan'da yedikleri meyveleri hatırlar. Rujenikov en kötü teşhisi koyar, bir yatak ayarlamak ve İnessa'nın ivedilikle bakıma alınmasını sağlamak için Nalçik hastanesine koşar.

Bu sırada, her ikisi de hamile olan, doktorun karısı ve bir yoldaşı İnessa'nın adeta donmuş ayaklarını ovalamaya çalışır. İnessa, kadınlara hamile oldukları için dizleri üzerine çömelmelerinin can sıkıcı sonuçlara neden olacağını söyleyerek, ayaklarının ovulmasına karşı çıkar. İnessa'yı hastaneye götürmek için bir otomobil gelir. Hastane doktoru tarafından hızlı bir şekilde muayene edildikten sonra, karantinaya alınır. Kolera belirtileri gösteriyordu.

Durumu giderek kötüleşiyordu. Ateşi yükseliyor, titremeleri şiddetleniyordu. Vücudunu mavimsi lekeler kaplamış tı. Doktorlar, hemşireler ve oğlu Andre ayaklarını ve ellerini ovuyordu. Akşama doğru, kısık bir sesle, Rujenikov'dan Andre'yi oradan uzaklaştırmasını ister. Andre tren vagonunda uyuyacaktı. Yüz hatları büyük bir hızla değişiyor, nabzı güçl ükle algılanıyordu. Serum takılır.

Serum verildikten çok kısa bir süre sonra durumunda gözle görülür bir iyileşme olur. Yüzüne renk gelir, kusma ve şiddetli kas daralmasının neden oldu ğu çarpınmalar durur, bakışları netleşir, sesi düzelir. Rujenikov'a şunları söyler: "*Sizin de bir hayli*

canınızı sıktım, üstelik tatiliniz sırasında... Bizler, partili yoldaşlar, uygun zamanda hasta olmayı bilmiyoruz..."

Geç kalmadan karısının yanına dönmesi için ısrar eder. Birkaç dakika sonra uykuya dalar. Ertesi sabah Andre geldiğinde doktorlar içeri girmemesini, annesiyle pencereden konuşmasını ister. İnessa oğluyla kardeşleri, tatilden sonra devam edeceği eğitim, kısa süre içerisinde göreceği önemli şeyler... hakkında konuşur.

Öğleden sonra durumu kötüleşir. Yeniden serum verilir. İnessa bir kez daha kendini iyi hisseder. Oğlunu çağırır, ona endişelenmemesini, uygulanan tedaviyle mutlaka iyileşeceğini söyler. Yoldaşlarını düşünerek, çevresindekilerden Moskova'yı telaşa düşürecek bir telgraf göndermemelerini rica eder. Gücü kalmamıştı, yatağına gömülür.

Yapılacak onca iş varken hasta olmak ne aptalca!...

Akşam yeniden titremeye başlar, ağrıları şiddetlenir, kan dolaşımı yavaşlar, vücudunu ve yüzünü soğuk kaplar. Tırnakları kararıyor, deri morarması yayılıyor, çevresinde mavimsi halkalar oluşan donuk gözleri göz çukurlarına gömülüyordu.

Rujenikov için endişeleniyor, hastalık bulaşmasına karşı önlem olarak kendisinden uzak durması için ısrar ediyordu. Rujenikov önce ailesini düşünmeliydi. Kafasındaki son düşünceler başkalarıydı...

Kısa süre içinde kasılmaları şiddetlenir. Kalp atışları zayıftı, kısa aralıklarla hızlı hızlı soluyordu. Gece yarısı bilincini kaybeder. Rujenikov, hastanedeki doktorlar ve hemşireler bilincini yerine getirmek, onu canlı tutmak için çaba sarf eder. Yararı olmaz. Zorunlu ihtiyaç maddelerinden yoksun kalmış vücudu, uzun mücadele yıllarının yorgun düşürdüğü kalbi daha fazla direnemez. 24 Eylül 1920'de, sabaha karşı, İnessa son nefesini verir. Cenaze Vladikavkaz'dan çinko kaplanmış bir tabut gelene dek bir hafta boyunca hastanede bekletilir. Yoldaşları tabuta konulmuş bedenini tren istasyonuna kadar omuzlarında taşır.

İnessa'nın tabutu 10 Ekim'de Moskova'ya ulaşır. Aile üyeleri⁶¹, çalışma arkadaşları, birçok heyet peronda toplanmıştı. Zor günlerinde yanarında olan yoldaşlarının ani ölümünden çok etkilenen Lenin ve Krupskaya ilk sırada yer alıyordu.

İç savaşa katılan oğlu Aleksandr Komünist Partisi'ne üye olur. Moskova Termoteknik Enstitüsü'nde çalışır. Askeri pilot Fedor orduda eğitimlik yapar, 1936'da tüberkülozdan ölür. Andre, Komünist Partisi üyesi, mühendis ve tank yapımcısı olur. Yüzbaşı rütbesiyle Hitler Almanyasına karşı kahramanca savaşır, 1944'de savaş meydanında ölür.

İnessa'nın her ikisi de komünist olan kızlarından, İna Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nde, Varvara güzel sanatlar alanında çalışır.

Cenaze alayı sendika binasına yönelir. Duvarları siyah örtülerle kaplanmış büyük salon Merkez Komitesi'nin, Moskova Komitesi'nin, Kadın Çalışmaları Merkez Bürosu'nun, Moskova'daki birçok yerel komitenin çelenk ve çiçekleriyle süslenmişti. Yirmi dört saat boyunca katafalkın çevresinde şeref kıtası askerleri bekleyecekti.

12 Ekim öğle saatlerinde cenaze alayı Kızıl Meydan'a doğru hareket eder. Kremlin duvarı önünde bir mezar hazırlanmıştı. Konuşmacılar sırasıyla mücadele yoldaşlarına son bir veda konuşması yapar. Merkez Komitesi'nden Nevski, kendini özellikle kadın işçilere adanmış Rusya'da komünizmin bayrağını yukarı ilk kaldıranlardan biri olarak gördüğü cesur devrimci İnessa'yı selamlar. Sovyetler Moskova Komitesi adına konuşan Polidorov, iktidarın alınışının ertesi günü İnessa'nın Moskova Ekonomi Konseyinde üstlendiği görevi yüceltir, karışıklığın, yokluk ve kıtlığın hakim

⁶¹ İnessa'nın 1904'te Andre'nin doğumundan sonra ayrıldığı, çok iyi ilişki içinde kaldıkları kocası, Ekim Devrimi ile çiftçiliğe yönelir, bir Kolkhoz'da kalır.

olduğu bir dönemde, onun bilgisi, dayanıklılığı ve boyun eğmezliği sayesinde sosyalizmin temellerinin atıldığını ifade eder. Alexandra Kolontay, Kadın Çalışmaları Merkez Bürosu temsilcisi olarak, devrim davasına çok sayıda taraftar kazandıran bu militan ve eğitimci kadın yoldaşını övgüyle, saygıyla anar:

“Rusya’da onun adının ve düşüncelerinin bilinmediği bir yer yok... Binlerce kadın işçi onun kahramanca yürüttüğü mücadeleyi sürdürecektir ve onun gibi komünizme doğru yürüyecek.”

Kalguina, Moskovalı kadın işçilerin minnettarlığını ve kararlılığını dile getirir:

“Kadın işçiler, kendileri gibi yaşayan İnessa’dan öğrendiklerini asla unutmayacaklar ve onun eserinin takipçisi olacaklar.”

Sadovskaya, İnessa’nın etkisiyle devrimci hareketin ön safalarında yer alan Petrograd kadın işçilerinin saygısını sunar.

Karimova, Doğu ülkelerindeki kadınların tercümanı olur. Bu kadınlar, İnessa’nın dileğine uyun olarak, artık köleliği kabul etmiyor, politik, ekonomik, kültürel, aileye değin... alanlarda yavaş yavaş özgürleşiyordu.

Alçak sesle Cenaze Marşı söylenir:

Öldünüz bu kaçınılmaz kavgada

Özgürlüğü için, onuru için halkın

Kalabalık saygı duruşunda bulunur. İnessa, 1905 barikatlarından, 1917 Ekim günlerine, Kolçak ve Denikin karşısında elde edilen zaferlere, bütün ülkelerin öncü proleterlerinin kavgaya dahil olmasına dek, Bolşevik Devrimi’nin bir özetiydi.

Enternasyonal Marşı eşliğinde tabut mezara indirilir. İnessa artık çok sevdiği Moskova’nın kalbinde yatıyordu. Kızıl Meydan’da küçük gruplar oluşmuştu, Kremlin önünde beklemeyi sürdüren kalabalık adeta İnessa’dan ayrılmak, nihai uykusunda onu terk etmek istemiyordu.

*İnessa... İnessa Armand... Bu
ahenkli hecelerden olağandıı bir
çekicilik yayılıyor. İnes de
Castro'yu anımsatan İspanyol bir
ad ve Fransızca bir soyadı.
Kulağa hoş gelen bu Latince
armoni, nasıl Bolşeviklerin en ön
saflarında yer almıştı?
(...)*

*İnessa Armand, uzun zaman-
dır toprağa dönuştün... Fakat
güçlü gölgen kardeşlik, umut ve
özgürlük yolunda önümüzde
yürüyor.*

*Büyük devrimci İnessa
Armand'a saygı ve sevgiyle
adanmış bu küçük kitap umarım
onun anısını yaşatmaya ve ona
yeni dostlar kazandırmaya katkı-
da bulunur!*

J. Fréville

ISBN 978 605 65162 6 9

